Jongeren in Zeeland

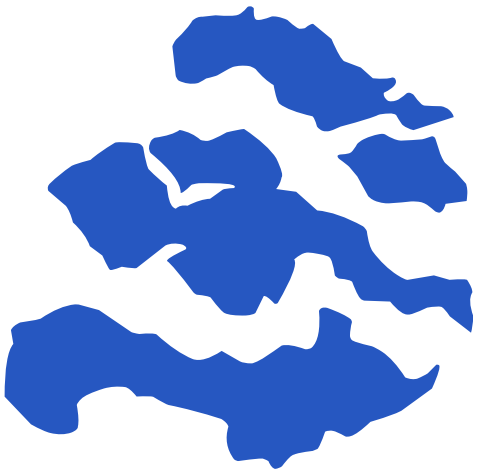
Ontwerpgericht onderzoek

Inzicht in woonwensen en verhuismotieven van jongeren in Zeeland en welke kansen er liggen om hen te behouden en aan te trekken.

Jongeren in Zeeland

Ontwerpgericht Onderzoek

Inzicht in woonwensen en verhuismotieven van jongeren in Zeeland en welke kansen er liggen om hen te behouden en aan te trekken.

Inzichten in de woonwensen en verhuismotieven van jongeren in Zeeland (2026)

In opdracht van:
Provincie Zeeland
Team Arbeidsmarkt
Rogier Zevenbergen
rd.zevenbergen@zeeland.nl
www.zeeland.nl

Uitgevoerd door:
Toekomstbureau De Concepten Vijver
Anne van de Vijver
info@deconceptenvijver.nl
www.deconceptenvijver.nl

Omslagontwerp: Studio nulelfzeven

''Maak het in de winter ook een beetje gezellig,
organiseer leuke dingen,
zorg dat je een beetje verliefd op Zeeland kan worden...''

(vertrokken-nieuwkomer, 2026)

INHOUD

INLEIDING

Inleiding 8

00

DOELGROEP

01

Vooronderzoek 10
Blijvers 19
Vertrekkers 36
Terugkeerders 48
Nieuwkomers 61
Vertrokken-Nieuwkomers 72
Inzichten en kansen 82
Mentaliteitsgroepen 88

ORGANISATIE

Organisatieanalyse 100
Kansen organisatieanalyse 111

02

TRENDS

03

Leven zonder script 115
Optimalisatie van het leven 118
Plattelandsdromen 121
Radicale transparantie 124
Terug naar echt contact 127
Door andere ogen 130
Het nieuwe uitgaan 133
Kansen trendanalyse 136

04 SECTOR
Sectoranalyse 139
Kansen sectoranalyse 146

CONCLUSIE
Advies 149
Aanbevelingen voor vervolgonderzoek 152
Dankwoord 157
05

06 BIJLAGEN
Onderzoeksopzet 159
Bijlagen veldonderzoek 162
Bronnenlijst 168

INLEIDING

Provincie Zeeland staat voor grote uitdagingen om de leefbaarheid in de toekomst te kunnen garanderen. Zeeland vergrijst sterk en er zijn meer inwoners nodig om de vergrijzing op te vangen en voorzieningen in stand te houden. Jongeren vormen daarin een belangrijke doelgroep. Eerder onderzoek van HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving liet zien dat Zeeland een dynamische regio is waar veel jongeren komen, blijven, vertrekken en terugkeren en dat Zeeland vooral verliest aan hbo- en wo- geschoolde jongeren. Geopolitieke spanningen zorgen voor een toenemende instroom van buitenlandse nieuwkomers, maar daarbij is het belangrijk om de concurrentie met andere regio's niet te negeren. Deze gebieden in Nederland en Europa ontvangen nieuwe jongeren namelijk ook met open armen. Prognoses gebaseerd op cijfers van het CBS voorspellen komende jaren een daling van het aantal jongeren in Zeeland. Dit geeft aan dat de noodzaak om nu in te grijpen groot is. Zeeland moet dé plek worden waar jongeren willen wonen.

Voor het schrijven van toekomstig beleid, wil de Provincie beter inzicht krijgen in de motieven van jongeren tussen de 16 en 35 jaar om te blijven, vertrekken, terug te keren of zich (niet) blijvend te vestigen. Dit ontwerpgericht onderzoek richt zich op het inzicht verkrijgen in de motieven van jongeren. Hierbij wordt gekeken naar waarom jongeren die in Zeeland zijn opgegroeid blijven of vertrekken, waarom sommige later terugkeren en waarom jongeren van buiten Zeeland zich hier vestigen en in sommige gevallen weer vertrekken.

In dit onderzoek worden belangrijke leefbaarheidsfactoren die invloed hebben op de woonkeuze meegenomen zoals onderwijs, arbeidsmarkt, woningmarkt, familiebanden, sociale netwerken, vrijetijdsbesteding, omgeving en mobiliteit en bereikbaarheid. Om meer inzicht te krijgen in onderliggende drijfveren en type jongeren zijn daarnaast mentaliteitsgroepen opgesteld, gebaseerd op waarden van jongeren. Hiermee wordt zichtbaar welke typen jongeren er zijn, welke waarden zij belangrijk vinden en hoe deze hun keuze beïnvloeden om wel of niet voor Zeeland te kiezen.

Naast het perspectief van jongeren is ook gekeken naar de rol van de Provincie en haar stakeholders. Welke acties worden op dit moment ondernomen om jongeren aan te trekken en te behouden, en waar liggen nog kansen?

Daarnaast is in het rapport een trendanalyse opgenomen met sociale en culturele macro trends die zichtbaar zijn in de maatschappij. Welke kansen bieden deze trends voor het aantrekken en behouden van jongeren? In het laatste deel van het onderzoek, de sectoranalyse, zijn huidige ontwikkelingen meegenomen en type initiatieven in vergelijkbare regio's in binnen- en buitenland in kaart gebracht.

De inzichten uit deze analyses vormen de basis voor het formuleren van kansen. Deze kansen vormen een basis voor toekomstig beleid en geven richting aan interventies die bijdragen aan Zeeland als aantrekkelijke woonregio voor jongeren.

In beleid wordt vaak gesproken over 'het boeien en binden' van jongeren. Het suggereert dat jongeren verplicht of gedwongen worden, terwijl de realiteit en huidige tijdgeest juist vraagt om het tegenovergestelde. Jongeren laten zich niet dwingen. Ze maken zelf bewuste keuzes over waar ze het liefst willen wonen.

De opgave voor Zeeland ligt daarom in het creëren van een leefomgeving die zó aantrekkelijk is dat jongeren er uit zichzelf voor kiezen om te blijven, terug te keren of zich te vestigen. Dit vraagt ruimte om te vertrekken, zichzelf te ontdekken, ervaringen op te doen, in Zeeland én daarbuiten. Uiteindelijk draait het om het creëren van een leefomgeving die jongeren overtuigt om bewust (opnieuw) voor Zeeland te kiezen.

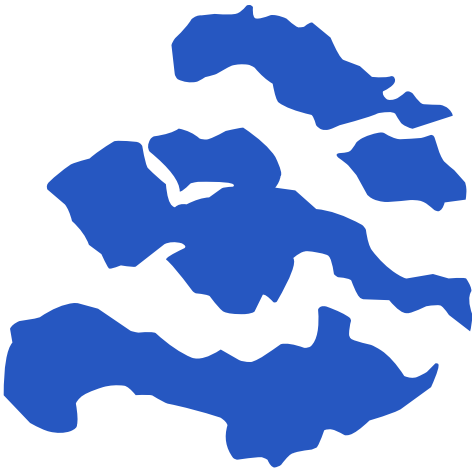
''Give the ones you love wings to fly, roots to come back and reasons to stay.''

(Tenzin Gyatso, 14de Dalai Lama)

VOORONDERZOEK

Jongeren in Zeeland

Inzicht in woonwensen en verhuismotieven van jongeren in Zeeland en welke kansen er liggen om hen te behouden en aan te trekken.

Wat zeggen eerdere onderzoeken over het aantrekken en behouden van jongeren in rurale gebieden?

Waarom kiezen jongvolwassenen ervoor om op het platteland te blijven wonen?

Uit promotieonderzoek van Henk Hofstede blijkt dat de keuze van jongvolwassen om op het platteland te blijven wonen vooral wordt bepaald door hun binding met de regio, de gemeenschap en het landschap. Het sociale netwerk en de fysieke omgeving spelen een belangrijke rol in hun identificatie met het platteland.

Uit het onderzoek blijkt dat factoren waar huidige beleidsmakers zich nu op focussen, zoals werkgelegenheid, woningen en voorzieningen niet altijd doorslaggevend zijn. Regionale overheden zullen meer rekening moeten houden met de diversiteit in hoe het platteland wordt gewaardeerd en hoe complex en verschillend toekomstperspectieven en verblijfsverloop van jongeren zijn. De keuze om te blijven is voor veel jongeren geen eenmalige beslissing, maar een continu proces waarbij jongeren hun toekomst regelmatig heroverwegen. Regionale overheden die jongeren willen behouden zijn gebonden aan beperkte periodes waarin ze het verschil kunnen maken.

Verhuisbewegingen van jongeren naar de stad vormen niet altijd een bedreiging, maar kunnen ook bijdragen aan de keuze om voor het platteland te kiezen. Ook Eva Mærsk stelt in haar onderzoek naar opleidingsgerelateerde verhuisbewegingen van jongeren dat de focus niet moet liggen op het vertrek, maar op het terugkrijgen van deze jongeren. (Mærsk, 2022) In plaats van moeite doen om jongvolwassen aan te trekken, kan winst worden behaald bij het begeleiden van terugkeerders uit de stad. Hiernaast liggen er kansen om op jonge leeftijd de plattelandsidentiteit te behouden en te promoten. Regionale marketing kan inspelen op trots en verbondenheid met plattelandseigenschappen van de regio, zonder de tegenstelling tussen stad en platteland te sterk te benadrukken. Hierin is het belangrijk om een balans te vinden tussen economische ontwikkeling, leefbaarheid en het behoud van plattelandskenmerken. (Hofstede, 2023)

Wat zegt eerder onderzoek onder Zeeuwse jongeren?

Jongerendag ZNF Next 2025

Op 6 september 2025 heeft het Theaterproductiehuis Zeeland tijdens het Zeeland Nazomerfestival de jongerendag ZNF Next georganiseerd. Tijdens deze dag gingen acht jongeren in gesprek over Zeeland in 2035. Hierbij stond de vraag: waarom weggaan en wat is er nodig om te blijven, centraal.

De belangrijkste thema's die tijdens deze dag aan bod kwamen:

- Bereikbaarheid en openbaar vervoer: goede verbindingen zijn essentieel om in Zeeland te studeren, te werken en sociale contacten te onderhouden
- Betaalbare en passende (starters-)woningen: Deze zijn noodzakelijk om in Zeeland te kunnen starten als jongere of jongvolwassene.
- Onderwijs en werk: Het gebrek aan stageplaatsen en opleidingsmogelijkheden dwingt jongeren vaak om de regio te verlaten.
- Cultuuraanbod: Er is behoefte aan divers aanbod voor twintigers. Er zijn wel jeugdactiviteiten of volwassenenprogramma's, maar ook deze doelgroep heeft behoefte aan ruimte om zelf te maken en te experimenteren met kunst en cultuur.
- Mentale gezondheid: De druk om weg te gaan of juist terug te keren speelt mee in het welzijn.
- Identiteit en trots: Jongeren zijn trots op hun Zeeuwse achtergrond en hechten waarde aan familie, rust, lokale verhalen en tradities. (Theaterproductiehuis Zeeland, 2025)

Grenswoners Muzus

Ontwerpbureau Muzus heeft in het onderzoek Grenswoners onderzoek gedaan naar hoe jongeren het leven in grensregio's ervaren. Hierbij vormden Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg de onderzoeksgebieden. Het onderzoek kijkt vanuit het brede welvaart perspectief naar thema's rondom leefbaarheid en waar kansen over de grens nog onbenut zijn.

De resultaten uit het onderzoek sluiten op het gebied van leefbaarheidsfactoren, zoals wonen, mobiliteit en onderwijs grotendeels aan bij de inzichten uit dit onderzoek en leverden geen nieuwe bevindingen op. Wel biedt het onderzoek een aanvulling op andere vlakken. Zo wordt duidelijk dat jongeren 'onderzoeksmoe' zijn. Ze worden regelmatig bevraagd, maar ervaren onvoldoende terugkoppeling, concrete acties en zichtbare resultaten van hun input.

Daarnaast benadrukt het onderzoek dat de mentale gezondheid van jongeren in Zeeuws-Vlaanderen onder druk staat. Het beperkte aanbod aan activiteiten en ontmoetingsplekken draagt bij aan gevoelens van eenzaamheid en sociaal isolement. (Muzus, 2025)

Jonge Zeeuwen in Beweging
Het onderzoek Jonge Zeeuwen in Beweging van HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving laat zien dat er veel verhuisbewegingen zijn onder jongeren in Zeeland. In totaal wonen er ongeveer 43.000 jongeren (26 - 35 jaar) in Zeeland. De grootste groep bestaat uit blijvers, daarna volgen nieuwkomers en terugkeerders. Opvallend is dat nieuwkomers (uit binnen- en buitenland) een grote groep vormen, terwijl veel initiatieven zich nu vooral richten op vertrekkers en terugkeerders. Dit betekent dat er kansen liggen om meer initiatieven te ontwikkelen gericht op nieuwkomers.

De meeste jongvolwassen wonen in stedelijke gemeenten zoals Terneuzen, Middelburg, Vlissingen en Goes. Deze steden trekken ook de meeste terugkeerders en nieuwkomers aan. Maar gemeenten zoals Hulst, Tholen en Schouwen-Duiveland zijn populair bij terugkeerders die kiezen voor de gemeente waar ze opgegroeid zijn. Dit laat zien dat er verschillen zitten tussen gemeenten en de kansen per regio kunnen verschillen.

Er zijn ook duidelijke verschillen in opleidingsniveau. Blijvers hebben vaak een mbo-opleiding. Terugkeerders zijn vaker hoger opgeleid (hbo of wo). Zij brengen belangrijke specialistische kennis en een ander perspectief mee naar Zeeland. Tegelijk blijkt dat vooral universitair opgeleide jongeren minder vaak terugkeren. Hierdoor verliest Zeeland kennis.

Nieuwkomers vormen twee subgroepen: buitenlandse nieuwkomers en binnenlandse nieuwkomers. Binnenlandse nieuwkomers komen vaak uit Zuid-Holland of Noord-Brabant. Ook zien ze dat binnenlandse nieuwkomers vaak komen vanwege een partner (blijver) die al in Zeeland woont. Bij buitenlandse nieuwkomers is dit minder vaak het geval. Bij deze groep liggen er kansen om te investeren in goede begeleiding en sociale integratie.

Het aandeel jongeren dat uit de provincie vertrekt is licht gedaald, maar keren ook minder vaak terug dan voorheen. Jongeren die naar de Randstad vertrekken, keren minder vaak terug dan jongeren die naar Brabant gaan.

Deze resultaten vormen een goede basis voor vervolgonderzoek naar motieven waarom jongeren blijven, vertrekken, terugkeren of zich als nieuwkomer in Zeeland vestigen en na een tijdelijk verblijf weer vertrekken. (HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, 2025)

Veldonderzoek Zeeuwen buiten Zeeland
Tessa Gielen Photography

VELDONDERZOEK

Zeeuwen buiten Zeeland evenement
Tijdens het Zeeuwen Event in Breda, georganiseerd door De Zeeuwse Connectie, OnbegrensdZeeuwsVlaanderen en Rootzz, is verkennend veldonderzoek gedaan onder (oud-) Zeeuwen die nu buiten de provincie wonen. Het doel van het veldonderzoek was om eerste inzichten te verkrijgen in de doelgroep vertrekkers en werving van respondenten voor diepte-interviews.

Bezoekers konden op een interactieve manier hun stem uitbrengen op stellingen en een kaartje versturen aan Zeeland. Dit leverde waardevolle inzichten op.

De meeste oud-Zeeuwen hadden Zeeland verlaten vanwege studie- en carrièremogelijkheden. Ondanks hun vertrek blijft de emotionele verbondenheid met Zeeland groot. Rust, ruimte, de zee en de nuchtere mentaliteit worden sterk gewaardeerd. Sociale en persoonlijke factoren spelen ook een rol, maar zijn minder doorslaggevend dan werk en studie. Terugkeer naar Zeeland hangt vooral af van betere werkgelegenheid, betaalbare woningen en de levensfase (bijvoorbeeld gezinsstichting of behoefte aan rust).

Voor de toekomst willen respondenten Zeeland in essentie behouden zoals het is, rust, behoud van de natuur, leefbaar maar wel met voldoende werkgelegenheid, goede bereikbaarheid en levendigheid om aantrekkelijk te blijven voor jongere generaties.

Tentoonstelling Leren, Graven, Bouwen
Tijdens de opening van de tentoonstelling Leren, Graven, Bouwen in broedplaats Nesse in Terneuzen is veldonderzoek uitgevoerd. Voor deze tentoonstelling hebben 360 leerlingen van het Lodewijk College in Terneuzen hun leefomgeving onderzocht. In de tentoonstelling stond het perspectief van de jongeren centraal en exposeerden ze met kunst die liet zien wat de regio volgens hen nodig heeft.

Uit de kunst die geëxposeerd werd blijkt dat jongeren hun leefomgeving ervaren als leeg en verlaten. Hun ideeën voor de toekomst laten duidelijke kansen zien. Er is een sterke behoefte aan meer sportfaciliteiten en plekken om elkaar te ontmoeten. Ook sociale verbinding en gemeenschapsgevoel zijn belangrijk, met wens voor buurthuizen, activiteiten en plekken speciaal voor jongeren.

Daarnaast zien jongeren kansen in het uitbreiden van voorzieningen zoals winkels en (buurt)supermarkten. Betere bereikbaarheid speelt ook een rol. In de geëxposeerde werken van scholieren komen betere busverbindingen, een treinverbinding en de terugkeer van een pontverbinding naar voren. Mogelijk verwijzen ze naar de voormalige veerdienst tussen Kruiningen en Perkpolder, al is dit niet expliciet gespecificeerd.
Deze inzichten laten zien dat investeren in ontmoeting, voorzieningen en mobiliteit essentieel is om Zeeuws-Vlaanderen aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Jongerenparlement
Tijdens het Jongerenparlement gingen jongeren actief in gesprek over de toekomst van Zeeland. Er is veldonderzoek uitgevoerd door middel van observatie en de aanbevelingen van de jongeren zijn meegenomen. Opvallend is dat jongeren kritisch kijken naar toekomst plannen en zichzelf afvragen hoe ze zelf kunnen bijdragen.

Jongeren gingen in gesprek over de de toekomst van Zeeland, leefbaarheid en kansen. Ze benadrukken dat groei geen doel op zich moet zijn, maar een middel om Zeeland leefbaar te houden. Er leven zorgen over het behoud van rust, kleinschaligheid en het dorpsgevoel, wat de noodzaak tot zorgvuldige en evenwichtige ontwikkeling benadrukt.

Onderwijs en werkgelegenheid spelen een belangrijke rol. Jongeren willen een breder en volwaardig aanbod van (universitair) onderwijs, zodat ze in Zeeland kunnen studeren en werken. Het koppelen van opleidingen aan sectoren waar Zeeland sterk in is en het aanbieden van stages en traineeships bieden kansen om Zeeuws talent te behouden en talent van buitenaf aan te trekken.

Mobiliteit is een belangrijke randvoorwaarde. Jongeren ervaren het openbaar vervoer als kwetsbaar en onvoldoende betrouwbaar. Dit heeft directe impact op hun reisbewegingen naar school, werk en in hun vrije tijd. Verbetering van het ov en betere verbindingen tussen regio’s binnen en buiten Zeeland is essentieel.

Ook betaalbare woningen en voorzieningen spelen een cruciale rol. Zonder passende woningen en vrijetijdsvoorzieningen zoals cultuur, sport en ontmoetingsplekken is Zeeland niet aantrekkelijk voor jongeren. Investeringen in starterswoningen, levendigheid en culturele voorzieningen worden gezien als belangrijke stappen om Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Tot slot benadrukken jongeren het belang van de natuur en betrokkenheid. Schoon water, schone lucht en het behoud van de natuur moeten samen gaan met ontwikkeling en de energietransitie. Jongeren vinden het belangrijk dat ze structureel betrokken blijven bij de toekomst van Zeeland. (Provincie Zeeland, 2025)

Veldonderzoek Expositie Leren, Graven, Bouwen
Eigen beeld

Doelgroep

Jongeren in Zeeland

Inzicht in woonwensen en verhuismotieven van jongeren in Zeeland en welke kansen er liggen om hen te behouden en aan te trekken.

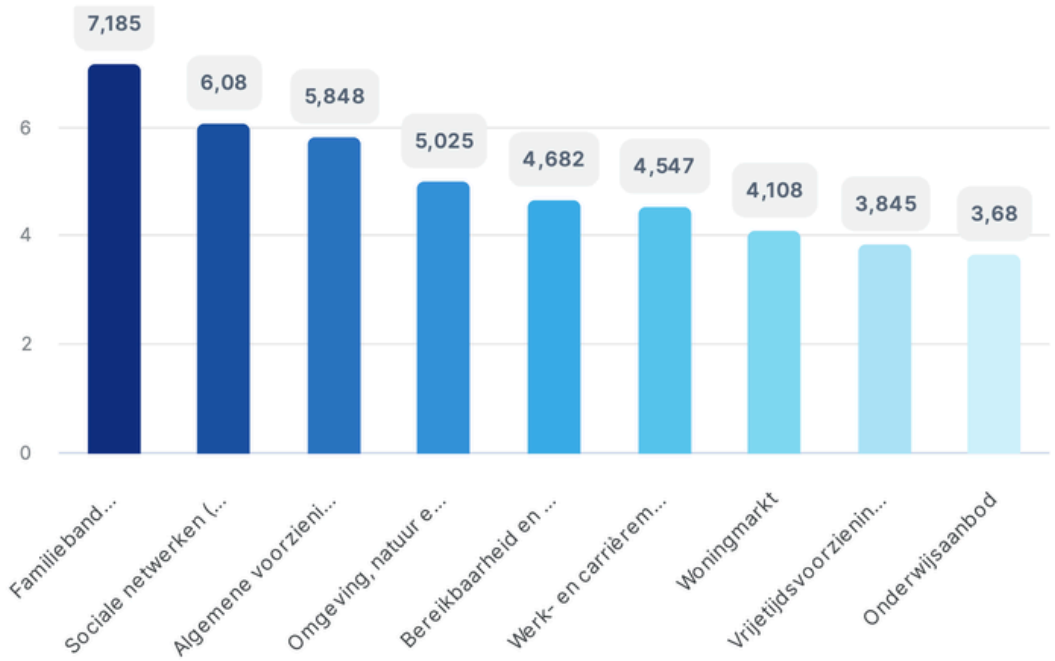
BLIJVERS

De analyse is gebaseerd op:
362 ingevulde vragenlijsten
9 diepte-interviews

Sorteer onderstaande thema's op basis van welke mate ze een rol spelen in je woon- of verhuiskeuze. (bovenaan = heel belangrijk, onderaan = minder belangrijk)

362 antwoorden · 316× onbeantwoord · Sorteren op volgorde

Resultaten vragenlijst

BLIJVERS

Blijvers zijn jongeren en jongvolwassenen die in Zeeland zijn opgegroeid en ervoor hebben gekozen om in de provincie te blijven wonen.

Waarom blijven blijvers?

Uit de analyse van de vragenlijst blijkt dat de belangrijkste redenen voor respondenten om in Zeeland te blijven wonen in hun sociale omgeving liggen. Familie (148x), vrienden (93x), sociale netwerk (22x) werden het meest genoemd. Deze sociale binding speelt een doorslaggevende rol in hun keuze om in Zeeland te blijven.

Daarnaast vormt de rust en ruimte (141x) die Zeeland biedt een belangrijke motivatie. Veel respondenten ervaren de rust als fijn en waarderen dit aan Zeeland als woonomgeving.
De mooie omgeving en de aanwezigheid van natuur, zee en strand (105x) versterken dit gevoel en dragen bij aan de waardering voor Zeeland als fijne plek om te wonen.

Ook praktische factoren spelen in mindere mate een rol in de beslissing om in Zeeland te blijven. Werk (46x), studie (15x), en (betaalbaar) wonen (22x). Voor sommige respondenten is het wonen in Zeeland een noodzakelijke keuze vanwege financiële beperkingen, woonruimte of afhankelijkheid van ouders (20x).

Verder blijkt dat een aantal respondenten een sterke emotionele band hebben met de provincie, zij geven aan zich hier vertrouwd of thuis te voelen (22x). Het kleinschalige karakter (7x), gevoel van vrijheid (6x), veiligheid (4x) en verbondenheid, gemeenschapszin, sociale controle en ons-kent-ons (18x) spelen daarin een rol.

Uit de interviews blijkt ook dat sociale verbondenheid de belangrijkste reden is waarom blijvers in Zeeland blijven wonen. Vrijwel alle respondenten noemen familie, vrienden of hun directe sociale netwerk als doorslaggevende factor. De nabijheid van dierbaren zorgt voor een sterk thuisgevoel, emotionele steun en sociale stabiliteit.

Daarnaast spelen rust, leefkwaliteit en veiligheid een grote rol. Meerdere blijvers waarderen de rustige woonomgeving, de natuur en het gevoel van veiligheid in Zeeland. Deze aspecten dragen bij aan hun welzijn en zorgen ervoor dat zij de provincie ervaren als een fijne plek om te wonen.
Voor een kleinere groep zijn ook praktische factoren belangrijk, zoals een woning of baan. Deze elementen versterken het besluit om te blijven, maar zijn meestal aanvullend met het hebben van een sociaal netwerk.
Samengevat blijven blijvers vanwege een combinatie van sterke sociale binding, rust en veiligheid.

Familiebanden
Uit de diepte-interviews blijkt dat blijvers het belangrijk vinden om in de buurt van familie te wonen vanwege de sociale en emotionele betekenis die deze relaties voor hen hebben. De nabijheid van familie draagt bij aan een sterk 'thuisgevoel' en vertrouwdheid. Bekende mensen en plekken zorgen voor herkenning, sociale veiligheid en verbondenheid. Respondenten voelen zich thuis omdat ze mensen kennen en ergens 'horen'.

'' Omdat je alles voor je gevoel kent. Het voelt vertrouwd, plekken waar je gewerkt hebt zijn vertrouwd, plekken waar je komt bij je familie. Ook omdat je op plekken komt waar je mensen kent. Dat voelt allemaal echt als thuis zeg maar.''
(respondent 6, 2026)

Daarnaast speelt de mogelijkheid om laagdrempelig betrokken te blijven bij familie een belangrijke rol, met name bij ouder wordende ouders en grootouders. Verschillende respondenten geven aan dat nabijheid hen in staat stelt om regelmatig contact te onderhouden en indien nodig zorg of ondersteuning te bieden. Deze betrokkenheid en steun is wederzijds, want respondenten benoemen expliciet of impliciet dat ze steun ontvangen vanuit hun netwerk.

''Plus ook, als je ouders iets ouder worden, dat je ook sneller kiest om in de buurt te wonen. Om ze af en toe te kunnen zien. Ik denk dat dat wel helpt, ja.''
(respondent 6, 2026)

''Ik heb een hechte band met mijn familie en kan er altijd op terugvallen. Dus vind ik het fijn om bij hen in de buurt te wonen.''
(respondent 21, 2026)

Naast persoonlijke relaties speelt voor sommige blijvers ook de familiegeschiedenis en regionale verbondenheid een rol. Als meerdere generaties in het gebied zijn opgegroeid draagt dit bij aan het gevoel van verbondenheid en identiteit.

Sociale netwerken
Uit de interviews blijkt dat veel blijvers vanuit hun jeugd een stabiel sociaal netwerk hebben opgebouwd. Deze contacten zijn ontstaan vanuit school, sportverenigingen, familie, kerk of de buurt. Blijvers ervaren hun sociale kring als hecht en vertrouwd en dragen bij aan een sterk gevoel van verbondenheid en een thuisgevoel. Hierdoor ervaren zij hun woonomgeving als 'eigen' en prettig en benadrukken sommigen dat zij zich moeilijk kunnen voorstellen om de vertrouwde omgeving achter te laten.

''Ik heb sinds de middelbare school dezelfde vriendenkring. Ik vind mezelf echt een rijk mens door de vrienden die ik om me heen heb. Ik geef mijn sociale netwerk wel een 10.''
(respondent 40, 2026)

Een bestaand sociaal netwerk biedt sociale stabiliteit en emotionele rust. Blijvers ervaren het als prettig dat zij geen nieuwe sociale relaties hoeven op te bouwen en kunnen terugvallen op vaste vriendengroepen, verenigingen, kerkelijke gemeenschappen of sportclubs. De aanwezigheid van zulke actieve netwerken verkleint de verhuisbereidheid, omdat het sociale leven sterk verbonden is met de regio.

Tegelijkertijd komt in meerdere interviews naar voren dat het leggen van nieuwe sociale contacten in Zeeland als relatief moeilijk wordt ervaren. De ons-kent-ons cultuur en vaste vriendengroepen kunnen een drempel vormen, vooral voor nieuwkomers. Blijvers geven aan dat eigen initiatief belangrijk is: lidmaatschap bij verenigingen of maatschappelijke organisaties vergroot de kans op nieuwe contacten aanzienlijk.

Een belangrijk knelpunt dat vaak terugkomt is het beperkte aanbod aan uitgaansgelegenheden en ontmoetingsplekken voor jongeren. Veel cafés, clubs en evenementen verdwijnen of hebben een beperkt aanbod, waardoor jongeren uitwijken naar steden buiten de provincie. Hierdoor gaan informele ontmoetingsplekken verloren waar nieuwe contacten ontstaan en bestaande vriendschappen worden versterkt.

''Jongeren hebben helemaal geen plek om naartoe te gaan, als ze op stap willen moeten ze naar Knokke of Brugge.''
(respondent 6, 2026)

Daarnaast geven verschillende respondenten aan dat het sociale aanbod onvoldoende is afgestemd op verschillende leeftijdsgroepen. Met name jongeren tussen 20 en 35 jaar ervaren een gebrek aan passende activiteiten en uitgaansmogelijkheden, wat het leggen van nieuwe sociale contacten bemoeilijkt.

''Als je een feestje hebt in café Centraal met allemaal jongeren van 16+, dan voel je je daar als 27 jarige niet meer echt thuis. Het zou fijn zijn als er meer mogelijkheden zijn, zodat je meer leeftijdsgenoten kunt leren kennen en dat die doelgroepen een beetje gescheiden blijven.''
(respondent 21, 2026)

De meeste blijvers beschikken over sterke en hechte sociale netwerken, maar de mogelijkheden om nieuwe contacten te leggen zijn beperkter. Het versterken van sociale en culturele voorzieningen en ontmoetingsplekken kan bijdragen aan een aantrekkelijker leefklimaat voor jongeren en het behoud van sociale dynamiek in de regio.

Omgeving, natuur en leefkwaliteit

Uit de interviews blijkt dat rust en ruimte voor blijvers een belangrijke rol spelen in hun keuze om in Zeeland te blijven wonen. Respondenten associëren rust vooral met de aanwezigheid van de natuur, het strand en een minder drukke leefomgeving in vergelijking met stedelijke gebieden. Deze elementen dragen bij aan hun woontevredenheid en welzijn.

Rust wordt ervaren als een vorm van ontspanning en herstel. Verschillende respondenten geven aan dat zij rust vinden in natuurlijke omgevingen zoals het strand, duinen, bossen en natuurgebieden. Voor sommigen is het strand onlosmakelijk verbonden met hun gevoel van rust en identiteit omdat ze hiermee zijn opgegroeid. Het regelmatig bezoeken van deze plekken helpt hen te ontspannen.

''Het is voor mij belangrijk dat het strand dichtbij is, omdat je daar de rust vindt. Ik zou nooit in het oosten van het land kunnen wonen omdat daar geen strand is. Het is dat je daarmee bent opgegroeid, dat het heel belangrijk is.''
(respondent 6, 2026)

Daarnaast blijkt dat rust een belangrijke functie heeft voor het mentale welzijn. Een respondent geeft aan dat een rustige woonomgeving helpt om overprikkeling te voorkomen. Ook andere respondenten geven aan dat zij de drukte van grote steden als belastend ervaren en daarom voorkeur hebben voor een minder hectische leefomgeving.

Verder waarderen respondenten de nabijheid van natuur als onderdeel van hun dagelijkse leefomgeving, ook al maken ze hier niet altijd actief gebruik van. De aanwezigheid van de natuur en het strand worden als prettig ervaren, los van hoe vaak deze plekken daadwerkelijk bezocht worden. De natuur is daarmee een factor die op de achtergrond positief bijdraagt aan het wooncomfort in Zeeland.

''Ik vind de natuur wel iets wat erbij moet horen. Het is heel mooi dat het er is. Maar ik maak er alleen gebruik van als het mooi weer is. In de regen ga je niet zo snel lopen natuurlijk. Ja, je komt er toch een soort van tot rust ofzo.''
(respondent 17, 2026)

Tegelijkertijd blijkt dat blijvers niet streven naar volledige stilte of afzondering. Meerdere respondenten benadrukken het belang van balans tussen rust en levendigheid. Zeeland mag niet te rustig zijn en voorzieningen en sociale activiteiten blijven gewenst.

''Het is een mooie rustige omgeving en als je de drukte wil opzoeken kun je uitwijken naar een stad in België."
(respondent 21, 2026)

Daarnaast heeft rust voor een respondent ook een culturele betekenis. Hij benoemt zondagsrust als onderdeel van de regionale identiteit. Dit laat zien dat rust ook verbonden is met normen en waarden van een gemeenschap.

''Niet dat wij altijd de zondagsrust nemen, maar het is wel een fijn idee. Dat vinden wij wel normaal, dat is onze cultuur.''
(respondent 33, 2026)

Rust en ruimte zijn belangrijk voor blijvers omdat het bijdraagt aan ontspanning, mentaal welzijn en wooncomfort. De nabijheid van natuur en strand speelt hierin een belangrijke rol. Tegelijkertijd zoeken blijvers naar een balans tussen rust en levendigheid.

Algemene voorzieningen
Uit de interviews blijkt dat de aanwezigheid van basisvoorzieningen zoals een supermarkt en in mindere mate een apotheek voor de meeste respondenten een belangrijke voorwaarde is bij de keuze voor een woonplaats. Het merendeel van de blijvers geeft aan niet in een dorp te willen wonen zonder voorzieningen. Met name een supermarkt op loop-, fiets- of korte rijafstand wordt gezien als essentieel.

Blijvers waarderen het wanneer voorzieningen dichtbij en makkelijk te bereiken zijn. Bij voorkeur binnen 10 tot 15 minuten. Grotere Zeeuwse steden en middelgrote dorpen worden daarom als aantrekkelijker ervaren dan kleinere dorpen. De nabijheid van voorzieningen draagt bij aan het wooncomfort.

Tegelijkertijd blijkt dat persoonlijke achtergrond invloed heeft op het belang dat aan voorzieningen wordt gehecht. Respondenten die opgegroeid zijn in een landelijke omgeving zijn vaker bereid om verder te reizen voor voorzieningen en hechten minder waarde aan de aanwezigheid in de dorpskern.

''Ik ben opgegroeid op een boerderij en ben gewend dat voorzieningen niet om de hoek zijn. Ik ben gewend om de auto te pakken als ik ergens heen wil.''
(respondent 21, 2026)

Daarnaast geven respondenten uit zowel stedelijke als middelgrote dorpen aan dat het aanbod winkels en horeca beperkt is. Sommige respondenten geven aan dat je voor bepaalde winkels of een dagje shoppen de provincie uit moet. Dit wijst op een behoefte aan een gevarieerder en moderner voorzieningenniveau.

Toegankelijke basisvoorzieningen vormen een belangrijke factor voor jongeren in Zeeland, waarbij vooral de aanwezigheid van een supermarkt doorslaggevend is. Een goed voorzieningenniveau vergroot de aantrekkelijkheid van dorpen en steden, terwijl beperkte voorzieningen vooral voor stedelijk georiënteerde jongeren een reden kunnen zijn om zich elders te vestigen.

Bereikbaarheid en Mobiliteit

Uit de interviews blijkt dat de bereikbaarheid in Zeeland sterk samenhangt met het bezit van een eigen auto. De meeste respondenten geven aan dat een auto in de praktijk vrijwel noodzakelijk is om zich vrij en efficiënt te kunnen verplaatsen. Vooral in landelijke gebieden zoals Zeeuws-Vlaanderen wordt het openbaar vervoer als beperkt en infrequent ervaren.

''Als ik naar school moet, dan moet ik met de auto. Als ik om 9:00 moet beginnen en het ov moet nemen, dan kan ik niet op tijd op school zijn. Dat komt door de boot, die gaat maar om het uur. Daarom ga ik altijd met de auto naar school.''
(respondent 35, 2026)

Het openbaar vervoer wordt door veel respondenten als onbetrouwbaar of onvoldoende passend bij hun dagelijkse leven gezien, met name door de lage frequentie en lange reistijden. Hierdoor kiezen veel jongeren bewust voor de auto, ook wanneer zij liever met het ov zouden reizen. Alle respondenten waren in het bezit van een eigen auto, maar jongeren zonder eigen vervoer zullen waarschijnlijk nog meer beperkingen ervaren in hun mobiliteit.

''Als ik met het ov naar mijn werk ga, dan ga ik met mijn auto naar de overkant. Naar Yerseke zodat ik daar de trein kan pakken, want hier heb je niks.''
(respondent 6, 2026)

De respondenten ervaren met de auto over het algemeen weinig problemen met bereikbaarheid en waarderen de rustige wegen in Zeeland. Tegelijkertijd wijzen meerdere respondenten op kwetsbaarheden in infrastructuur, zoals tunnels, bruggen en veerverbindingen die bij storingen of onderhoud grote gevolgen hebben voor de bereikbaarheid.

''Zijn ze bezig aan die brug? Dan merk je dat heel Tholen er last van heeft, want dat is de enige uitweg naar Brabant. Voor mijn gevoel gaan ze ieder jaar wel een maand dicht.''
(respondent 33, 2026)

Daarnaast blijkt dat regionale verschillen groot zijn. Sommige verbindingen zoals de treinverbindingen vanuit steden in Walcheren of Tholen richting Rotterdam worden positief beoordeeld, terwijl bereikbaarheid in afgelegen gebieden als problematisch wordt geschetst. Dit vergroot de afhankelijkheid van eigen vervoermiddelen.

''Het ligt heel erg aan waar je naar toe moet. Ik vind vanaf Zierikzee de verbinding naar Rotterdam echt top. Alleen als je vanaf Zierikzee naar Zeeuws-Vlaanderen of een andere rustige plek wilt, dan wordt het lastig. Dan is het niet meer prettig om met het ov te reizen.''
(respondent 40, 2026)

Als je kijkt naar mobiliteit kun je stellen dat jongeren in Zeeland sterk autogericht zijn, waarbij openbaar vervoer in sommige gebieden onvoldoende aansluit op hun behoeften aan flexibiliteit en snelheid. Deze afhankelijkheid van de auto vormt voor met name jonge en minder mobiele groepen een belemmering en kan de aantrekkelijkheid van Zeeland als woonregio verminderen.

Onderwijsaanbod
Uit de interviews blijkt dat het opleidingsaanbod in Zeeland door veel respondenten als beperkt wordt ervaren, met name op hbo-, universitair niveau en specialistische opleidingen. Hoewel het mbo-aanbod over het algemeen als voldoende wordt gezien, geven meerdere respondenten aan dat zij voor hun gewenste studie zijn uitgeweken naar andere regio's. Vooral opleidingen op universitair en creatieve of gespecialiseerde studies ontbreken volgens hen in Zeeland.

''Ik wilde graag een modeopleiding doen. Fashion in Zeeland, dat gaat hem niet worden. Enige optie was toen Rotterdam.''
(respondent 40, 2026)

Een belangrijk terugkerend thema is dat blijvers om zich heen zien dat studeren buiten de provincie vaak leidt tot een langdurig vertrek. Jongeren bouwen tijdens hun studententijd nieuwe sociale netwerken op, gaan relaties aan en hechten zich aan hun studentenstad. Tegelijkertijd erkennen blijvers ook de voordelen die ze zien van studeren buiten de provincie: het opdoen van nieuwe kennis, ervaringen en een breder perspectief.

''Als jij een relatie krijgt in Breda, dan blijf je daar plakken. Bij de winkels en een sfeervol centrum.''
(respondent 6, 2026)

Daarnaast zien blijvers dat de aantrekkelijkheid van een stad een grote rol speelt in studiekeuzes. Steden als Vlissingen en Goes worden door meerdere respondenten als weinig bruisend of inspirerend ervaren in vergelijking met steden als Breda, Tilburg en Rotterdam. Het gebrek aan een levendig studentenleven, uitgaansgelegenheden en ontmoetingsplekken missen ze. Blijvers zien dat sommige jongeren daarom voor een studie buiten Zeeland kiezen, zelfs wanneer dezelfde opleiding in Zeeland wordt aangeboden.

''Ik merk wel dat veel mensen het heel leuk vinden om juist op kamers te gaan. Die kijken eerst naar de stad en baseren daar de opleiding op, dan andersom. Dat komt denk ik omdat er in de stad meer te beleven is als hier.''
(respondent 21, 2026)

De respondenten noemen het belang van de mogelijkheid om vanuit huis een vervolgstudie te kunnen volgen, onder andere vanwege financiële redenen. In enkele gevallen zien blijvers dat het beperkte aanbod leidt tot het aanpassen van studiekeuzes of het afzien van een vervolgopleiding.

Tot slot wijzen meerdere respondenten op kansen voor het versterken van het onderwijsaanbod in Zeeland. Meerdere blijvers geven aan dat een breder opleidingsaanbod, samenwerkingen met universiteiten buiten de provincie, het creëren van dependances en het investeren in studentenhuisvesting en stedelijke voorzieningen zou bijdragen aan een aantrekkelijker klimaat voor studenten. Daarnaast wordt het versterken van de sfeer en gezelligheid in studentensteden gezien als belangrijke voorwaarde. Blijvers denken dat breder en aantrekkelijker onderwijs én studentenklimaat een belangrijke rol kan spelen in het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland.

Vrijetijdsvoorzieningen
Uit de interviews blijkt dat vrijetijdsvoorzieningen een belangrijke rol spelen in de leefkwaliteit en aantrekkelijkheid van Zeeland voor jongeren. Respondenten geven aan dat een gevarieerd en toegankelijk aanbod bijdraagt aan plezier, sociale contacten en het gevoel dat er 'iets te doen' is.

''De hoofdreden waarom mensen denken: Ik moet weg, is omdat er niet veel te doen is.''
(respondent 35, 2026)

Een terugkerend thema is dat het huidige aanbod als beperkt en weinig divers wordt ervaren, met name op het gebied van horeca, uitgaan en culturele activiteiten. Veel respondenten geven aan dat zij voor festivals, concerten, speciale sportactiviteiten en vrijetijdsbesteding uitwijken naar steden buiten de provincie zoals Amsterdam, Rotterdam en Breda.

Daarnaast blijkt dat het aanbod onvoldoende aansluit. Blijvers missen activiteiten die passen bij hun levensfase zoals uitgaansgelegenheden voor twintigers en dertigers, cursussen, moderne sportfaciliteiten en vernieuwende concepten. Ook trekt bestaand aanbod bepaalde groepen aan, waardoor jongeren het niet aantrekkelijk vinden.

''Als je naar Jopie in Sluis gaat, daar zitten altijd vaste gasten, die mensen zijn alcoholist. Dat is niet echt leuk om heen te gaan, daar ontmoet je geen leuke nieuwe mensen.''
(respondent 21, 2026)

Sportverenigingen en sportvoorzieningen worden over het algemeen positief beoordeeld, maar ook hier worden beperkingen ervaren, bijvoorbeeld in specialisaties, moderne sporten of professioneel niveau. Sommige respondenten wijken daarom uit naar andere regio's voor hun hobby's. Daarnaast wijzen blijvers op het verdwijnen van cafés en ontmoetingsplekken, wat zorgt voor beperkingen op sociaal vlak.

''Je hebt padel in heel de wereld, maar in Tholen niet terwijl er wel genoeg ruimte is. In dat opzicht lopen we wel een beetje achter. In Bergen op Zoom zijn er wel twintig of dertig padelbanen.''
(respondent 33, 2026)

Respondenten geven aan in de winterperiode een gebrek aan activiteiten en evenementen te ervaren en weten succesvolle tijdelijke initiatieven te noemen die laten zien dat er wel belangstelling voor bestaat. Tot slot blijkt dat blijvers meer behoefte hebben aan diversiteit en vernieuwing in het vrijetijdsaanbod.

Veel blijvers ervaren in het huidige vrijetijdsaanbod onvoldoende keuzemogelijkheid en onvoldoende aantrekkelijk. Een breder en moderner vrijetijdsaanbod kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud en aantrekkelijker maken van Zeeland voor jongeren.

Werk en carrièremogelijkheden
Uit de interviews blijkt dat de Zeeuwse arbeidsmarkt door jongeren overwegend als voldoende toegankelijk wordt ervaren, met name binnen praktische, dienstverlenende en logistieke sectoren. Blijvers in sectoren zoals kappersbranche, logistiek, management en HR geven aan dat er in Zeeland redelijk tot goede kansen zijn om passend werk te vinden en om door te groeien.

''Er is voldoende werkgelegenheid voor kappers en ruimte om een eigen salon te beginnen.''
(respondent 21, 2026)

Tegelijkertijd zien we dat de aantrekkelijkheid van de Zeeuwse arbeidsmarkt sterk verschilt per opleidingsniveau en vakgebied. Voor gespecialiseerde of creatieve carrières zoals in luchtvaart, media en innovatieve sectoren zijn de mogelijkheden in Zeeland beperkt. Hierdoor worden jongeren die in deze sectoren willen werken vaker gedwongen om buiten de provincie te werken of concessies te doen op het gebied van inkomen of reistijden.

Een aantal blijvers ervaart de Zeeuwse arbeidsmarkt als relatief traditioneel en behoudend. Werkgevers worden door hen omschreven als stug, weinig vernieuwend en terughoudend in het toepassen van nieuwe werkvormen, digitalisering en inclusie.

Daarnaast geven ze aan dat salarisniveau, schaalgrootte en inhoudelijke uitdaging vaak hoger liggen buiten Zeeland, voornamelijk bij grotere bedrijven in stedelijke regio's. Hierdoor kiezen sommigen bewust voor werk buiten Zeeland, waarbij thuiswerken een manier vormt om wonen in Zeeland te combineren met werken elders.

''In Rotterdam heb je grotere bedrijven met grotere projecten, dat vind ik wel leuker. Ik hou van de uitdaging van grote projecten. Die heb je automatisch bij grotere bureau's.''
(respondent 33, 2026)

Blijvers wijzen op de flexibiliteit van Zeeuwse werkgevers, waarbij zij soms sneller kansen krijgen zonder directe opleidingsmatch. Ook wordt de ruimte voor ondernemerschap als positief ervaren.

''Ik vind dat er wel genoeg werkmogelijkheden zijn hier. En ik denk ook dat bedrijven hier in de buurt wat flexibeler zijn met wat voor opleiding je hebt, als dat ze in de grote stad zijn. Daar kunnen werkgevers ook veel specifieker zijn.''
(respondent 35, 2026)

Hoe aantrekkelijk blijvers de Zeeuwse arbeidsmarkt ervaren hangt samen met hun opleidingsrichting en ambities. Jongeren met een brede, praktische of technische opleidingsachtergrond zijn doorgaans positief, terwijl jongeren met een innovatieve of creatieve achtergrond kritischer zijn.

De Zeeuwse arbeidsmarkt biedt een goede basis voor werk en carrière-opbouw voor veel jongeren, maar schaalgrootte, specialisatie en innovatie vormen voor sommigen een belangrijke reden om buiten de provincie te werken. Het versterken van vernieuwend ondernemerschap en inclusiviteit kan bijdragen aan een aantrekkelijker werkklimaat voor jongeren in Zeeland.

Woningmarkt
Uit de interviews blijkt dat de meeste blijvers op dit moment een woning hebben, maar geven ook aan dat dit samenhangt met geluk, netwerk of omstandigheden. Het merendeel van de blijvers geeft aan dat ze 'geluk hebben gehad' of via persoonlijke netwerken aan hun woning zijn gekomen.

Het merendeel van de respondenten is tevreden over hun huidige woonsituatie, maar de doorstroom wordt als lastig ervaren. De stap naar grotere gezinswoningen of woningen met tuin blijkt financieel lastig, waardoor twee inkomens nodig zijn. Droomwoningen, zoals vrijstaand wonen in het buitengebied, worden door blijvers als onbereikbaar beschouwd.

''Ik vind dat wij prima wonen, maar als je een grote stap wilt maken moet je allebei werken. Een grotere tuin zou lekker zijn, maar daar moet je dan ook naar verdienen.''
(respondent 33, 2026)

De betaalbaarheid van de woningen in Zeeland wordt over het algemeen positief beoordeeld in vergelijking met de Randstad en andere stedelijke gebieden in Nederland. Tegelijkertijd zijn de huizenprijzen de afgelopen jaren sterk gestegen, wat de toegankelijkheid voor starters onder druk zet. Respondenten zien een toenemende instroom van woningkopers in Zeeland uit andere gebieden in Nederland.

Met name het aanbod betaalbare huurwoningen blijkt beperkt, met lange wachttijden tot gevolg. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat jongeren langer bij hun ouders wonen of ze worden genoodzaakt samen te wonen om een woning te kunnen financieren. Alleenstaande starters ervaren hierbij de grootste belemmeringen.

''Ik ben met mijn vriend aan het kijken, samen hebben we wel opties, maar als je alleen bent wordt het toch wel heel lastig.''
(respondent 40, 2026)

Locatie en voorzieningen spelen een belangrijke rol in woonkeuzes. Dorpen of steden met meer voorzieningen zijn vaak duurder, terwijl kleinere dorpen met minder of geen voorzieningen goedkoper zijn. Daarnaast speelt ook de sociale binding mee in de bereidheid om op bepaalde plekken te wonen.

De Zeeuwse woningmarkt wordt als relatief betaalbaar gezien ten opzichte van andere gebieden, maar ook moeilijk toegankelijk door prijsstijgingen en het beperkte huur- en startersaanbod.

Tot slot wijzen respondenten op een gebrek aan diversiteit in het woningaanbod, waaronder kleinere woningen en flexibele woonconcepten. Dit beperkt de mogelijkheden voor jongeren om passend te wonen in verschillende levensfasen.

Wat zou Zeeland aantrekkelijker maken voor blijvers?
Uit de open antwoorden van de vragenlijst blijkt dat blijvers vooral behoefte hebben aan meer perspectief en voorzieningen.

Activiteiten, evenementen en uitgaansmogelijkheden
Het meest dominante thema voor blijvers is het beperkte aanbod aan activiteiten (84x), evenementen (25x) en uitgaansmogelijkheden (67x). Blijvers willen graag dat er meer te doen is in Zeeland. Meerdere respondenten benoemen dat het in Zeeland buiten de zomerperiode stil of saai is en dat het aanbod ontmoetingsplekken (23x) en het nachtleven erg beperkt is. Opvallend is dat een kleinere groep het thema sport lijkt te missen (7x). Hierbij kun je denken aan een breder sportaanbod of een professionele voetbalclub. Blijvers vinden activiteiten een belangrijke factor is om Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Bereikbaarheid & Mobiliteit
Daarna volgt de wens om bereikbaarheid en mobiliteit in Zeeland te verbeteren (89x). Blijvers noemen de afhankelijkheid van een auto, beperkte ov-verbindingen en het ontbreken van een (trein)verbinding in Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast zijn er zorgen over toekomstige langdurige verstoringen. Een verbetering van het openbaar vervoer (frequentie, prijs, late avond- en nachtverbindingen en verbindingen met grote steden buiten Zeeland) worden hierbij genoemd.

Betaalbare woonruimte
Daarnaast wordt betaalbare woonruimte voor starters (66x), jongeren en studenten vaak genoemd. Blijvers zouden graag een groter aanbod (sociale) huurwoningen, starterskoopwoningen, studentenhuisvesting en eenpersoonswoningen zien.

Onderwijs- en werkgelegenheid
Ook onderwijs en werkgelegenheid komen terug als verbeterpunten. Respondenten noemen het opleidingsaanbod beperkt en zouden graag een breder opleidingsaanbod zien (37x). Daarnaast mist een deel een universiteit (11x). Ook is er behoefte aan diversere en hoger gekwalificeerde werkgelegenheid (39x), met meer carrièremogelijkheden en sectoren buiten de traditionele Zeeuwse arbeidsmarkt.

Verder benoemen verschillende respondenten het gebrek aan voorzieningen(21x), zonder toelichting welke specifieke voorzieningen dat zijn. Ook meer/betere winkels, grote winkelketens, shoppen en een shoppingcentrum (37x) komen relatief vaak terug.

Tot slot benoemt een kleinere groep sociale en culturele factoren zoals een andere mentaliteit/mindset en meer gelijkgestemden (4x), een veiligere omgeving (9x) en een kleine groep blijvers met een voorkeur voor minder diversiteit (5x).

Inzichten diepte-interviews
Uit de diepte-interviews met blijvers komt een duidelijk beeld naar voren. De belangrijkste verbeterwensen om de leefkwaliteit voor vaste inwoners te versterken liggen op het gebied van voorzieningen en ontmoeting, wonen, bereikbaarheid en arbeidsmarkt.

Blijvers noemen een gebrek aan moderne, diverse voorzieningen en sociale ontmoetingskansen buiten het hoogseizoen. Met name in Zeeuws-Vlaanderen ervaren blijvers dat het aanbod gericht is op toeristen, terwijl vaste bewoners te weinig keuze hebben in sport, cultuur en winkels. Ze benadrukken de behoefte aan 'hippere' en vernieuwde faciliteiten zoals multifunctionele sport- en leisure locaties. Daarnaast ontbreekt het volgens blijvers aan laagdrempelige sociale activiteiten voor de leeftijdsgroep 20 - 40 jaar, zoals activiteiten gericht op ontmoeten of daten. De inzichten uit de interviews laten zien dat niet alleen het vermaak op zich belangrijk is, maar het sociale aspect wat deze plekken en activiteiten mogelijk maken, juist om buiten bestaande vriendengroepen nieuwe netwerken op te bouwen.

''Als de Eenhoorn in Oostburg nou gewoon een hip fitnesscentrum zou zijn. Met zwembad en roze indoor padelbanen, die heb je gewoon in Amsterdam hé. Ik denk dat ze daar wel iets moois van zouden kunnen maken. Het is allemaal zo oubollig, niet aantrekkelijk ofzo. Weinig vernieuwing. Dat zwembad is nog steeds hetzelfde als toen ik op zwemles zat.''
(respondent 6, 2026)

Daarnaast komt het seizoenseffect sterk naar voren. Meerdere respondenten geven aan dat Zeeland in de zomer als levendig wordt ervaren. In de winter is er weinig te doen en nemen de vertrekgedachten bij jongeren toe. Blijvers zeggen dat meer winterprogrammering en ruimere eindtijden bij evenementen in de zomer het aanbod het jaar rond aantrekkelijker zou maken. Grotere evenementen en festivals worden genoemd als trekkers, niet alleen voor het plezier maar ook als middel om binding met de regio en ontmoeting met andere jongeren te versterken.

''In de winter zeggen mensen dat ze weg willen, in de zomer hoor je er niemand over. Veel mensen die studeren komen juist in de zomer terug omdat er dan leuke feestjes zijn.''
(respondent 35, 2026)

''In de winter vind ik Zeeland helemaal geen leuke plek. Heel rustig en best wel saai. In de zomer heb je een groot stuk toerisme. Dan is het drukker en vind ik het gezelliger. In de zomer voel ik me meer verbonden met Zeeland dan in de winter. ''
(respondent 40, 2026)

Het derde thema dat blijvers aankaarten is wonen en bereikbaarheid. Betaalbare woningen worden genoemd als basis (waarbij de huizenprijzen in Zeeland als relatief gunstig worden ervaren t.o.v. andere regio's), maar dat voorzieningen en mobiliteit achterblijven. De afhankelijkheid van de auto en de beperkte nabijheid van basis- en vrijetijdsvoorzieningen in dorpen. Dit heeft invloed op hoe de leefbaarheid in dorpen wordt ervaren en de mate waarin jongeren spontaan kunnen deelnemen aan activiteiten.

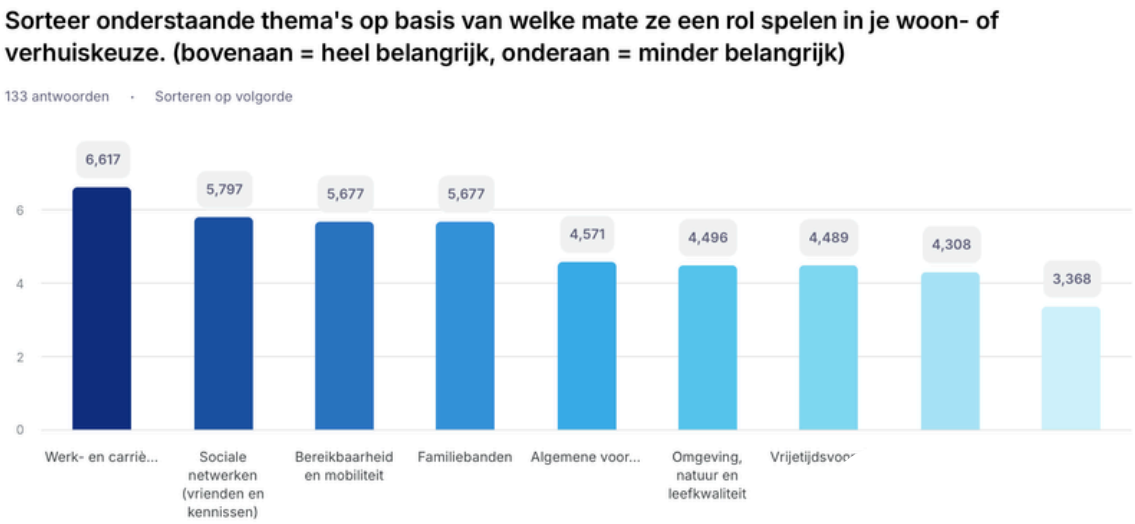
Tot slot noemen respondenten het belang van een moderne en bredere arbeidsmarkt om Zeeland aantrekkelijker te houden voor blijvers. Het gaat om een diverser banenaanbod en een moderne flexibele en inclusieve werkcultuur. Dit is volgens blijvers nodig om Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren.

''Ik zou vooral werkgevers aanmoedigen om meer out of the box te denken. Wat betreft werkinhoud, parttime, thuiswerken, organisatiecultuur, inclusie en nieuwe technologie.''
(respondent 10,2026)

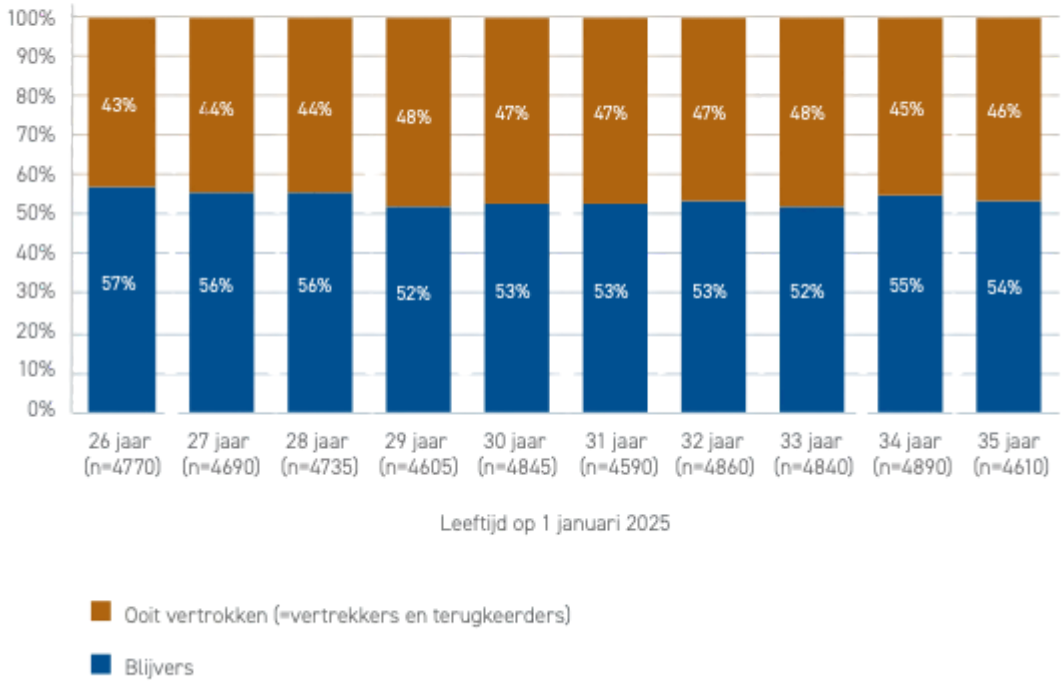
VERTREKKERS

De analyse is gebaseerd op:
133 ingevulde vragenlijsten
10 diepte-interviews

Figuur 5.2 Situatie op 26-jarige leeftijd, per leeftijdsjaar (26–35 jaar).

Bron: Jonge Zeeuwen in beweging - HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving

VERTREKKERS

Vertrekkers zijn jongeren die in Zeeland zijn opgegroeid maar de provincie hebben verlaten om elders te studeren, te werken of te wonen.

Waarom vertrekken vertrekkers?

Uit analyse van de vragenlijst blijkt dat studie en opleidingsmogelijkheden (99x) de belangrijkste reden vormen voor het vertrek van jongeren uit Zeeland. Een groot deel van de respondenten geeft aan te zijn vertrokken vanwege het volgen van een hbo- of universitaire opleiding. Met name het ontbreken van volwaardig universitair onderwijs, het beperkte aanbod opleidingen en lange reistijden worden hierbij als knelpunt ervaren. Voor veel jongeren is verhuizen noodzakelijk om hun gewenste opleiding te kunnen volgen. Het blijkt dat vertrek voor studie vaak leidt tot blijvende vestiging buiten de provincie. Veel vertrekkers geven aan te zijn 'blijven plakken' in de studentenregio, ze hebben daar een netwerk opgebouwd en werk gevonden. Verhuizen voor studie is in veel gevallen het startpunt van permanente uitstroom, blijkt uit onderzoek. Maar 25% tot 30% van de vertrekkers keert terug naar Zeeland. (HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving, 2025)

Daarnaast blijkt dat werk- en carrièremogelijkheden (37x) direct een rol spelen in de beslissing om Zeeland te verlaten. Respondenten geven aan dat passende functies, doorgroeimogelijkheden en specialistische banen binnen Zeeland beperkt beschikbaar zijn met name voor hoger opgeleiden en mensen in innovatieve of theoretische sectoren. Hierdoor zoeken jongeren vaak een baan in de regio waar ze gestudeerd hebben, wat ook indirect leidt tot een verlies aan jong talent.

Tenslotte blijkt de aantrekkingskracht van stedelijke omgevingen (4x) buiten Zeeland een reden te zijn om te vertrekken. Vertrekkers benoemen de behoefte aan reuring en levendigheid (7x). Ee behoefte aan meer uitdaging, een nieuwe ervaring en ontwikkeling (7x)

Uit de interviews blijkt ook dat studie de reden is waarom de meeste vertrekkers vertrekken. Alle respondenten uit de diepte-interviews zijn vertrokken vanwege studie. Na het behalen van een vwo-diploma wordt vertrek gezien als een logische en bijna vanzelfsprekende stap, mede doordat er in de provincie geen mogelijkheid is tot een volwaardige universitaire opleiding. Naast het onderwijsaanbod speelt ook de wens om op kamers te gaan, zelfstandig te worden en het studentenleven in een grotere stad te ervaren een grote rol.

Veel respondenten geven aan dat zij niet alleen voor een specifieke studie vertrokken, maar ook voor een nieuwe leefomgeving, meer voorzieningen en het ontmoeten van nieuwe mensen. De HZ wordt door sommigen minder aantrekkelijk gevonden vanwege het beperkte studentenleven en het gevoel van een verlengstuk van de middelbare school. Ook sociale normen en klasgenoten en vrienden die vertrekken versterken deze keuze.

''Ik heb commerciële economie gedaan. Dat kon ook wel op de HZ, maar ik had niet zoveel feeling met de HZ. Ik vond dat een beetje aandoen als middelbare school.''
(repondent 39, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat vertrek vooral wordt gedreven door studie en de zoektocht naar zelfstandigheid, stedelijke dynamiek en een volwaardig studentenleven, waarbij het beperkte universitaire aanbod en het imago van het studentenleven in Zeeland een belangrijke rol spelen.

Onderwijsaanbod
Uit de interviews blijkt dat het beperkte en vooral ontbrekende volwaardige universitaire onderwijsaanbod een belangrijke reden is waarom vertrekkers Zeeland verlaten, met name na de havo en het vwo. Veel vertrekkers geven aan dat studeren buiten de provincie vaak een logische of zelfs noodzakelijke stap is, mede versterkt door de keuze van vrienden en het verlangen naar een volwaardig studentenleven.

''Van mijn hele klas bleef maar 1 iemand in Zeeland. Het was ook wel de verwachting dat je wegging. Als ik voor een hbo opleiding was gegaan, was ik ook weggegaan. Het hoorde erbij om op kamers te gaan en weg te gaan uit Middelburg.''
(respondent 22, 2026)

Naast onderwijsaanbod spelen ook het imago en de aantrekkingskracht van studentensteden een grote rol. Jongeren kiezen niet alleen voor een studie, maar ook voor voorzieningen, sociale activiteiten, uitgaansmogelijkheden en een community gevoel. Hoewel de kwaliteit van het onderwijs niet altijd als minder wordt gezien, missen vertrekkers een levendige studentenstad in Zeeland.

Daarnaast wordt benadrukt dat een breder aanbod met name op wo-niveau en een betere koppeling tussen onderwijs en arbeidsmarkt kan bijdragen aan het behoud van jongeren in Zeeland.

Samenvattend blijkt niet alleen het opleidingsaanbod en breedte maar ook vooral het ontbreken van een levendige studentenstad en stedelijke aantrekkingskracht ervoor zorgen dat jongeren vertrekken en minder snel terugkeren.

''Ik heb eerst de stad gekozen en daarna de studie. Ik was benieuwd wat er buiten Zeeland was. Ik wilde graag het huis uit en de wereld gaan ontdekken.''
(respondent 5, 2026)

Algemene voorzieningen
Uit de interviews blijkt dat algemene voorzieningen zoals een supermarkt, voor veel vertrekkers een belangrijke basisvoorwaarde vormen, waarbij vooral korte afstanden en bereikbaarheid per fiets worden gewaardeerd. Tegelijkertijd geven meerdere respondenten aan dat deze voorzieningen zelden een doorslaggevende factor zijn, zolang zij binnen redelijke reistijd bereikbaar blijven.

Opvallend is dat sommige jongeren vrijetijdsvoorzieningen en stedelijke faciliteiten belangrijker vinden dan basisvoorzieningen, omdat deze bijdragen aan sociale contacten en leefkwaliteit. Algemene voorzieningen worden vaak als vanzelfsprekend gezien en pas echt gemist wanneer deze niet aanwezig zijn.

''Voorzieningen dichtbij zorgt voor een stukje gemak, maar is voor mij iets minder belangrijk. Een sportvereniging wil ik wel graag dichtbij hebben.''
(respondent 15, 2026)

Algemene voorzieningen zien vertrekkers vooral als praktisch voor het wooncomfort, maar zijn niet de hoofdreden om weg te blijven uit Zeeland.

Bereikbaarheid en mobiliteit
Uit de interviews blijkt dat bereikbaarheid en mobiliteit een belangrijke voorwaarde vormen voor de woon- en werkkeuzes van vertrekkers. Een auto in Zeeland wordt daarbij als noodzakelijk gezien. Veel respondenten ervaren het openbaar vervoer in Zeeland als beperkt, tijdrovend en minder praktisch, waardoor zij afhankelijk zijn van eigen vervoer. Beperkte verbindingen, lange reistijden en kwetsbare infrastructuur worden als knelpunten genoemd.

Tegelijkertijd blijkt dat goede treinverbindingen en een centrale ligging in stedelijke regio's een belangrijke reden vormen om buiten Zeeland te wonen. Bereikbaarheid speelt vooral een rol in het dagelijkse woon-werkverkeer en het sociale leven, maar is zelden de enige reden voor vertrek.

''In Borsele heeft iedereen 2 auto's voor de deur. Hier is dat een unicum. Als ik naar mijn ouders wil is het een half uurtje met de auto en 2,5 uur met het ov. Eerst op de trein naar Goes, vanaf daar de bus naar het tolplein en dan een buurtbus die 1x per uur gaat en bestuurd wordt door een vrijwilliger. Hartstikke gezellig, maar niet praktisch.''
(respondent 9, 2026)

Vertrekkers ervaren mobiliteit in Zeeland als sterk auto gericht en beperkte ov-verbindingen verminderen de aantrekkelijkheid van de regio voor sommigen, terwijl goede bereikbaarheid elders juist bijdraagt aan hun keuze om buiten de provincie te wonen.

Familiebanden
Uit de interviews blijkt dat familiebanden voor vertrekkers een wisselende rol spelen in hun woonkeuzes. Voor een deel van de respondenten vormt de nabijheid van familie een belangrijke overweging, vooral met het oog op toekomstige levensfasen, zoals gezinsvorming en ouder wordende ouders. In tegenstelling tot vertrekkers die hun woonkeuze vooral baseren op persoonlijke voorkeuren, werk en leefstijl, waardoor familie geen doorslaggevende reden is om terug te keren naar Zeeland.

''Ik vind dat je voor een plek moet kiezen om te wonen omdat je dat zelf graag wil en niet te afhankelijk moet zijn van anderen.''
(respondent 5, 2026)

Daarnaast blijkt dat behalve eigen familie ook familie van een eventuele partner invloed heeft op verhuisbewegingen. Vertrekkers kijken naar een woonplaats die het beste aansluit bij werk en beide sociale netwerken.

''Familie is wel iets wat ik zou missen als ik in Amsterdam blijf wonen. Ik vind het zo jammer dat Goes niet meer centraal ligt. Dat je een keuze moet maken óf ander werk en dichtbij mijn ouders wonen in Goes. Maar je kan niet én, én.''
(respondent 24, 2026)

Familie blijft voor sommige vertrekkers een belangrijke bindende factor, maar is meestal niet voldoende voor een terugkeer zonder dat andere voorwaarden zoals werk- en woonmogelijkheden ook gunstig zijn.

Omgeving natuur en leefkwaliteit
Uit de interviews blijkt dat omgeving en natuur voor veel vertrekkers geen doorslaggevende reden zijn in hun woonkeuze, maar eerder een aanvullende factor binnen het totaalplaatje. Hoewel rust, strand en ruimte als pluspunten van Zeeland worden gezien, spelen werk, voorzieningen en leefstijl vaak een grotere rol. Sommige respondenten waarderen natuur vooral als recreatieve toevoeging of verwachten het pas belangrijker te vinden in een latere levensfase. Daarnaast blijkt dat het type natuur verschilt in aantrekkingskracht, want waar Zeeland bekend staat om kust en open ruimte, geven sommige vertrekkers juist de voorkeur aan bossen en meer stedelijke groene omgevingen elders. Natuur vormt voor vertrekkers vooral een secundaire factor die zelden bepalend is voor vertrek of terugkeer.

'Ik denk dat dat in de toekomst belangrijker wordt. Nu ben ik daar nog niet echt op gefocust. Naar mate je ouder wordt ga je meer waarde hechten aan rust en mooie natuur.''
(respondent 9, 2026)

Sociale netwerken

Uit de interviews blijkt dat sociale netwerken een belangrijke rol spelen in de binding met Zeeland, maar dat dit zelden de enige reden is om terug te keren. Veel vertrekkers hebben nog sterke banden met vrienden in Zeeland, maar bouwen tijdens hun studie ook nieuwe netwerken op buiten de provincie, waardoor hun sociale leven zich verspreidt.

''Iedereen is wel een beetje uitgewaaierd. Ik heb vrienden in Tilburg, maar sommige zijn ook weer weg. Mijn vrienden uit Zeeland zitten in Utrecht, Rotterdam en eentje heeft net een huis gekocht in Middelburg. Het is niet dat ik terug zou gaan naar een vast netwerk.''
(respondent 2, 2026)

Respondenten ervaren Zeeland als een plek waar bestaande netwerken sterk zijn, maar waar het leggen van nieuwe contacten soms lastiger kan zijn door kleinschaligheid en vaste vriendengroepen. Vertrekkers ervaren het ontmoeten van nieuwe mensen in steden vaak als makkelijker door het aanbod activiteiten en diversiteit.

''Waar leer je nog mensen kennen? Ja, kijk ik ben ook vrijgezel en ik ga hem in Zeeland echt niet meer tegenkomen hoor. Dat zie ik niet gebeuren.''
(respondent 5, 2026)

Tegelijkertijd geven sommige respondenten aan dat juist het gemeenschapsgevoel in kleinere dorpen in Zeeland het makkelijker maakt om in bestaande sociale structuren mee te doen, bijvoorbeeld via sportclubs of lokale verenigingen.

''Je loopt het cafe op de markt binnen en daar zit iedereen. Of je gaat naar een voetbalvereniging en dan heb je meteen een team. Dat is een makkelijke basis voor een sociaal netwerk. ''
(respondent 19, 2026)

Sociale netwerken binden vertrekkers aan Zeeland maar ook aan hun studentenstad of nieuwe woonplaats.

Vrijetijdsvoorzieningen
Uit de interviews blijkt dat vrijetijdsvoorzieningen een belangrijke rol spelen in het woonplezier en binding van jongeren, waarbij vooral variatie, keuzevrijheid en ontmoetingsplekken worden gemist in Zeeland. Vertrekkers noemen sportclubs, cafés, evenementen en uitgaansmogelijkheden als essentieel voor sociale contacten en een levendige leefomgeving. Hoewel in sommige plaatsen in Zeeland het basisaanbod aanwezig is, waarderen vertrekkers het bredere aanbod elders, de keuzevrijheid en focus op hun eigen leeftijdsgroep.

''Ik vind het leuk dat je in grote stad heel veel verschillende dingen kunt doen: sportlesjes, theater, cultuur, diversiteit aan mensen, eet plekjes, culturen, musea, barretjes, cafeetjes.''
(respondent 24, 2026)

Daarnaast wordt het seizoensgebonden karakter van activiteiten en evenementen in Zeeland genoemd, waardoor spontaniteit minder vanzelfsprekend is. Sommige vertrekkers geven aan dat zij concessies zouden moeten doen in hun hobby's als ze terugkeren naar Zeeland.

''Ik vind het leuk dat de optie er hier altijd is. Dat het niet is, van over een een maand is er een feest, en daar moet je dan heen, want dat is het enige feest voor de komende 2 -3 maanden. De opties in Zeeland zijn beperkt, waardoor je weinig keuze hebt.''
(respondent 19, 2026)

Samenvattend blijkt dat naast het ontbreken van sommige voorzieningen, ook het gebrek aan diversiteit, schaalgrootte, keuzevrijheid en leeftijdsgerichte activiteiten bijdraagt aan het vertrek en het uitblijven van een terugkeer naar Zeeland.

''Vroeger had je in een Middelburg een kroeg voor 16 jarigen, een voor 18 jarigen en 21 jarigen en dan feestjes of kroegen voor 25+. Dat zou voor veel 30'ers wel een uitkomst bieden.''
(respondent 7, 2026)

Werk- en carrièremogelijkheden
Uit de interviews blijkt dat beperkte diversiteit en schaalgrootte van bedrijven binnen de Zeeuwse arbeidsmarkt een belangrijke reden is waarom vertrekkers buiten Zeeland blijven werken. Hoewel veel respondenten denken dat zij in Zeeland wel een baan zouden kunnen vinden, ervaren zij minder keuzevrijheid, minder specialistische functies en beperkte doorgroeimogelijkheden, vooral in sectoren buiten techniek en toerisme. Grotere vraagstukken, innovatieve werkomgevingen en carrièremogelijkheden vinden vertrekkers vaker buiten de provincie.

‘‘Ik kijk wel eens op de Zeeuwse Vacaturebank bedrijven als Omoda of Yoursurprise zou ik wel aan de slag kunnen, maar zulke bedrijven zijn leuk als je carrière net begint, maar daarna wil je wel meer uitdaging. Er is veel mkb, maar niet veel bedrijven met marketingteams van 20 personen. Voor zulke bedrijven moet je wel echt naar de stad.
(respondent 39, 2026)

Daarnaast wordt genoemd dat bedrijven in Zeeland vaak kleiner zijn, waardoor salarissen, ontwikkelkansen en het werken met minder leeftijdsgenoten soms als minder aantrekkelijk wordt ervaren. Voor sommigen met specialistische carrières (of die van een partner) kan het beperkte aanbod zelfs een directe belemmering vormen voor terugkeer.

‘‘In Zeeland heb je alleen kleinere gemeenten, dat is een ander abstractieniveau. Het gaat me meer om de grootte van de vraagstukken die je mag oplossen, dan zou alleen de provincie interessant zijn.’’
(respondent 7, 2026)

‘‘Ik werk bij de politie. In het oosten zijn er 30 banen in mijn functie. In Zeeland is er maar 1 zo’n functie.
(respondent 2, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat niet zozeer het ontbreken van werk, maar vooral het beperkte carrièreperspectief, de schaal van organisaties en het smalle aanbod in bepaalde sectoren bijdraagt aan het uitblijven van een terugkeer naar Zeeland.

‘‘Ik denk dat er genoeg aannemers zijn in Zeeland waar ik kan werken, maar mijn vriendin kan daar niet aan de slag. Zij is onderzoeker aan een medische universiteit.’’
(respondent 19, 2026)

Woningmarkt
Uit de interviews blijkt dat de Zeeuwse woningmarkt door vertrekkers vaak als relatief betaalbaar wordt gezien, met meer ruimte en kansen op een koopwoning dan in stedelijke regio’s. Toch vormt het zelden een doorslaggevende reden om terug te keren. Voor veel jongeren ligt de grootste drempel bij het ontbreken van passende starterswoningen en tussenoplossingen, zoals betaalbare huurappartementen voor alleenstaanden.

‘‘Woningen in Zeeland zijn betaalbaarder dan in de rest van Nederland, maar de drempel om te starten is heel groot. De tussenoplossingen zoals een huurappartementje heb je in Zeeland veel minder. Dat is de reden waarom ik nu niet in Zeeland woon. ‘’
(respondent 9, 2026)

''Aan de ene kant heb je heel veel waarde als je in Zeeland een huis koopt, maar het zou wel een plek zijn waar ik minder graag woon.''
(respondent 5, 2026)

Daarnaast geven respondenten aan dat financiële toegankelijkheid sterk afhankelijk is van persoonlijke omstandigheden, zoals een partner, hoogte van het inkomen of hulp van ouders. Hoewel de lagere woningprijzen aantrekkelijk zijn, wegen andere factoren zoals werk, sociale netwerken en vrijetijdsvoorzieningen vaak zwaarder in de uiteindelijke woonkeuze.

''Als je nu een appartement in Sint Annaland tegenkomt wat vorig jaar gebouwd is, dan heeft dat wel dezelfde prijs als in Breda. Ja, kies maar. Maar al zou ik daar een goedkoper huis kunnen kopen, dan zou ik het nog niet doen.''
(respondent 39, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de woningmarkt in Zeeland kansen biedt qua betaalbaarheid en ruimte, maar dat het gebrek aan geschikte tussen- en startersopties en de samenhang met andere factoren ervoor zorgt dat wonen in Zeeland niet automatisch aantrekkelijker wordt voor vertrekkers.

Waarom keren vertrekkers na hun studie niet terug?
Uit de interviews blijkt dat vertrekkers niet terugkeren omdat ze tijdens of direct na hun studie gebonden raken aan hun nieuwe woonomgeving door werk, relaties of woonmogelijkheden. Veel respondenten vonden tijdens hun studietijd een baan, partner of woning buiten Zeeland, waardoor een terugkeer minder vanzelfsprekend werd. Vooral de aanwezigheid van meer werkgelegenheid in specifieke sectoren, betere doorgroeimogelijkheden en een ruimer aanbod aan passende huur- en koopwoningen voor starters spelen hierin een belangrijke rol.

Daarnaast worden stedelijke voorzieningen, dynamiek en leefstijl als belangrijke factoren genoemd om te blijven. Sommige respondenten geven aan dat zij na meerdere jaren in een studentenstad bewust kiezen om zich daar te vestigen, door bijvoorbeeld een huis te kopen. Ook praktische overwegingen zoals centrale ligging voor werk en ten opzichte van andere steden in Nederland beïnvloeden deze keuze.

''Toen ik 8 jaar in Breda woonde, kocht ik mijn appartement.
Toen besloot ik definitief om niet terug naar Zeeland te gaan. ''
(respondent 5, 2026)

Tegelijkertijd blijkt dat een deel van de vertrekkers een terugkeer naar Zeeland niet volledig uitsluit, bijvoorbeeld wanneer levensfasen veranderen (het stichten van een gezin of pensioen) of wanneer voorzieningen en werkmogelijkheden in Zeeland verbeteren.

Samenvattend zijn werk, relaties, woningmarkt, een aantrekkelijker stedelijk voorzieningenaanbod en betere carrièrekansen redenen om niet terug te keren naar Zeeland.

Wanneer zouden vertrekkers terugkeren?
Uit de interviews blijkt dat vertrekkers alleen onder specifieke voorwaarden bereid zijn om terug te keren naar Zeeland. Een belangrijke voorwaarde is dat meerdere factoren tegelijk samenkomen, zoals passende werkgelegenheid, een betaalbare en geschikte woning en de bereidheid van een partner om mee te verhuizen. Bij gespecialiseerde functies vormen werk- en carrièremogelijkheden een belangrijke randvoorwaarde.

Daarnaast speelt levensfase een grote rol. Verschillende respondenten geven aan dat een terugkeer eerder aantrekkelijk wordt wanneer zij ouder worden, met pensioen gaan, meer rust zoeken of een gezin willen stichten. De nabijheid van familie, ruimte om groter te wonen en kwaliteit van leefomgeving kunnen dan zwaarder gaan wegen dan stedelijke dynamiek.

Tegelijkertijd blijkt dat sociale netwerken en partners bepalend zijn voor de uiteindelijke keuze. Jongeren die sociale netwerken buiten Zeeland hebben opgebouwd, ervaren een terugkeer als een grote stap waarbij zij veel moeten opgeven. Daarnaast speelt de bereidheid van een partner tot mee verhuizen een belangrijke rol. Ook stedelijke voorzieningen en gezelligheid worden genoemd als voorwaarden die een terugkeer aantrekkelijker zouden maken.

De terugkeer naar Zeeland voor vertrekkers is afhankelijk van een combinatie van levensfase, partner(bereidheid), werk- en woonmogelijkheden en sociale omstandigheden. Hierdoor wordt terugkeer vaker als optie voor de langere termijn gezien, dan als directe stap na de studie.

Waar zien vertrekkers zich over 10 jaar?
Uit de interviews blijkt dat vertrekkers verschillende toekomstbeelden hebben, waarbij een deel zichzelf op langere termijn weer in Zeeland ziet wonen, vaak gekoppeld aan een nieuwe levensfase zoals gezinsvorming, behoefte aan meer rust of een grotere woning. Voor deze groep speelt Zeeland vooral een rol als toekomstige woonomgeving, wanneer werk, gezin en woonmogelijkheden samenkomen.

Tegelijkertijd verwacht een ander deel juist buiten Zeeland te blijven wonen, voornamelijk in stedelijke regio's waar werk, voorzieningen en sociale netwerken al zijn opgebouwd. Voor hen blijft Zeeland vooral een plek voor familiebezoek of recreatie en pas mogelijk aantrekkelijk op, tegen of na pensioenleeftijd.

In het toekomstbeeld van vertrekkers wordt Zeeland vooral gezien als woonoptie voor een latere levensfase, terwijl nabije jaren vaker worden geassocieerd met wonen en werken buiten de provincie.

"In de toekomst kom ik af en toe in Zeeland om mijn familie te bezoeken. Misschien als je later minder werkt, dat je dan wel naar de kust zou trekken. Tegen pensioenleeftijd, misschien."
(respondent 19, 2026)

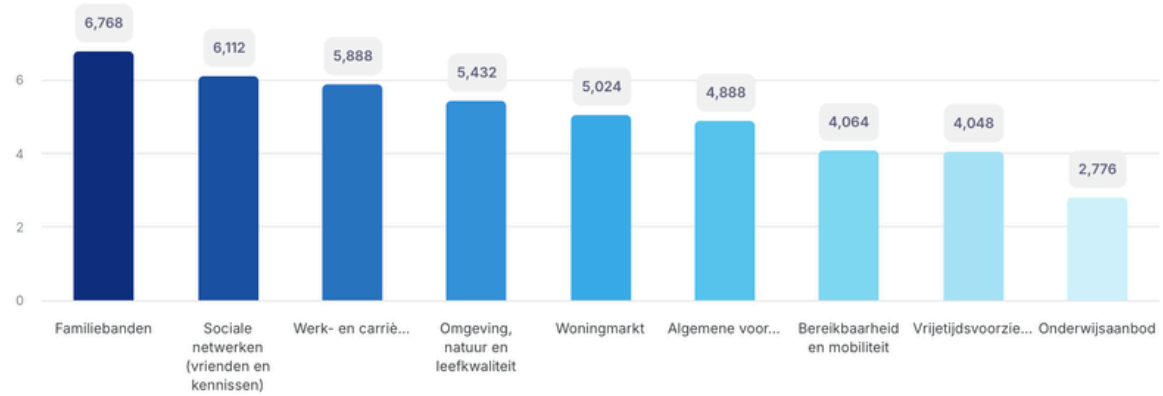
TERUGKEERDERS

De analyse is gebaseerd op:
125 ingevulde vragenlijsten
9 diepte-interviews

Sorteer onderstaande thema's op basis van welke mate ze een rol spelen in je woon- of verhuiskeuze. (bovenaan = heel belangrijk, onderaan = minder belangrijk)

125 antwoorden · Sorteren op volgorde

TERUGKEERDERS

Terugkeerders zijn jongeren die in Zeeland zijn opgegroeid, de provincie tijdelijk hebben verlaten voor studie of werk en later weer zijn teruggekeerd.

Waarom keren terugkeerders terug?

Uit de analyse van de vragenlijst blijkt dat terugkeerders voornamelijk terugkeren vanwege sociale binding, wonen en emotionele verbondenheid met de regio.

Sociale netwerk

De belangrijkste redenen voor terugkeer zijn familie (45x), vrienden (24x) en partners (24x). Veel respondenten geven aan te zijn teruggekeerd vanwege hun sociale netwerk. De wens om dichter bij familie of vrienden te wonen of vanwege een relatie. Daarnaast koos een aantal respondenten om (tijdelijk) terug bij zijn ouders te gaan wonen (9x).

Thuisgevoel en identiteit

De binding met de regio of liefde voor de steek (15x) en het thuisgevoel (9x) spelen daarna een belangrijke rol in terugkeer. Voor terugkeerders voelt Zeeland vertrouwd, omdat ze er zijn opgegroeid en ze zich verbonden voelen met de cultuur, omgeving en mentaliteit. Heimwee en het gevoel ‘hier hoor ik thuis’ zijn voor veel mensen doorslaggevend om terug te keren.

Wonen en leefbaarheid

Een ander belangrijk motief om terug te keren is wonen en leefbaarheid. Terugkeerders noemen de beschikbaarheid en relatieve betaalbaarheid van woningen of de mogelijkheid om meer woning te krijgen voor hun geld (23x). Daarnaast speelt de kwaliteit van de woonomgeving (rust 8x, natuur 3x, zee 5x) een rol. Vooral in vergelijking met grote steden wordt Zeeland ervaren als rustiger, minder prestatiegericht en leefbaarder.

Werk- en carrièrekansen

Ook werk- en loopbaankansen spelen een rol in de terugkeer. Voor een deel van de respondenten was een baan (23x), traineeship (3x), stage (2x) of de mogelijkheid om een eigen bedrijf (2x) te starten aanleiding om terug te keren.

Verder blijkt dat de terugkeer samenhangt met bepaalde levensfases, zoals het afronden (2x) of stoppen (2x) van een studie. Maar ook gezinsuitbreiding, mantelzorg of een andere baan. Tenslotte geven een aantal respondenten aan te zijn teruggekeerd tijdens de coronaperiode (7x) Dit geeft aan dat voor terugkeerders Zeeland kan voelen als een veilige en stabiele basis.

Uit de interviews blijkt dat een terugkeer naar Zeeland meestal voortkomt uit een combinatie van persoonlijke en praktische factoren, waarbij relaties, werk en sociale binding een centrale rol spelen. Veel respondenten noemen een partner als belangrijke reden om terug te keren, gevolgd door familie, vrienden en het sterke thuisgevoel in Zeeland.

''Mijn vriendin heeft een sterke binding met Zeeland en wilde graag terugkomen. Voor baankansen en breder aanbod op meerdere vlakken had ik liever nog een tijdje in de randstad gewoond.''
(respondent 1, 2026)

Daarnaast spelen concrete kansen zoals een baan, traineeship of bestaand netwerk in Zeeland een doorslaggevende rol, omdat deze de stap praktisch haalbaar maken. Voor sommigen was de terugkeer minder gepland en het resultaat van levensgebeurtenissen zoals een relatiebreuk, covid-19 of familieomstandigheden.

''Ik wilde graag werken aan het thema zeespiegelstijging en waterveiligheid. Door een traineeship in Zeeland kreeg ik deze kans.''
(respondent 4, 2026)

''Het was een samenloop van omstandigheden. Covid maakte het makkelijk om terug te gaan, maar het waren externe factoren die me langzaam in die richting duwde: garantie op een baan bij mijn oude werkgever, dichterbij familie en mijn relatie ging uit. Ik wilde niet perse terug naar Zeeland, totaal niet zelfs.''
(respondent 8, 2026)

Naast deze persoonlijke factoren worden ook de rust, betaalbaarheid, herkenbaarheid en het minder drukke leven genoemd als aantrekkelijke aspecten van Zeeland, vooral in vergelijking met stedelijke regio's.

''Ik wilde het in de randstad proberen vanwege uitdagingen in mijn vakgebied, maar ik had het helemaal niet naar mijn zin. Ik voelde me eigenlijk meer thuis in Zeeland.''
(respondent 3, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat terugkeer zelden door een factor wordt bepaald, maar vooral afhangt van het moment waarop relaties, werk en thuisgevoel samenkomen op een passend moment in de levensfase van jongeren.

Algemene voorzieningen

''Ik vind het niet erg om een stukje te moeten rijden. We hebben veel voorzieningen voor het aantal mensen wat hier woont. Relatief gezien, zijn de voorzieningen super. In het zwembad lig je met 1 iemand in een baan, in Amsterdam zijn dat er 12.''
(respondent 14, 2026)

Algemene voorzieningen vormen voor terugkeerders een belangrijke basisvoorwaarde bij hun woonkeuze voor een woonplaats binnen Zeeland. Vooral de aanwezigheid van supermarkten, zorgvoorzieningen en dagelijkse faciliteiten wordt als essentieel gezien, waarbij steden zoals Middelburg en Goes aantrekkelijker worden gevonden, vanwege het grotere aanbod en de levendigheid. Kleinere dorpen worden vaker als beperkend ervaren wanneer voorzieningen ontbreken of verder weg liggen. Toch geven ook enkele respondenten aan dat zij bereid zijn om te reizen voor voorzieningen, zolang de basis op orde is.

''Ik had geluk dat ik in het dorp kon gaan wonen wat nog de meeste voorzieningen heeft. Hier heb je het strand, restaurants, strandpaviljoens en winkels. Als ik nu iets nodig heb heb ik een Blokker, Zeeman, Kruidvat, Etos. Lijkt me vermoeiend als je de auto moet pakken om iets te halen.''
(respondent 11, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat een goed voorzieningenniveau een belangrijke randvoorwaarde is voor terugkeerders, waarbij vooral stedelijke kernen binnen Zeeland als aantrekkelijk gezien worden vanwege het aanbod, bereikbaarheid en variatie.

Bereikbaarheid en Mobiliteit

Uit de interviews blijkt dat mobiliteit een duidelijke uitdaging vormt voor terugkeerders in Zeeland. De meeste respondenten geven aan dat een auto vrijwel noodzakelijk is om dagelijks te functioneren, doordat het openbaar vervoer beperkt, minder frequent of onvoldoende afgestemd is op werk- en schooltijden. Vooral buiten de grotere kernen ervaren zij het ov als onbetrouwbaar of geen volwaardig alternatief, waardoor afhankelijkheid van de auto groot is.

Tegelijkertijd wordt bereikbaarheid gezien als belangrijke voorwaarde voor de toekomst. Betere treinverbindingen en betere verbindingen tussen de eilanden zouden het aantrekkelijker maken om in Zeeland te wonen en elders te werken.
Samenvattend kan geconcludeerd worden dat terugkeerders bereikbaarheid en mobiliteit in Zeeland als beperking ervaren. Een verbetering van de bereikbaarheid en mobiliteit in Zeeland kan een belangrijke ondersteunende rol spelen in de woon- en toekomstkeuzes van terugkeerders.

''Binnen Zeeland reis ik altijd met de auto. Buiten Zeeland altijd met de trein, want dan kan ik werken. Dat vind ik wel een van de grootste nadelen. Als je dingen wil doen, moet ik gewoon de auto hebben. Als er vrienden langskomen is dat ook altijd een gedoe. Je hebt gewoon echt een auto nodig hier. ''
(respondent 14, 2026)

Familiebanden
Uit de interviews blijkt dat familie voor veel terugkeerders een belangrijke rol speelt in de keuze om naar Zeeland terug te keren, al verschilt de mate van invloed per persoon. Voor sommigen is het de doorslaggevende factor, terwijl voor een aanzienlijk deel de nabijheid van ouders of andere familieleden een belangrijke ondersteunende factor is. Familie zorgt voor emotionele verbondenheid, praktische steun en een gevoel van thuiskomen. Met name het vooruitzicht op een toekomstige levensfase met kinderen maakt de nabijheid van familie aantrekkelijk, bijvoorbeeld vanwege oppas, spontane bezoekmomenten en een sterker sociaal vangnet.

''Ik vind het fijn om dichtbij familie in de buurt te wonen. Dat is een van de belangrijkste redenen waarom ik terug naar Zeeland ben gekomen.''
(respondent 3, 2026)

Voor de groep terugkeerders, waar familiebanden een ondersteunende rol spelen in de terugkeer, speelt een combinatie van andere factoren zoals werk, relatie of woning vaak een belangrijke rol. Sommige respondenten geven zelfs aan dat familie geen rol speelde in hun keuze, of dat zij hun woonkeuze liever niet afhankelijk maken van anderen. Dit wijst erop dat betekenis van familie sterk verschilt per individu en levensfase.

Daarnaast komt naar voren dat familiebanden ook een gevoel van veiligheid en herkenning bieden bij terugkeer. Het hebben van een bestaand sociaal netwerk (familie en vrienden) verlaagt de drempel om opnieuw in Zeeland te starten. Voor anderen is het vooral een praktische overweging: dichterbij wonen maakt het onderhouden van contact eenvoudiger en minder tijdrovend.

''Ik had al een basis voor een sociaal netwerk. Het scheelt dat mijn ouders en een aantal vrienden van de middelbare school hier nog wonen. Mijn vrienden wonen voornamelijk in Nijmegen. Het is wel lastig om een nieuw sociaal netwerk op te bouwen.''
(respondent 4, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat familiebanden voor veel terugkeerders vaak een belangrijke katalysator zijn, en in sommige gevallen de doorslaggevende reden voor terugkeer. Ze versterken het thuisgevoel en maken terugkeer aantrekkelijker, vooral in combinatie met onverwachte gebeurtenissen of levensfase zoals gezinsvorming.

Omgeving, natuur en leefkwaliteit
Omgeving, natuur en leefkwaliteit worden door terugkeerders over het algemeen gewaardeerd, maar blijken zelden de hoofdreden te zijn om terug te keren naar Zeeland. Veel respondenten zien deze factoren als mooie bijkomstigheid. Tijdens hun studietijd of periode buiten de provincie werd natuur minder vaak gemist, maar na terugkeer of naarmate ze ouder worden, groeit het besef van de waarde van rust, ruimte en een minder gehaast leefritme.

''Door weg te gaan ben ik er achter gekomen hoe belangrijk het voor mij is. Ruimte en rust, minder prikkels. Hier kan ik veel beter de rust in mijn hoofd bewaren. Ik ben ook iedere dag in de natuur, zwemmen in open water, buiten trainen en wandelen met de hond. Het is echt mijn leefomgeving.''
(respondent 14, 2026)

De manier waarop natuur en leefkwaliteit worden beleefd verschilt per persoon. Sommigen maken actief gebruik van het strand, de duinen of het buitengebied voor sport en ontspanning, terwijl anderen de mentale rust en lagere prikkels waarderen. Tegelijkertijd geven meerdere respondenten aan dat Zeeland een disbalans kent tussen rust en reuring. De leefkwaliteit wordt als hoog ervaren, maar het gebrek aan levendigheid wordt ook als gemis gezien, voornamelijk in de winterperiode.

''Ik zie nu wel de toegevoegde waarde ervan. Het is een hele fijne provincie om te wonen, maar er is weinig keuze. Er is een enorm aanbod aan rust en ruimte, maar aan de andere kant moet daar reuring tegenover staan. De balans is zoek. Ik vind dat het doorgeslagen is naar de rust kant.''
(respondent 1, 2026)

Daarnaast verwachten respondenten dat natuur en leefkwaliteit een belangrijkere betekenis krijgen in een latere levensfase. Jongeren geven aan nu meer gefocust te zijn op studie, sociale dynamiek en carrièrekansen. Ze denken dat rust en leefomgeving belangrijker zullen worden als ze ouder worden of een gezin krijgen.

Samenvattend blijkt dat omgeving, natuur en leefkwaliteit voor terugkeerders vooral een mooie bijkomstigheid is van het wonen in Zeeland en zelden de doorslaggevende reden is om terug te keren.

Onderwijsaanbod

Het onderwijsaanbod speelt een duidelijke rol in de verhuisbewegingen van terugkeerders, maar vooral als aanleiding om Zeeland eerder te verlaten dan als directe reden om terug te keren. Veel respondenten geven aan dat ze zijn vertrokken omdat er geen passend onderwijsaanbod was. Met name het ontbreken van een volwaardige universiteit en een breder, divers studieaanbod wordt genoemd als factor die jongeren dwingt om buiten Zeeland te studeren. Voor sommigen voelde het vertrek daardoor niet als keuze maar als noodzakelijke stap.

''Je moet Zeeland wel uit als je naar de uni gaat. Het is zoveel fijner om je horzion te verbreden en in aanraking te komen met verschillende mensen, achtergronden, culturen. Je merkt dat het hier minder divers is, minder open-minded. Ik heb daar wel een andere kijk op de wereld gekregen.''
(respondent 4, 2026)

Tegelijkertijd geven veel terugkeerders aan dat studeren buiten Zeeland positieve effecten heeft gehad op hun persoonlijke ontwikkeling, zelfstandigheid en wereldbeeld. Maar zien ook weinig vertrekkers om hen heen terugkeren. Jongeren die buiten de provincie studeren, bouwen daar vaak een sociaal en professioneel netwerk op, waardoor de kans op terugkeer kleiner wordt. Om ontgroening en leegloop tegen te gaan vinden veel respondenten het belangrijk dat jongeren die dat willen, de mogelijkheid hebben om hun studie in Zeeland te volgen.

''Ik wilde mijn horizon verbreden, mezelf ontdekken, nieuwe mensen, mijn eigen vrijheid creëren, mezelf en het leven ontdekken. Dat kon ik niet in Zeeland.''
(respondent 8, 2026)

Daarnaast benadrukken ze dat niet alleen het onderwijsaanbod zelf, maar ook het studentenleven en de uitstraling van studentensteden bepalend zijn voor aantrekkelijkheid. Terugkeerders benoemen het belang van een bruisende studentenomgeving, betaalbare studentenhuisvesting, clubs/verenigingen, evenementen en een sterke profilering van onderwijsinstellingen. Sommigen zien kansen in een universiteit, breder hbo/wo-aanbod en meer creatieve of specialistische opleidingen.

''Mijn studententijd vergeleken met mensen die op de HZ hebben gestudeerd, daar heb je helemaal geen feesten of bijeenkomsten. In Tilburg was er iedere week wel een feestje.''
(responent 11, 2026)

Een sterker en diverser onderwijslandschap en aantrekkelijk studentenklimaat kan bijdragen aan het beperken van de uitstroom die nu plaatsvindt na de middelbare school. Daarbij zullen deze factoren zorgen voor het aantrekken van studenten buiten de regio.

Sociale netwerken

Sociale netwerken vormen een belangrijke factor in de binding met Zeeland en spelen voor veel terugkeerders een ondersteunende rol in hun keuze om terug te komen. Veel respondenten hebben nog bestaande vriendschappen, familiebanden of sportnetwerken in de regio, waardoor het gevoel van thuis en verbondenheid sterk blijft. Voor sommigen was dit een belangrijke reden om terug te keren, terwijl het bij anderen de keuze voor terugkeer ondersteunde omdat er al een sociaal netwerk aanwezig was.

''Ik had nog vrienden van vroeger. Ik heb mijn sociale leven in Zeeland wel onderhouden tijdens mijn studie. Ik kwam ook iedere zomer terug om hier te werken.''
(respondent 8, 2026)

In de interviews zien we dat het opbouwen van nieuwe sociale contacten in Zeeland als wisselend wordt ervaren. Respondenten die sociaal geworteld zijn in de regio geven aan dat nieuwe contacten vaak vanzelf ontstaan via werk, sport of via-via. Anderen merken juist dat het voor nieuwkomers of terugkeerders zonder actief netwerk moeilijker kan zijn om aansluiting te vinden, omdat sociale groepen hecht en lokaal georganiseerd zijn. De kleinschaligheid van Zeeland zorgt enerzijds voor sterke gemeenschappen, maar kan anderzijds het ontmoeten van nieuwe mensen beperken.

''Dat netwerk moet ik wel opnieuw opbouwen, dat is iets lastiger. Tijdens je studie ontmoet je veel leeftijdsgenoten, nu met werk is dat wat lastiger. Ik mis wel activiteiten of plekken waar je nieuwe mensen van mijn leeftijd kunt ontmoeten. Sinds 2 weken is er een Zeeuwse runclub, daar komen echt veel mensen op af. Zulk soort initiatieven zouden wel meer mogen.''
(respondent 4, 2026)

Daarnaast komt naar voren dat er behoefte is aan meer plekken en initiatieven waar leeftijdsgenoten elkaar kunnen ontmoeten, zoals sportclubs, activiteiten of young professional netwerken. Vooral in de winterperiode en buiten de grotere kernen ervaren respondenten minder sociale dynamiek. Over het geheel genomen wordt Zeeland gezien als warm en betrokken, maar ook als omgeving waarin bestaande netwerken belangrijk zijn en waar nieuwe contacten niet altijd vanzelf ontstaan zonder passende voorzieningen en ontmoetingsmomenten.

''Mijn collega's van 17, waar moeten die naar toe? Dan staan ze weer met tegenzin in café centraal. In onze tijd was er nog iets meer. Die kunnen gewoon nergens naar toe, dat is gewoon zielig.''
(respondent 11, 2026)

Vrijetijdsvoorzieningen
Uit de interviews blijkt dat vrijetijdsvoorzieningen een belangrijk onderdeel vormen in het woonplezier en de aantrekkelijkheid van Zeeland voor terugkeerders. Volgens veel respondenten schiet het huidige aanbod te kort voor jongeren. Met name voorzieningen die gericht zijn op het ontmoeten van leeftijdsgenoten zoals runclubs, young professional netwerken, culturele activiteiten en moderne horecagelegenheden worden gemist. Terugkeerders ervaren een gebrek aan diversiteit, moderniteit en schaalgrootte in het vrijetijdsaanbod, vooral in de avonduren en de wintermaanden.

''Laagdrempelige verenigingetjes gericht op 20'ers en 30'ers, ik denk dat ik dat mis. Netwerken buiten om sport. Lezingen in een leuk zaaltje met een leuke spreker. Plaatsen waar je nieuwe mensen ontmoet, zonder dat je staat te zuipen.''
(respondent 1, 2026)

Een terugkerend thema is het beperkte uitgaansleven en de seizoensgebondenheid van activiteiten. In de zomer is er meer levendigheid door evenementen en opening van strandpaviljoens, maar in de winter wordt het aanbod als stil en te beperkt ervaren. Veel respondenten wijken daarom uit naar steden buiten Zeeland, zoals Rotterdam, Antwerpen of Brugge voor concerten, uitgaan, niche hobby's of een breder cultureel aanbod. Daarnaast missen sommigen laagdrempelige ontmoetingsplekken en initiatieven die gericht zijn op twintigers en dertigers, zoals flexwerkplekken, netwerkclubs of creatieve activiteiten.

''In de winter vlucht ik in mijn vrije tijd naar Antwerpen, Brugge of terug naar Tilburg. In de zomerperiode als er meer reuring is voel ik me meer thuis. Zeeland heeft een beetje twee kanten: zomer en de winter.
(respondent 8, 2026)

''Het aanbod clubs en discotheken is heel karig. Kom aan er is zoveel plek daarvoor. Doe eens wat, organiseer eens wat. Dat is een gróót verbeterpunt.
(respondent 11, 2026)

Over het algemeen bestaat er onder terugkeerders een beeld dat een rijker en diverser vrijetijdsaanbod met meer uitgaansmogelijkheden, evenementen en ontmoetingsplekken voor jongeren kan bijdragen aan de aantrekkelijkheid van Zeeland als woonregio voor terugkeerders.

''De restaurants zijn allemaal hetzelfde, maakt niet uit in Goes waar je zit. Je krijgt overal hetzelfde te eten.''
(respondent 14, 2026)

Werk- en carrièremogelijkheden
Uit de interviews blijkt dat werk- en carrièremogelijkheden een van de belangrijkste aandachtspunten zijn voor terugkeerders. Veel respondenten ervaren dat het aanbod aan banen in Zeeland relatief beperkt is, vooral voor hbo- en wo-opgeleiden en voor mensen met een specialistisch profiel of duidelijke ambities. Hoewel er vacatures zijn, ligt het zwaartepunt volgens hen vaak op mbo-niveau of binnen kleinere bedrijven, waardoor doorgroeimogelijkheden, innovatie en diversiteit in functies beperkter zijn dan in stedelijke regio's.

''De baan die ik nu heb, past wel goed bij mijn ambities, maar van deze functie zijn er maar 3 in Zeeland. De vraag is groot, maar het aanbod nihil. Als ik over een paar jaar wil doorgroeien, weet ik niet wat ik moet doen.''
(respondent 20, 2026)

Meerdere respondenten geven aan dat zij flexibel moesten zijn of geluk hebben gehad om een baan te vinden, bijvoorbeeld via een traineeship, speciaal gecreëerde functie of bestaande netwerken. Voor starters en young professionals zonder ervaring wordt de Zeeuwse arbeidsmarkt als uitdagend ervaren, mede door het beperkte aantal traineeships en juniorposities. Tegelijkertijd zijn er sectoren zoals zorg of technische vakgebieden, waarin voldoende werkgelegenheid wordt gezien, al gaat dit niet altijd gepaard met dezelfde carrièreperspectieven of salarissen als elders.

Daarnaast wordt het ontbreken van een breder ecosysteem genoemd. Minder grote bedrijven, minder overheidsdiensten, NGO's, minder netwerkmogelijkheden en innovatieve omgevingen. Sommige respondenten ervaren dat de bedrijfscultuur behoudender is en dat organisaties minder snel investeren in groei of vernieuwing. Anderen zien juist kansen als Zeeland zich sterker zou profileren rond specifieke sectoren, bijvoorbeeld via een regionaal innovatiecluster zoals Brainport Eindhoven.

''Ik krijg hulp van iemand van de Zeeuwse Connectie, die helpt mij met contacten. Heel laagdrempelig, dat voelt heel verwelkomend en uitnodigend. Dan heb je het idee dat je het niet alleen moet doen.''
(respondent 22, 2026)

Over het geheel genomen ontstaat het beeld dat werkgelegenheid in Zeeland aanwezig is, maar dat vooral de breedte, het niveau en de doorgroeimogelijkheden achterblijven bij grotere steden. Het versterken van hoger onderwijs, het aantrekken van grotere organisaties en het creëren van een innovatiever en diverser werkklimaat worden door respondenten gezien als belangrijke voorwaarden om Zeeland aantrekkelijker te maken voor hoger opgeleide jongeren en terugkeerders.

Woningmarkt

Uit de interviews blijkt dat de woningmarkt een belangrijke randvoorwaarde is voor terugkeerders, maar tegelijkertijd ook een grote uitdaging vormt voor jongeren. Meerdere respondenten geven aan dat wonen in Zeeland in vergelijking met stedelijke regio's relatief betaalbaar is, waardoor het aantrekkelijk kan zijn om terug te keren. Toch ervaren vooral alleenstaande starters dat het aanbod niet goed aansluit op hun behoeften. Er is volgens hen een tekort aan kleine, betaalbare huur- en koopwoningen en instapklare appartementen voor jongvolwassenen.

''Ik had veel geluk, via het netwerk van mijn vader kon ik wat huren. Anders was het veel lastiger geweest.''
(respondent 4, 2026)

Respondenten die succesvol een woning hebben gevonden, benadrukken dat daar vaak dat geluk, een sterk netwerk of financiële steun bij kwam kijken. Zonder hulp van ouders, een bestaande woning of persoonlijke contacten was terugkeer voor sommigen niet mogelijk geweest. De zoektocht naar huurwoningen wordt regelmatig als competitief ervaren, met veel reacties per woning. Het koopaanbod wordt als betaalbaarder gezien, maar bestaat vaak uit oude woningen met hoge renovatiekosten.

''Ik heb niet te klagen, want ik heb een leuk huisje kunnen vinden. Maar er is een enorm gebrek aan kleine instapwoningen. Appartementjes van 200.000 - 300.000. Niet iedereen hoeft te starten in een rijtjeshuis.
(respondent 1, 2026)

Daarnaast wordt genoemd dat beperkte nieuwbouw en regelgeving het aanbod remmen, terwijl juist nieuwe starterswoningen en appartementen als oplossing worden gezien. Samenvattend hebben terugkeerders het beeld dat de Zeeuwse woningmarkt kansen biedt door relatief lagere prijzen, maar de toegankelijkheid voor alleenstaande jongeren en starters blijft een knelpunt. Meer betaalbare nieuwbouw en eenpersoonswoningen zouden volgens respondenten terugkeer aantrekkelijker maken.

''Mijn zoektocht was met veel tranen, als alleenstaande is het heel moeilijk, maar ik heb lieve ouders. Zonder de schenking was het nooit gelukt. Ik heb privileges ten opzichte van de gemiddelde persoon, denk ik.
(respondent 8, 2026)

''Het is allemaal duur, maar als je het afzet tegenover de rest van Nederland, is het hier goed te doen.''
(respondent 20, 2026)

Wat was destijds de reden om Zeeland te verlaten?
Uit de interviews blijkt dat studie de belangrijkste reden was voor terugkeerders om Zeeland te verlaten, vaak omdat specifieke opleidingen of masters niet binnen de provincie beschikbaar waren. Voor jongeren op het vwo voelt vertrek minder als een keuze en als noodzakelijke stap na het afronden van middelbaar onderwijs. Naast onderwijsaanbod speelt ook de wens om zelfstandig te worden, op kamers te gaan en een rijk studentenleven te ervaren in de grote stad een belangrijke rol.

Daarnaast geven respondenten aan dat zij buiten Zeeland hun horizon wilden verbreden, nieuwe mensen wilden ontmoeten, meer dynamiek en voorzieningen zochten. In sommige gevallen spelen ook werkmogelijkheden, bereikbaarheid of het ontbreken van passende starterswoningen mee in het besluit om te vertrekken.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat het vertrek van terugkeerders vooral wordt gedreven door studiegerelateerde keuzes, de zoektocht naar persoonlijke ontwikkeling en stedelijke ervaringen, waarbij het beperkte universitaire aanbod en het gevoel van weinig perspectief in Zeeland belangrijke factoren zijn.

Keren terugkeerders terug naar de gemeente waar ze opgegroeid zijn?
Uit de interviews blijkt dat terugkeerders bij hun terugkeer naar Zeeland bewust kiezen voor een woonplaats die aansluit bij hun leefstijl en levensfase. Veel respondenten geven de voorkeur aan middelgrote steden zoals Middelburg of Goes vanwege de combinatie van voorzieningen, levendigheid en anonimiteit, terwijl kleinere dorpen vaak als te rustig of te dorps worden ervaren.

Ook speelt de binding met de plek van opgroeien een belangrijke rol, zeker wanneer er daar een sterk sociaal netwerk aanwezig is. Voor sommige terugkeerders was de keuze minder bewust en het gevolg van praktische omstandigheden, zoals een partner, werk of familie.

Daarnaast blijkt dat factoren zoals centrale ligging, woningaanbod en de woonplaats van een partner sterk meewegen in de keuze voor de uiteindelijke keuze voor de gemeente binnen Zeeland.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat terugkeerders niet automatisch teruggaan naar hun oorspronkelijke woonplaats, maar vooral kiezen voor locaties binnen Zeeland waar stedelijke voorzieningen en persoonlijke binding samenkomen.

"Mijn vriendin wilde graag terug naar Zeeland. Ik wilde graag in een leuke stad wonen met in ieder geval het meeste aanbod in Zeeland. Dat was voor ons Middelburg."
(respondent 1, 2026)

NIEUWKOMERS

De analyse is gebaseerd op:
54 ingevulde vragenlijsten
8 diepte-interviews

NIEUWKOMERS

Nieuwkomers zijn jongeren die niet in Zeeland zijn opgegroeid maar zich er op latere leeftijd hebben gevestigd.

Waarom vestigen nieuwkomers zich in Zeeland?

Uit de analyse van de vragenlijst blijkt dat nieuwkomers vooral naar Zeeland verhuizen vanwege studie, werk en relaties. Studie (10x) en door een aantal is de HZ University of Applied Sciences als reden genoemd. Daarnaast speelt het vinden van een baan (10x) een belangrijke rol. Het vaakst werd een partner of liefde (12x) genoemd. Sommige respondenten volgen de roots van hun partner of hun familie (4x) bij verhuizing. Een aantal respondenten gaf aan met de ouders te zijn mee verhuisd (7x) zij hadden zelf geen inspraak.

De relatief betaalbare woningen (6x) worden ook als motief genoemd. Maar ook de rust (4x) nabijheid van zee en strand (5x) en gemoedelijke leefomgeving (1x) spelen een rol in de keuze voor Zeeland.

Uit de interviews blijkt dat nieuwkomers zich vestigen in Zeeland door werk, stage of woonmogelijkheden. Werk en studie blijken de belangrijkste motieven te zijn: stages of carrièrekansen zorgen ervoor dat jongeren naar Zeeland komen en vervolgens blijven hangen. In meerdere gevallen speelde een partner of relatie mee in de keuze om zich definitief te vestigen.

Daarnaast spelen in sommige gevallen woonmogelijkheden een rol. Relatief lagere huizenprijzen, kortere wachttijden voor een sociale huurwoning en de ligging nabij België maken Zeeland aantrekkelijk voor sommige nieuwkomers. Ook de leefomgeving, rust, minder drukte en de nabijheid van zee en natuur dragen bij aan het besluit om te blijven, zeker bij jongeren die bewust afstand zoeken van stedelijke hectiek.

Tot slot blijkt dat toeval en timing een rol spelen: stages, vakantiewoningen of tijdelijke werkmogelijkheden brengen jongeren naar Zeeland, waarna werk, relaties en een gevoel van thuis hen motiveren om zich blijvend te vestigen

Algemene voorzieningen
Algemene voorzieningen spelen een duidelijke rol in de woontevredenheid en vestigingskeuze van nieuwkomers, al verschilt de mate van belang per levensfase en persoonlijke situatie. Basisvoorzieningen zoals een supermarkt, school, huisarts en bibliotheek worden vaak als randvoorwaardelijk gezien, vooral door nieuwkomers met kinderen. Daarbij wordt de nabijheid en bereikbaarheid zonder auto regelmatig genoemd als wens, hoewel respondenten accepteren dat voorzieningen in kleinere kernen vaker op rijafstand liggen.

''Het zou makkelijker zijn als voorzieningen bereikbaar waren zonder auto, maar alles wat ik écht nodig heb is op rijafstand van 10 minuten.''
(respondent 25, 2026)

''Mijn dochter haar vriendinnen gaan weer naar een andere school. Een school op het dorp zou veel doen.''
(respondent 12, 2026)

Voor sommige nieuwkomers zijn voorzieningen zelfs bepalend voor de woonlocatie binnen Zeeland, zoals de keuze voor een stad met treinstation of groter aanbod aan winkels. Tegelijkertijd blijkt dat jongere nieuwkomers met beschikking tot een auto makkelijker omgaan met afstanden, zolang voorzieningen binnen 10- 20 minuten bereikbaar blijven. Wel leeft er zorg over het verdwijnen en verschralen van voorzieningen in de kleine kernen omdat dit de leefbaarheid en aantrekkelijkheid voor inwoners vermindert. Samenvattend zijn algemene voorzieningen geen primaire reden om naar Zeeland te verhuizen, maar zijn wel een belangrijke voorwaarde om er fijn te kunnen blijven wonen.

''Ik heb er mee leren leven dat het normaal is dat voorzieningen 15 á 20 minuten rijden zijn. Maar het mag niet verder uitdunnen of verdwijnen.''
(respondent 27, 2026)

''Voorzieningen zijn voor mij essentieel, ik zou nooit in een dorp kunnen wonen.''
(respondent 30, 2026)

Bereikbaarheid en mobiliteit

Bereikbaarheid en mobiliteit vormen een belangrijk aandachtspunt volgens nieuwkomers. Vooral het openbaar vervoer wordt als belemmerend ervaren. Veel respondenten geven aan dat een auto in grote delen van Zeeland, met name in Zeeuws-Vlaanderen, noodzakelijk is om zelfstandig te kunnen wonen, werken en sociale contacten te onderhouden. Het ontbreken van frequente busverbindingen, afhankelijkheid van haltetaxi's en beperkte vaartijden van de Westerschelde Ferry zorgen ervoor dat spontane verplaatsingen lastig zijn en dagelijkse activiteiten zonder auto vaak vooraf gepland moeten worden.

''Ik heb zelf een auto moeten kopen, want mijn werk was niet bereikbaar met de bus.''
(respondent 38, 2026)

''Wij hebben stagiaires die hebben net de havo afgerond. We hadden van de zomer iemand uit Zwolle, die komen met de trein naar Vlissingen, vanaf daar op de boot en vanaf daar...?
Dan geef je ze het nummer van de haltetaxi. Ze wonen bij ons op het park in een personeelaccomodatie, maar ze willen ook wel eens boodschappen doen. Nou succes daarmee.''
(respondent 28, 2026)

Voor meerdere nieuwkomers is het wonen in Zeeland zelfs aanleiding om een rijbewijs te halen of een auto aan te schaffen. Zodra ze over eigen vervoer beschikken, worden beperkingen als minder groot ervaren, maar de afhankelijkheid van de auto blijft een structureel aandachtspunt. Daarnaast speelt bereikbaarheid een rol in woonkeuzes binnen Zeeland. Locaties met een treinstation of betere verbindingen zoals Walcheren en Middelburg, worden als aantrekkelijker ervaren. Respondenten zien kansen in snellere treinverbindingen en verbeterde vervoerssystemen, omdat betere mobiliteit niet alleen het dagelijkse leven vergemakkelijkt, maar ook de aantrekkelijkheid van Zeeland voor andere nieuwkomers kan vergroten.

''Wij hebben voordat we naar Middelburg verhuisden even in Terneuzen gewoond, maar ik wilde echt een treinstation. Dat was voor mij een dealbreaker''.
(respondent 30, 2026)

Familiebanden

Voor nieuwkomers spelen familiebanden geen rol in de keuze om naar Zeeland te verhuizen. Veel respondenten wonen op grotere afstand van hun familie en hebben bewust voor Zeeland gekozen vanwege werk, leefomgeving of hun partner, ook als dit betekende dat familie verder weg kwam te wonen.

''Het zou leuk zijn om in de buurt te wonen, dat je een koffietje kan gaan doen of kan zeggen 'ik eet vanavond bij jullie'. Nu moet ik het echt plannen om naar Limburg te gaan. Maar inmiddels hou ik het zo lang vol, als ik echt heimwee had, was ik al lang weggeweest. ''
(respondent 28, 2026)

Wel blijkt dat bereikbare afstand belangrijk blijft. Meerdere respondenten geven aan dat familie idealiter binnen aanzienlijke reistijd ligt, zodat bezoeken mogelijk blijven zonder grote drempels. Tegelijkertijd accepteren nieuwkomers vaker langere afstanden en onderhouden zij het contact op een andere manier dan dagelijkse fysieke nabijheid.

''Ik vind het heel belangrijk, maar mijn familie woont niet in Nederland, dus het is een soort paradox.''
(respondent 30, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat familiebanden geen grote rol spelen in hun woonkeuze. Ze vinden het prettig als familie binnen aanzienlijke tijd bereikbaar is, maar het vormt zelden een doorslaggevende reden in de beslissing om zich tijdelijk of permanent in Zeeland te vestigen.

Omgeving, natuur en leefkwaliteit
Omgeving, natuur en leefkwaliteit spelen voor veel nieuwkomers een belangrijke, maar geen doorslaggevende rol in hun woonervaring in Zeeland. Voor een deel van de respondenten vormen natuur en leefkwaliteit een belangrijke motivatie om te blijven. De aanwezigheid van het strand, bos en groene woonomgevingen dragen bij aan mentale rust, veiligheid en een hogere kwaliteit van leven. Sommige geven expliciet aan dat de natuurlijke omgeving een positief effect heeft op hun welzijn en een contrast vormt met de drukte van stedelijke regio's waar ze vandaan komen.

''Ik heb in de stad ervaren wat hoge grijze gebouwen met je doen. Dat had een negatieve invloed op mijn mentale gezondheid. Een plek in de natuur waar je even weg kan van de drukte is heel belangrijk.''
(respondent 27, 2026)

Tegelijkertijd blijkt dat de natuur niet de primaire reden was om naar Zeeland te verhuizen. Bij de meeste nieuwkomers ontstond de waardering voor rust, veiligheid en ruimte pas nadat zij er woonden. Voor sommigen zijn een groene woonwijk, speelvoorzieningen voor kinderen of een ontspannen leefklimaat belangrijker dan de natuur. Daarnaast speelt ligging soms een grotere rol dan de natuur zelf.

''De sfeer in Zeeland is toch net wat relaxter en de rust en veiligheid zijn over het algemeen hoger.''
(respondent 30, 2026)

''Wij hebben niet gekozen voor de luchtkwaliteit. Ik weet niet of dat zo ideaal is. Als je kijkt wat er in Terneuzen weg gefakkeld wordt. Het is meer voor de ligging, we wonen nu niet ver van Antwerpen of Gent.''
(respondent 12, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat natuur en leefkwaliteit bijdragen aan de tevredenheid en welzijn van nieuwkomers en vaak een bevestiging vormt voor hun keuze voor Zeeland. Voor een enkeling is het een primaire vestigingsfactor, maar voor de meerderheid is het een mooie bijkomstigheid die pas na hun verhuizing duidelijk wordt.

Onderwijsaanbod
In tegenstelling tot de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, is onderwijs bij respondenten uit de diepte-interviews geen reden geweest om zich in Zeeland te vestigen. Wel zien nieuwkomers onderwijs als belangrijke voorwaarde voor de toekomstbestendigheid van de provincie.

''Ik ben voor mijn stage hier gekomen en gebleven, maar dat is voor andere mensen die van hier naar de stad gaan ook weer zo. Die komen daar en er gaat een wereld voor ze open.''
(respondent 25, 2026)

Vrijwel alle nieuwkomers benadrukken het belang van vervolgonderwijs in Zeeland voor het aantrekken en behouden van jongeren. Ze zien onderwijs als de sleutel tot het tegengaan van leegloop en vergrijzing en als manier om nieuw talent aan te trekken. Het gaat niet alleen om het uitbreiden van het opleidingsaanbod, maar ook andere voorwaarden zoals betaalbare huisvesting, sociale ontmoetingsplekken, goede bereikbaarheid en een levendig studentenklimaat met uitgaans- en netwerkmogelijkheden. Sommige respondenten zien ook kansen in het aantrekken van internationale studenten en het versterken van ondernemerschap onder jongeren.

''Voor mij persoonlijk maakt het niet uit, voor de provincie zou ik zeggen cruciaal. Anders heb je nog meer leegloop en trek je geen internationale studenten meer aan.''
(respondent 30, 2026)

''Ik vind het wel een handicap dat je geen WO-onderwijs kunt volgen in de provincie. Dat zou betekenen dat mijn kinderen niet kunnen studeren. Dan moeten ze maar naar België gaan.''
(respondent 12, 2026)

Samenvattend kan worden geconludeerd dat onderwijs voor nieuwkomers een belangrijke reden kan zijn om zich in Zeeland te vestigen en het een belangrijke factor is die bepaalt of Zeeland aantrekkelijk blijft voor jonge generaties. Een breder onderwijsaanbod in combinatie met een sterker studentenklimaat wordt gezien als essentieel om nieuwe studenten aan te trekken en in de regio te behouden.

Sociale netwerken

Uit de interviews blijkt dat het opbouwen van een sociaal netwerk voor nieuwkomers in Zeeland vaak uitdagend is en gepaard kan gaan met gevoelens van eenzaamheid. Veel respondenten geven aan een klein netwerk te hebben dat voornamelijk bestaat uit collega's, partner, buren of enkele bekenden. Het leggen van nieuwe contacten verloopt moeizaam doordat gemeenschappen als gesloten of ons-kent-ons worden ervaren en bestaande sociale netwerken sterk lokaal geworteld zijn. Vooral in kleinere dorpen en toeristische kernen ontbreekt een vanzelfsprekende ingang tot nieuwe sociale kringen.

''Er zijn niet veel leeftijdsgenoten of ontmoetingsplekken. In Vlissingen had je wel uitgaansplekken, maar dat was echt niet best wat er daar gebeurde. Dat was niet aantrekkelijk om heen te gaan.''
(respondent 25, 2026)

Een terugkerend thema is het gebrek aan laagdrempelige ontmoetingsplekken voor jongeren en jongvolwassenen. Nieuwkomers missen cafés, hobbygroepen, culturele activiteiten of informele netwerken waar je spontaan anderen kunt ontmoeten. Waar zulke plekken tijdelijk hebben bestaan, blijken deze juist een belangrijke rol te spelen in het versterken van sociale binding. Tegelijkertijd geven sommige nieuwkomers aan dat zodra ze toegang krijgen tot een netwerk sociale contacten snel kunnen groeien.

''Na werktijd voelde ik me de eerste twee jaar alleen. Je kent niks of niemand en je moet jezelf maar zien te redden, als je hier niet vandaan komt is het heel moeilijk. Toen had ik nog geen rijbewijs en was ik afhankelijk van openbaar vervoer. Ja, dan kom je nergens.''
(respondent 28, 2026)

Daarnaast spelen schaalgrootte en bereikbaarheid een rol. Het beperkte aantal leeftijdgenoten en de afstand tot andere steden of dorpen maken het lastiger om contacten te onderhouden en nieuwe relaties op te bouwen. Hierdoor blijven sommige nieuwkomers afhankelijk van sociale netwerken buiten Zeeland. Het opbouwen van een netwerk vraagt in Zeeland meer tijd en initiatief ten opzichte van stedelijke regio's. Meer ontmoetingsplekken, activiteiten en toegankelijke netwerken gericht op jonge inwoners zouden nieuwkomers helpen om beter te laten landen en zich langdurig te vestigen in Zeeland.

Vrijetijdsvoorzieningen
Uit de interviews blijkt dat vrijetijdsvoorzieningen een belangrijke rol spelen in het woonplezier en de sociale integratie van nieuwkomers, maar dat ze het huidige aanbod als beperkt ervaren. Respondenten missen een breed en gevarieerd aanbod aan cafés, culturele activiteiten, sportmogelijkheden en ontmoetingsplekken. Veel nieuwkomers zoeken naar laagdrempelige plekken waar zij leeftijdsgenoten kunnen ontmoeten en spontaan activiteiten kunnen ondernemen, maar ervaren dat zulke plekken schaars zijn of verdwijnen. Hierdoor gaan zij voor vrijetijdsactiviteiten regelmatig naar België, de Randstad of andere steden buiten Zeeland.

''Ik zou het leuk vinden als er meer sportverenigingen waren. Hier in de buurt heb je alleen rugby in de hoogste klasse, maar dat is niet met mijn werk te combineren''
(respondent 38, 2026)

Daarnaast wordt een gebrek aan diversiteit in het aanbod genoemd. Respondenten missen creatieve workshops, breder hobbyaanbod, moderne sportfaciliteiten en evenementen of plekken die specifiek gericht zijn op jongeren en jongvolwassenen. Hoewel dorpsactiviteiten en lokale evenementen bijdragen aan sociale verbinding, zijn deze niet altijd afgestemd op de behoeften van jonge nieuwkomers. De aanwezigheid van structurele ontmoetingsplekken zoals cafés, clubs, sportverenigingen of culturele initiatieven blijken essentieel voor het opbouwen van sociale netwerken en het versterken van het gevoel van verbondenheid met de provincie.

''Toen mijn vriendin nog in Vlissingen woonde gingen we langs het Bellamypark en keken we welk terrasje het leukste was. Dat heb je hier nergens. Dat heeft niks met Cadzand spookdorp te maken, want dat zie ik ook niet in Oostburg. Spontaan ondernemen zit er hier niet in. Of je moet de grens over.''
(respondent 28, 2026)

''Ik denk dat er een café of uitgaansgelegenheid mist.''
(respondent 13, 2026)

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat een rijker aanbod vrijetijdsvoorzieningen Zeeland aantrekkelijker zou maken voor jongeren. Een enkele respondent denkt dat werk een belangrijkere factor is dan een uitgebreid vrijetijdsaanbod. Samenvattend zou diversiteit, continuïteit en zichtbaarheid van activiteiten bijdragen aan het aantrekkelijker maken van Zeeland voor nieuwkomers.

Werk- en carrièremogelijkheden
Uit de interviews blijkt dat werk en carrièremogelijkheden een belangrijke, maar wisselende rol spelen in de keuze van nieuwkomers om zich in Zeeland te vestigen. Een deel van de respondenten heeft passend werk gevonden, vaak in sectoren zoals toerisme, techniek of grote organisaties en ervaren voldoende stabiliteit en doorgroeimogelijkheden. Tegelijkertijd geeft een aanzienlijk aantal nieuwkomers aan dat hun carrièrekansen in Zeeland beperkter zijn dan elders, vooral wanneer zij een specialistisch profiel of wo-achtergrond hebben. Het beperkte aantal bedrijven, kleinschaligheid en relatief smal aanbod aan functies zorgen ervoor dat sommige respondenten hun oorspronkelijke carrièrepad hebben moeten aanpassen of hun ambities hebben bijgesteld.

''Vroeger stond ik zelf als stagiaire de Koosshow te organiseren. Maar nu ben ik verantwoordelijk voor alles operationeel: de ovens van de supermarkt, de menukaart van het restaurant tot het chloorgehalte in het zwembad. Als ik erop ben uitgekeken, is er wel weer een stap naar boven.''
(respondent 28, 2026)

Vooral in creatieve sectoren, gespecialiseerde dienstverlening en niche vakgebieden ervaren nieuwkomers een gebrek aan passende banen. Dit leidt ertoe dat sommigen werk accepteren buiten opleidingsrichting of kansen zoeken buiten de regio. Daarnaast worden lagere salarissen en een beperkte diversiteit genoemd als factoren die de aantrekkelijkheid van Zeeland als werkregio verminderen. Respondenten benadrukken dat grotere organisaties, breder aanbod en meer innovatieve en hoogopgeleide functies de Zeeuwse arbeidsmarkt aantrekkelijker zouden maken voor jongeren.

''Bij elke nieuwe baan die ik heb gezocht ben ik wel een stapje hoger gekomen. Het forceert je wel om andere dingen te proberen, maar het houdt wel mensen tegen die iets specifieks willen, die moeten weg omdat dat hier niet kan.''
(respondent 25, 2026)

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat werk niet de enige reden is om in Zeeland te blijven. Leefkwaliteit, wonen en persoonlijke omstandigheden spelen ook een rol. Meerdere respondenten geven aan dat zij voor een aantrekkelijkere baan elders zouden overwegen te verhuizen. Opvallend is dat deze groep zich ook voor een baanaanbod in Zeeland heeft gevestigd. Onder nieuwkomers heerst er een beeld dat Zeeland voldoende basis-werkgelegenheid biedt maar kan verbeteren door een meer divers aanbod sectoren, bedrijfsgrootte en hoger- en gespecialiseerde functies.

''Wij zijn hier gekomen omdat mijn vriendin een baan aangeboden kreeg in de petrochemische sector. Het gaat nu heel slecht, als zij haar baan verliest, wat is dan nog onze binding?''
(respondent 30, 2026)

Woningmarkt

'' Ik wilde in de binnenstad wonen. In Middelburg is dat nog mogelijk, in veel andere steden niet. Dat maakt het aantrekkelijk.''
(respondent 38, 2026)

De woningmarkt speelt een belangrijke rol in de woonkeuze en het toekomstperspectief van nieuwkomers. De ervaringen zijn sterk afhankelijk van locatie, levensfase en persoonlijke situatie. Over het algemeen wordt Zeeland gezien als relatief betaalbaar in vergelijking met andere stedelijke regio's in Nederland. Meerdere respondenten geven aan dat zij snel een woning hebben gevonden of tevreden zijn met het type woning en de ruimte bij de woning. Tegelijkertijd blijkt dat betaalbaarheid en toegankelijkheid niet voor iedereen vanzelfsprekend is, met name voor alleenstaande starters en nieuwkomers die specifiek aan de kust willen wonen.

''Mijn huisgenoot wilde terug naar haar ouders. Ik wilde nog in Vlissingen blijven, maar ik kon geen woning vinden die ik alleen kon betalen. Het was óf samenwonen met mijn vriend of terug naar Zutphen. Het was helemaal niet mijn plan om zo snel samen te gaan wonen.''
(respondent 25, 2026)

Vooral in populaire kustplaatsen ervaren nieuwkomers grote concurrentie, hoge prijzen en een beperkt aanbod huurwoningen. Het gebrek aan kleine betaalbare starterswoningen en eenpersoonsappartementen vormt een belangrijke drempel. In verschillende gevallen speelde geluk, hulp van werkgevers of familie of samenwonen met een partner een doorslaggevende rol bij het verkrijgen van een woning. Dit onderstreept dat de woningmarkt voor nieuwkomers kwetsbaar kan zijn wanneer ondersteuning ontbreekt.

''Ik vind het wel cool om te zeggen dat ik op het strand woon. In Brunssum zou ik makkelijk een vrijstaand huis kunnen kopen, dat kan hier niet. Dat ligt ook aan hoe kieskeurig ik ben: in Biervliet, Schoondijke of Oostburg kan het wel, maar dan ga ik liever terug naar mijn ouders. Alle spontane gezelligheid heb ik dan wél in de buurt zitten.''
(respondent 28, 2026)

Daarnaast wordt genoemd dat recreatieve verhuur en verouderde woningvoorraad de beschikbaarheid voor vaste bewoners beperken. Hoewel sommige nieuwkomers Zeeland aantrekkelijk vinden vanwege de woonkwaliteit en ruimte, zien anderen de woningmarkt juist als reden om weer te vertrekken.
Samenvattend heerst er een beeld dat nieuwkomers kansen hebben op de Zeeuwse woningmarkt, maar dat vooral betaalbare huurwoningen, starterswoningen en toegankelijke woonopties aan de kust cruciaal zijn om jonge nieuwkomers te behouden in de regio.

VERTROKKEN-NIEUWKOMERS

De analyse is gebaseerd op:
4 ingevulde vragenlijsten
4 diepte-interviews

VERTROKKEN-NIEUWKOMERS

Vertrokken-nieuwkomers zijn jongeren die niet in Zeeland zijn opgegroeid, zich tijdelijk in Zeeland hebben gevestigd en vervolgens weer uit de provincie zijn vertrokken.

Waarom vertrekken nieuwkomers?

De vragenlijst is ingevuld door vier 'vertrokken-nieuwkomers'. Deze geven alle vier aan weer vertrokken te zijn vanwege studie. De een wilde verder studeren en dat is niet mogelijk in Zeeland. Er zijn volgens hem/haar te weinig mogelijkheden om onderzoek te doen in de geneeskunde in Zeeland. De ander miste passende opleidingen bij zijn interessegebied op de Hogeschool Zeeland. Een van de vier gaf behalve studie ook op zoek te zijn naar meer reuring.

Waarom zijn vertrokken nieuwkomers in eerste instantie naar Zeeland verhuisd?

Drie respondenten geven aan vanwege studie naar Zeeland te zijn gekomen. Twee noemen daarbij University College Roosevelt specifiek. De laatste respondent is met zijn/haar moeder naar Zeeland verhuisd.

Wanneer waren vertrokken nieuwkomers definitief of langer in Zeeland blijven wonen?

Op deze vraag geven twee respondenten het antwoord als er een master of universiteit was geweest. Een respondent geeft als antwoord als ik de kans had om mijn vakgebied te bestuderen en een respondent noemt baankansen. De laatste respondent geeft aan met een tijdelijke instelling naar Zeeland te zijn verhuisd met het idee om alleen een bachelor te halen op het UCR.

Diepte-interviews*

Respondenten die de vragenlijst hadden ingevuld waren niet bereid of beschikbaar voor een diepte-interview. Daarom zijn de diepte-interviews met vier andere vertrokken-nieuwkomers gehouden. Opvallend is dat het opleidingsniveau van de respondenten van de vragenlijst (Bachelor HBO/WO (2x) , Master HBO/WO (2x) hoger ligt dan de respondenten van de diepte-interviews (MBO niveau 4 (3x), Associate Degree (1x).

Waarom vertrekken vertrokken-nieuwkomers uit Zeeland?

Uit de analyse van de diepte-interviews blijkt dat vertrokken-nieuwkomers zich in eerste instantie in Zeeland vestigen voor werkkansen of stages in de toeristische of horecasector (3x). Een respondent kwam met haar ouders mee vanwege een gezinsverhuizing van Brabant naar Zeeland. Voor de eerste groep is Zeeland de plek waar ze voor het eerst zelfstandig wonen tijdens of na het afronden van hun studie.

De meeste vertrokken-nieuwkomers geven aan te zijn vertrokken voor een betere loopbaan of kans op een hoger inkomen buiten de provincie. Respondenten geven aan dat een aantrekkelijke baan in de buurt van hun oorspronkelijke woonomgeving (2x), hoger salaris, koopwoning (1x) de reden was om te vertrekken. Voor een respondent was liefde in Brabant een reden om terug te keren naar haar geboorteregio Breda. Het werk van haar partner maakte wonen in Zeeuws-Vlaanderen onmogelijk.

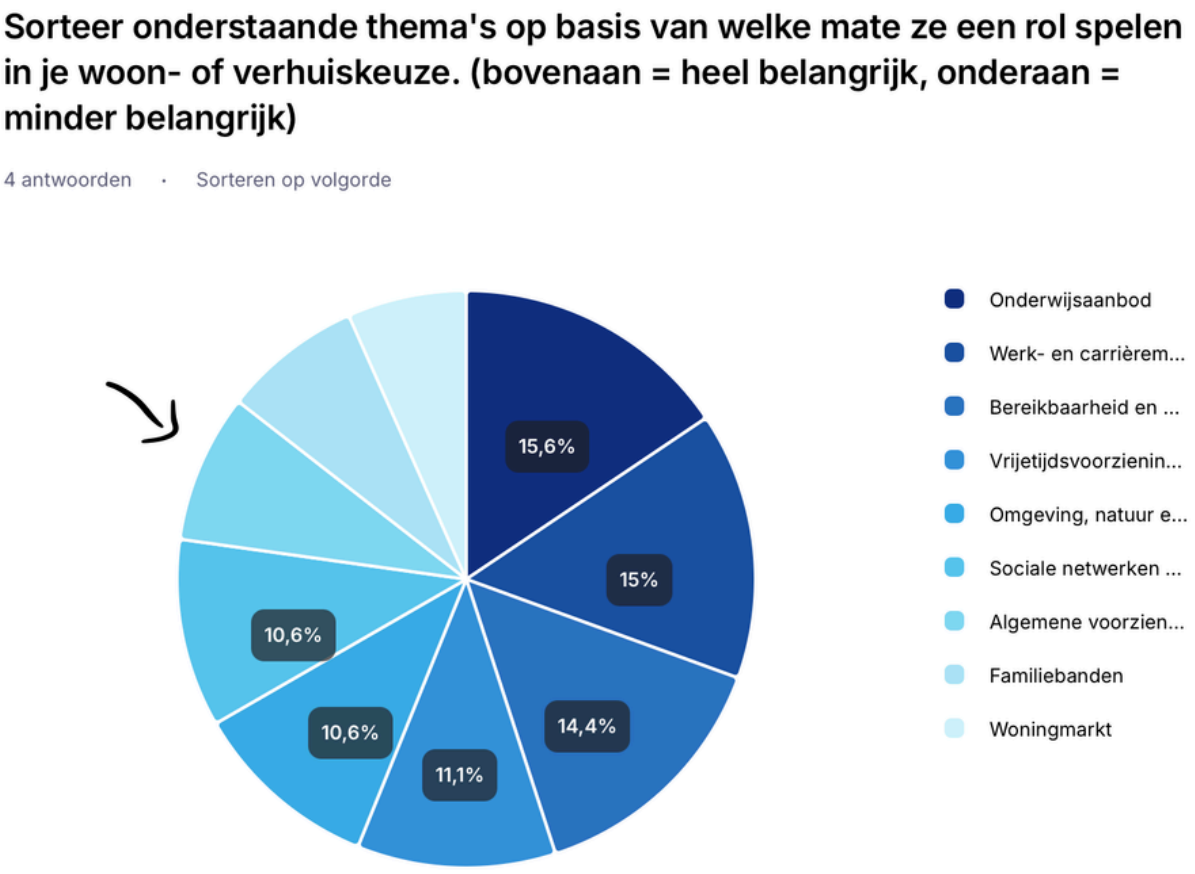
Verder wordt door een respondent het gebrek aan voorzieningen, levendigheid en openbaar vervoer genoemd als belemmerende factor. Deze respondent ervaarde Zeeuws-Vlaanderen in de winter als relatief stil, met beperkte horeca, uitgaansgelegenheden en openbaar vervoer. Dit beperkt het sociale leven en vergroot de wens om terug te keren naar het meer stedelijke gebied in Brabant waar hij is opgegroeid.

''Ik weet niet of ik in Zeeuws-Vlaanderen voor altijd was gebleven. Er kwam een periode dat horeca tentjes dicht gingen. We gingen wel eens een drankje doen bij Relounge, op een gegeven moment ging dat ook dicht. Als je gezellig op stap wilde, dan wist ik dat ik op de fiets naar de Groese Duintjes kon, maar dat was ook de enige plek. Anders moest je met de haltetaxi en die reed niet 's nachts. Heel veel dingen werden onmogelijk gemaakt om het leuk te hebben.''
(respondent 26, 2026)

Algemene voorzieningen

Uit de diepte-interviews blijkt dat vertrokken-nieuwkomers algemene voorzieningen wel belangrijk vinden, maar het had geen directe invloed op reden van vertrek. Een supermarkt als belangrijkste voorziening komt het vaakst terug. Wel zijn de meningen over de afstand tot de supermarkt verdeeld. De ene helft vindt het geen probleem om de auto te pakken (2x) terwijl de andere helft liever een supermarkt om de hoek heeft.

''Als ik er met de auto naar toe kan, vind ik het wel goed. Het hoeft niet perse in hetzelfde dorp te zijn. Maar het is wel fijn, als je een kleine boodschap moet hebben, is het wel makkelijk.''
(respondent 31, 2026)

Ook respondenten van de vragenlijst beoordelen algemene voorzieningen niet als belangrijkste thema.

Bereikbaarheid en mobiliteit
Uit de interviews blijkt dat jongeren sterk afhankelijk zijn van een eigen auto vanwege het beperkte openbaar vervoer. Het ov wordt ervaren als infrequent, duur en tijdrovend, met weinig tot geen mogelijkheden in de avonduren. Hierdoor is deelname aan sociale activiteiten zonder eigen vervoer lastig.

Daarnaast ontbreekt het aan aanvullende mobiliteitopties zoals taxi's en deelvervoer. Flexvervoer wordt gezien als een mogelijke verbetering maar er blijft weinig ruimte voor spontane verplaatsingen.

''Ov? Dat was er niet. Er reed wel een bus naar Terneuzen maar vanaf daar moest je een haltetaxi nemen. Ik had gelukkig een eigen auto.''
(respondent 30, 2026)

Ook worden infrastructurele knelpunten genoemd, zoals eenbaanswegen en zomerse verkeersdrukte die bereikbaarheid verminderen.

''Het word je niet makkelijker gemaakt als je niet zelf beschikt over een rijbewijs.
(respondent 34, 2026)

Vanuit de interviews is de conclusie dat de huidige mobiliteit onvoldoende aansluit op de behoeften van jongeren, waardoor de auto noodzakelijk is.

Familiebanden
Uit de interviews blijkt dat de nabijheid van familie in woonkeuze sterk verschilt per persoon. Sommige respondenten hechten veel waarde aan de nabijheid van hun familie. Reistijd speelt daarin een belangrijke rol, langere afstanden kunnen daarin als belastend ervaren worden en medebepalend zijn om uit Zeeland te vertrekken om dichter bij familie te gaan wonen.
Andere respondenten geven aan dat afstand tot familie minder bepalend is. Zij zijn bereid om te reizen en laten hun woonkeuze minder afhangen van deze afstand. Wel wordt er dan benoemd dat ongeveer een uur reistijd als comfortabelere afstand wordt ervaren dan langere reistijden.

Daarnaast blijkt dat jongeren soms moeten afwegen tussen nabijheid van familie en andere belangrijke aspecten zoals een partner of werk. In zulke situaties proberen zij afhankelijk van de sterkte van de familieband een balans te vinden, bijvoorbeeld door regelmatig te pendelen.
Voor een deel van vertrokken-nieuwkomers speelt familie een belangrijke rol in hun woonkeuze, anderen zijn bereid om daarvoor te reizen of hechten er minder waarde aan.

''Ik ben wel echt een familiemens. Ik zou ontzettend van mijn familie, broers en zussen. Die zag ik weinig. Dat heeft ook een belangrijke rol gespeeld. Het was 2 uur rijden. Dat waren soms pittige autoritten.''
(respondent 26, 2026)

Omgeving, natuur en leefkwaliteit
Uit de interviews blijkt dat de waarde die vertrokken-nieuwkomers hechten aan omgeving, natuur en leefkwaliteit verschilt per individu. Voor sommige weegt deze factor minder zwaar dan vrijetijdsvoorzieningen, waardoor de Zeeuwse natuur geen doorslaggevende reden is om te blijven.

Andere jongeren waarderen de ruimte, het strand en de rust die je er kan opzoeken. Sommigen realiseren zich deze meerwaarde pas nadat ze zijn vertrokken. Tegelijkertijd blijkt dat de natuur in andere regio's zoals een nationaal bos een vergelijkbaar alternatief biedt.

''Waar ik nu woon heb ik een groot nationaal bos, daar had ik de zee. Ik denk dat je dat wel tegen elkaar kunt afstrepen.''
(respondent 34, 2026)

Daarnaast draagt een goed onderhouden groene leefomgeving voor respondenten bij aan het wooncomfort.

Omgeving, natuur en leefkwaliteit worden door vertrokken-nieuwkomers gezien als een aanvullende factor maar is niet bepalend voor hun vertrek- of vestigingskeuze.

Onderwijs
Drie van de vier respondenten heeft helemaal geen onderwijs gevolgd in Zeeland. Een van de vier heeft alleen basis- en middelbaar onderwijs gevolgd en is voor een vervolgstudie buiten de provincie gegaan.

''Ik heb hotelschool gedaan en dat zat niet in Zeeland. Ik wilde ook wel naar een andere stad om te kijken hoe het daar was. ''
(respondent 31, 2026)

Vertrokken-nieuwkomers onderstrepen het belang van breed en passend onderwijs in Zeeland. Ze zien studiemogelijkheden als een belangrijke factor om het vertrek van jongeren tegen te gaan.

Respondenten geven aan dat het ontbreken van opleidingen of onderwijs jongeren dwingt om elders te studeren, waardoor ze kennismaken met andere leefomgevingen, voorzieningen en kansen. Dit vergroot de kans dat zij ook na hun studie buiten Zeeland blijven wonen.

Daarnaast benadrukt een respondent dat naast het aanbod ook het imago en de aantrekkelijkheid van steden van invloed zijn op studiekeuzes. Een positief beeld van Zeeland kan bijdragen aan het behoud en het aantrekken van nieuwe studenten.

Sociale Netwerken

Uit de interviews blijkt dat sociale netwerken van nieuwkomers in Zeeland vaak via werk en via-via (collega's met een bestaand netwerk) tot stand komen. Het leggen van nieuwe contacten wordt door nieuwkomers niet als vanzelfsprekend ervaren, ook al zijn zij gemotiveerd om een sociaal leven op te bouwen.

''Als je door de supermarkt loopt, dan denken ze de eerste week dat je een toerist bent, de tweede week denken ze: die is 2 weken op vakantie en de derde week: die kennen wij niet, wat doet die hier? Niemand vraagt wie je bent, maar je wordt wel nagekeken.''
(respondent 34, 2026)

Een terugkerend thema is de kleinschaligheid en de bestaande vaste sociale kringen, wat het voor nieuwkomers lastiger kan maken om te integreren. Acceptatie binnen bestaande netwerken wordt gezien als belangrijke eerste stap. Voor jongeren die in Zeeland opgroeien vormt dit doorgaans geen belemmering, maar voor nieuwkomers wel.

''Ik kende meer mensen die niet uit Zeeland kwamen, dan dat ik echte Zeeuwen leerde kennen. Er waren ook geen clubs of barretjes waar je mensen leerde kennen. Terwijl ik daar wel echt m'n best voor wilde doen. Ik was echt van plan om daar een leven op te bouwen. ''
(respondent 26, 2026)

Daarnaast komt het beperkte aanbod ontmoetingsplekken en activiteiten terug. In de zomer is het activiteitenaanbod groter en is de mogelijkheid om mensen te ontmoeten groter. In de winter neemt dit aanbod af en daarmee ook de mogelijkheden om nieuwe mensen te ontmoeten. Dit seizoens-gebonden karakter vormt bij sommige jongeren een reden om te vertrekken.

''Mijn collega's waren op dezelfde dagen vrij. Vaak ging ik wel met collega's mee in hun sociale leven, daardoor leerde ik mensen kennen. Het sociale was voornamelijk werk gerelateerd.''
(respondent 29, 2026)

Het opbouwen van een sociaal netwerk in Zeeland is afhankelijk van persoonlijke inzet, seizoen, collega's en bestaande netwerken.

Vrijetijdsvoorzieningen
Uit de interviews blijkt dat het vrijetijdsaanbod verschillend wordt ervaren, maar dat variatie, keuzevrijheid en seizoensaanbod belangrijke thema's zijn. Ook hier komt terug dat er in de zomer meer feesten en activiteiten worden georganiseerd, terwijl dit in de winterperiode beperkt is.

''Ik hoor wel eens van anderen: 'ik vond het leuk voor een zomer, maar zou er niet nog een heel jaar willen blijven.''
(respondent 20, 2026)

Met name in Zeeuws-Vlaanderen wordt het gebrek aan ontmoetingsplekken, activiteiten en winkelmogelijkheden genoemd als reden wat de regio minder aantrekkelijk maakt om te wonen of te bezoeken. Jongeren missen plekken waar zij laagdrempelig met vrienden kunnen samenkomen, zoals cafés, sport- en activiteitencentra.

''Je mist gewoon spontaniteit en keuzevrijheid.''
(respondent 31, 2026)

Sommige jongeren geven aan zich met het bestaande aanbod te kunnen vermaken, terwijl anderen het beperkte, seizoensgebonden en weinig gevarieerde vrijetijdsaanbod benoemen.

''Ik miste het niet omdat ik mijn vrije tijd had ingevuld met sport en vrijwilligerswerk. Maar het was veel hetzelfde, altijd dezelfde kroeg. Ik miste wat variatie.''
(respondent 34, 2026)

Werk- en carrièremogelijkheden

Uit de interviews blijkt dat Zeeland goede werkmogelijkheden biedt binnen de leisure, horeca- en toeristische sector en hierin een sterke naam heeft. Voor jongeren met een opleidingsachtergrond in horeca, hospitality en eventmanagement is er voldoende werk en worden ook doorgroeikansen gezien, met name op uitvoerend en middenkader niveau. (MBO niveau 4).

''Ik ben van stagiaire tot manager gegroeid in Zeeland. Ik denk dat er meer functies voor mij beschikbaar zijn als ik terug zou gaan naar Zeeland dan hier in Brabant.
(respondent 26, 206)

Tegelijkertijd geven respondenten aan dat doorgroeimogelijkheden op hoger niveau beperkt zijn, doordat hoofdkantoren en grote organisaties vaak buiten Zeeland gevestigd zijn. Hierdoor liggen strategische en hogere functies vaak elders. Het seizoensgebonden karakter van de sector leidt tot veel parttime functies, wat voor jongeren een belemmering kan vormen.

''In leisure en hospitality is er veel werk, alleen de doorgroeimogelijkheden zijn beperkter. De hoofdkantoren zitten niet in Zeeland zelf. Roompot is weggegaan en mijn ambitie lag wel om daar een stap te maken.''
(respondent 34, 2026)

Daarnaast blijkt dat passende huisvesting en het imago van Zeeland als woon- en werkregio een belangrijke rol spelen in het aantrekken en behouden van jongeren.

''Ik hoefde niet weg, ik heb een super leuke tijd gehad. Het was echt het stukje wonen wat in de weg zat. Er is genoeg werk voor mij daar.''
(respondent 29, 2026)

Zeeland is aantrekkelijk voor jongeren met een opleiding in leisure en hospitality tijdens een stage of aan het begin van hun carrière, maar beperkte doorgroeimogelijkheden, seizoenswerk en huisvesting zijn redenen om uiteindelijk buiten de provincie verder te kijken.

Woningmarkt

Uit de interviews blijkt dat de woningmarkt sterk wordt beïnvloed door het toeristische karakter van de regio. Met name het vinden van betaalbare huur- en koopwoningen blijkt lastig, doordat een deel van het woningaanbod gericht is op recreatie en toerisme.

Respondenten geven aan dat zij tijdens hun zoektocht regelmatig te maken kregen met afwijzingen of overbiedingen waardoor zelfstandig wonen moeilijk werd. Hoewel woningen in Zeeland in vergelijking met andere regio's als relatief betaalbaar worden gezien, blijkt het aanbod voor starters en alleenstaanden beperkt. In meerdere gevallen waren jongeren afhankelijk van hulp van ouders of tijdelijke woonoplossingen zoals personeelswoningen of recreatiewoningen.

''Mijn huur was een paar honderd euro, ik had een fantastisch appartement. Alleen dat het zo populair is qua toerisme maakt het vervelend om een huurwoning te kunnen scoren. Ik denk dat ik daar geluk mee heb gehad.''
(respondent 26, 2026)

Daarnaast wordt gewezen op de behoefte aan meer nieuwbouw starterswoningen en structurele woonoplossingen in plaats van de focus op tijdelijke of toeristische verhuur. Voor een enkele respondent was het niet kunnen vinden van passende woonruimte zelfs een directe reden om Zeeland te verlaten.

''Als ik daar een woning had gekregen, dan was het makkelijker geweest om te blijven. Ik was 30 en zat in een personeelshuis met andere collega's, daar heb je op een gegeven moment geen zin meer in.''
(respondent 29, 2026)

De combinatie van toeristische druk en een schaars startersaanbod belemmert de toegankelijkheid van de Zeeuwse woningmarkt voor jongeren. Dit draagt bij aan het uitstellen van definitieve vestiging en leidt in sommige gevallen tot vertrek uit de regio.

INZICHTEN EN KANSEN DOELGROEP

Jongeren in Zeeland

BLIJVERS

Waarom blijven blijvers?

Sociaal netwerk (familie en vrienden), thuisgevoel, rust, ruimte, natuur en veiligheid.

Wat zou Zeeland aantrekkelijker maken voor blijvers?

- Vrijetijdsactiviteiten (ook buiten het zomerseizoen): meer leeftijdsgebonden (20-35 jaar) activiteiten, evenementen, uitgaansmogelijkheden, ontmoetingsplekken. Behalve 'vermaak' bieden deze plekken de mogelijkheid om nieuwe mensen te ontmoeten en bestaande contacten te versterken.
- Openbaar vervoer: frequentere verbindingen, 's avonds en 's nachts, betere verbindingen tussen kernen in en steden buiten Zeeland.
- Betaalbaar wonen: eenpersoonswoningen, (sociale) huurwoningen, appartementen, tussenoplossingen, studentenhuisvesting, betaalbare starterswoningen.
- Moderne arbeidsmarkt: meer diversiteit in sectoren, innovatie, doorgroeimogelijkheden en modern werkgeverschap.

VERTREKKERS

Waarom vertrekken vertrekkers?

De meeste vertrekkers vertrekken vanwege studie of werk. Daarnaast blijkt de behoefte aan stedelijke dynamiek (reuring, levendigheid) persoonlijke ontwikkeling/uitdaging en een volwaardig studentenleven een belangrijke ondersteunde factor.

Waarom keren vertrekkers niet terug?

Vertrekkers keren niet terug omdat ze blijven hangen in hun studentenstad door werk, sociaal netwerk, partner, woonkansen en stedelijke dynamiek.

Wat zou Zeeland aantrekkelijker maken voor vertrekkers?

- Verbreding van het onderwijsaanbod: Niet alleen een breder opleidingenaanbod, maar ook de mogelijkheid tot het volgen van volwaardig universitair onderwijs.
- Aantrekkelijk studentenklimaat: studentenhuisvesting, studentencampus, community, verenigingen, uitgaansleven en stedelijke dynamiek. Jongeren kiezen niet puur voor een opleiding, ook voor de omgeving.
- Aantrekkelijk carrièreperspectief voor hbo/wo-opgeleiden: traineeships, juniorposities, grotere en innovatievere werkgevers, netwerken voor young professionals.
- Aantrekkelijk en betaalbaar wonen: eenpersoonswoningen, (sociale) huurwoningen, appartementen, tussenoplossingen, studentenhuisvesting, betaalbare starterswoningen. Vertrekkers kiezen bij een terugkeer vaker voor een levendige kern met meer voorzieningen zoals Middelburg of Goes.

- Ov verbindingen: goede en snelle (trein)verbindingen in Zeeland maar ook met stedelijke gebieden buiten Zeeland. Zodat wonen in Zeeland en werken buiten de provincie realistisch en comfortabel is.

Vertrekkers keren alleen terug als de combinatie van factoren zoals levensfase, partner(bereidheid), werk- en woonmogelijkheden en sociale omstandigheden samenvallen.

TERUGKEERDERS

Waarom keren terugkeerders terug?
Terugkeerders komen meestal terug als meerdere factoren samenvallen: sociale binding (familie, vrienden, partner), thuisgevoel/identiteit, wonen (ruimte en betaalbaarheid) en werkkansen. Vaak spelen levensfase of omstandigheden ook een belangrijke rol (afronden studie, gezinsvorming, Covid, relatiebreuk of familieomstandigheden).

Wat maakt Zeeland aantrekkelijker voor terugkeerders?
- Aantrekkelijke starterswoningen: eenpersoonswoningen, (sociale) huurwoningen, appartementen, tussenoplossingen, betaalbare starterswoningen, instapklare- en nieuwbouwwoningen.
- Aantrekkelijk carrièreperspectief voor hbo/wo-opgeleiden: traineeships, juniorposities, grotere en innovatievere werkgevers, netwerken voor young professionals.
- Stedelijke kernen: Jongeren die in de stad hebben gewoond kiezen vaker voor Middelburg of Goes als landingsplek vanwege het voorzieningenniveau, levendigheid en anonimiteit.
- Netwerken en ontmoetingsmogelijkheden voor 20 -35 jaar: Terugkeerders moeten vaak een deel van hun sociale netwerk opnieuw opbouwen. Laagdrempelige activiteiten of ontmoetingsplekken zoals runclubs, young professional netwerken, flexwerkplekken, evenementen en activiteiten in de winterperiode.
- Ov verbindingen: goede en snelle (trein)verbindingen in Zeeland maar ook met stedelijke gebieden buiten Zeeland, zodat wonen in Zeeland en werken buiten de provincie realistisch en comfortabel is.

Terugkeerders komen meestal terug als het moment en de mogelijkheid samenvalt. Zeeland kan de drempel verlagen door mogelijkheden (wonen, werk en sociale aansluiting) te vergroten.

NIEUWKOMERS

Waarom vestigen nieuwkomers zich in Zeeland?

Nieuwkomers komen meestal vanwege een partner, werk, stage of studie of in mindere mate vanwege betaalbare woonmogelijkheden.

Wat zou Zeeland aantrekkelijker maken voor nieuwkomers?

- Vrijetijdsactiviteiten (ook buiten het zomerseizoen): meer leeftijdsgebonden (20-35 jaar) activiteiten, evenementen, uitgaansmogelijkheden, ontmoetingsplekken. Behalve 'vermaak' bieden deze plekken de mogelijkheid om nieuwe mensen te ontmoeten en bestaande contacten te versterken.
- Aantrekkelijke woonmogelijkheden: eenpersoonswoningen, (sociale) huurwoningen, appartementen, tussenoplossingen, betaalbare starterswoningen, instapklare- en nieuwbouwwoningen.
- Ov verbindingen: goede en snelle (trein)verbindingen in Zeeland, zodat spontane deelname aan sociale activiteiten mogelijk wordt, maar ook met stedelijke gebieden buiten Zeeland wat contacten onderhouden buiten de provincie makkelijker maakt.
- Verbreding van het onderwijsaanbod: Niet alleen een breder opleidingenaanbod, maar ook de mogelijkheid tot het volgen van volwaardig universitair onderwijs.
- Aantrekkelijk studentenklimaat: studentenhuisvesting, studentencampus, community, verenigingen, uitgaansleven en stedelijke dynamiek. Jongeren kiezen niet puur voor een opleiding, ook voor de omgeving.
- Aantrekkelijk carrièreperspectief voor hbo/wo-opgeleiden: traineeships, juniorposities, grotere en innovatievere werkgevers, netwerken voor young professionals.

Nieuwkomers vertrekken uit Zeeland als het perspectief stopt. Als ze geen (universitair)vervolgonderwijs kunnen volgen, geen carrièreperspectief zien, geen woning kunnen vinden, geen sociale aansluiting kunnen vinden of reuring/stedelijke dynamiek missen (voornamelijk buiten het zomerseizoen)

VERTROKKEN-NIEUWKOMERS

Waarom vestigen vertrokken nieuwkomers zich in Zeeland?

Vertrokken-Nieuwkomers komen net als nieuwkomers meestal voor studie, stage of werk naar Zeeland.

Vertrokken-nieuwkomers hebben dezelfde vertrekmotieven als nieuwkomers en daarom zijn ook bovenstaande kansen om Zeeland aantrekkelijker te maken van toepassing op deze doelgroep.

KANSEN

De belangrijkste kansen om Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren liggen in het versterken van de leefbaarheid en sociale dynamiek voor jongeren. Door meer vrijetijdsactiviteiten, ontmoetingsplekken en een aantrekkelijk studenten- en uitgaansklimaat te ontwikkelen, ook buiten het zomerseizoen. Daarnaast is betaalbaar en passend wonen essentieel, met name voor starters en alleenstaanden, bij voorkeur in levendige kernen met voldoende voorzieningen.

Er zijn duidelijke kansen op het verbeteren van mobiliteit, met snellere, frequentere en betrouwbare ov-verbindingen binnen Zeeland en met stedelijke gebieden buiten de provincie. Tot slot spelen onderwijs en arbeidsmarkt een belangrijke rol. Breder en volwaardig (universitair) opleidingsaanbod en aantrekkelijk carrièreperspectief met doorgroeimogelijkheden: traineeships en innovatieve werkgevers zijn cruciaal om jongeren aan te trekken, te behouden en terug te laten keren.

Het levenspad van jongeren is flexibel, ze overwegen hun toekomstplannen continu. Zeeland kan hierop inspelen door een fijne woonomgeving te bieden voor verschillende fases die een jongere doorloopt: scholier, student, starter, het starten van een gezin.

Daarnaast liggen er kansen door de focus niet op vertrekkers te houden, maar terugkeerders beter te begeleiden. Bovendien blijkt de groep nieuwkomers groter te zijn dan terugkeerders. Huidige initiatieven richten zich voornamelijk op vertrekkers en terugkeerders. Er liggen kansen bij het ontwikkelen van programma's of initiatieven die zich richten op het begeleiden van zowel binnenlandse als buitenlandse nieuwkomers.

De mentale gezondheid van Zeeuwse jongeren staat onder druk. 56% van de jongeren voelt zich eenzaam, waarvan 24% sterk eenzaam. (GGD, 2025) Het versterken van sociale ontmoetingsplekken biedt kansen om dit terug te dringen.

De meeste jongeren wonen in een stedelijke gemeente of kiezen daar bewust voor bij terugkeer. Dit maakt dat initiatieven gericht op jongeren het meest effectief zijn wanneer ze zich in of rondom deze stedelijke gemeenten concentreren. Door te investeren in goede verbindingen kunnen jongeren uit omliggende gebieden van deze voorzieningen mee profiteren.

Huidige trajecten rondom jongerenparticipatie richten zich voornamelijk op blijvers (en soms terugkeerders), terwijl vertrekkers, terugkeerders, nieuwkomers en vertrokken-nieuwkomers ervaring hebben met wonen elders en daardoor kritischer zijn.

Jongeren voelen zich verbonden met Zeeland en zijn trots op hun Zeeuwse achtergrond. Deze elementen bieden kansen voor regionale marketing, zonder de tegenstelling stad/platteland te benadrukken.

Tenslotte blijkt dat jongeren kritisch zijn en ‘onderzoeksmoe’. Ze verwachten terugkoppeling, actie en zien het liefst zo snel mogelijk resultaat.

Mentaliteiten

Jongeren in Zeeland

Om beter inzicht te krijgen in verschillende type jongeren zijn mentaliteits-groepen opgesteld. De mentaliteitsgroepen zijn opgesteld op basis van waarden. Wat vinden jongeren belangrijk? Welke onderliggende waarden liggen ten grondslag aan hun keuze om wel of niet voor Zeeland als leefomgeving te kiezen.

Jongeren bevinden zich in een levensfase waarin hun identiteit en ontwikkeling van de hersenen nog volop in ontwikkeling zijn. Uit onderzoek blijkt dat de hersenen zich doorontwikkelen tot in de twintiger jaren. (Nederlands Jeugd Instituut, n.d.) Tegelijkertijd maken jongeren belangrijke overgangen in leeftijdsfase door, zoals het afronden van de middelbare school, vervolgopleiding, aangaan van relaties, starten van een loopbaan of een gezin. Deze ontwikkelingen beïnvloeden hun behoeften en woonvoorkeuren sterk.

De mentaliteitsgroepen moeten daarom niet worden gezien als vaste persoonlijkheidstypen, maar als persona's gebaseerd op dominante waarden die de woonkeuze binnen een specifieke levensfase kunnen beïnvloeden. Jongeren kunnen gedurende hun levensloop verschuiven tussen mentaliteiten, afhankelijk van veranderende behoeften, omstandigheden en levensfase.

Dit model en de mentaliteiten zijn gebaseerd op het Glocalities model van Motivaction. De mentaliteitsgroepen zijn verrijkt met data uit het doelgroeponderzoek.

VERANKERDEN

De Verankerden hechten veel waarde aan familiebanden, vrienden en sociale netwerken. Zeeland voelt voor hun als veilige haven en ze hebben een sterk ‘thuisgevoel’. Ze zijn zijn meestal opgegroeid in Zeeland en hebben vanuit hun jeugd een sterk netwerk opgebouwd. Familie, vrienden van de basis- en middelbare school en sterke netwerken door (sport-)verenigingen spelen hierin een belangrijke rol. Rust, veiligheid en sociale controle door een ons-kent-ons cultuur versterken dit gevoel. Verhuizen betekent het opgeven van sociale zekerheid. Deze groep verlaat Zeeland het liefst helemaal niet, maar ontkomt daar soms niet aan vanwege studiemogelijkheden. Verankerden vormen een stabiele basis voor Zeeland, maar bij een verschraling van hun sociale leven of het vinden van een partner buiten Zeeland, kunnen zij gaan twijfelen.

‘‘Ik ben hier geboren, mijn familie komt hier vandaan.
Ik heb nooit ergens anders gewoond.
Ik voel me hier gewoon thuis.’’
(respondent 21, 2026)

BEHOEFTEN

- *Nabijheid van familie en vrienden*
- *Gemeenschapsgevoel*
- *Sociale stabiliteit*
- *Rust*
- *Veiligheid en vertrouwdheid*
- *Ons-kent-ons cultuur*
- *Herkenbare leefomgeving*

PIJNPUNTEN

- *Weinig uitgaansgelegenheden en leeftijdsgerichte vrijetijds-activiteiten of ontmoetingsplekken*
- *Sterk seizoensgebonden*
- *Zorgen over behoud voorzieningen in kleine kernen*
- *Beperkt aanbod betaalbare koop- en huur woningen voor starters en alleenstaanden*
- *Beperkte opleidingen- en carrièremogelijkheden*

DOELGROEPEN

Deze groep vormt het grootste deel van de **blijvers** en een deel van de **terugkeerders**.

RUSTZOEKERS

De Rustzoekers kiezen voor Zeeland vanwege de rust, ruimte en natuur. Voor hen is welzijn en levenskwaliteit belangrijk en hun woonomgeving moet dat ondersteunen. Ze waarderen de natuur, het strand, de zee en het open landschap. Ze kiezen bewust voor een minder hectische omgeving en ademruimte. In stedelijke gebieden ervaren ze overprikkeling en dit heeft een negatieve invloed op hun mentale gezondheid. Rustzoekers waarderen het idee van een hogere leefkwaliteit en dat natuur binnen handbereik ligt. Hiernaast maken ze meestal ook actief gebruik van de natuur door te wandelen, fietsen, hardlopen of het beoefenen van watersport. Rust is de belangrijkste factor in hun woontevredenheid, maar ze vinden het behoud van (basis)voorzieningen belangrijk en willen ze niet volledig geisoleerd wonen. Rustzoekers vormen een stabiele groep, maar dragen minder bij aan vernieuwing of economische dynamiek.

''Sinds ik in Zeeland woon, heb ik geen last meer van een winterdip. Je hebt hier meer zonuren, veel daglicht en mijn mentale gezondheid is beter.
Als ik een mindere dag heb, loop ik langs de zee en waait alles weg.''
(respondent 27, 2026)

BEHOEFTEN

- *Rustige leefomgeving*
- *Natuur, strand, zee*
- *Leefkwaliteit*
- *Lage prikkels*
- *Stabiliteit, veiligheid*
- *Traditionele waarden*
- *Basisvoorzieningen*
- *Balans tussen rust en reuring*

PIJNPUNTEN

- *Zorgen om het behoud van (basis)voorzieningen in kleine kernen*
- *Bereikbaarheid en mobiliteit*
- *Betaalbare starterswoningen (koop- en huur) nabij natuur of de kust*
- *Beperkte ontmoetingsplekken voor jongeren*
- *Breder baan- en opleidingsaanbod*
- *Recreatiedruk*

DOELGROEPEN

Deze groep vormt een deel van de **blijvers**, sommige **terugkeerders** en een aantal **nieuwkomers**.

DE AMBITIEMAKERS

De Ambitiemakers zijn op zoek naar ontwikkelkansen en toekomstperspectief. Ze blijven als het mogelijk is in Zeeland en maken een woonkeuze op basis van kansen en doorgroeimogelijkheden, maar vinden leefkwaliteit ook belangrijk. Ambitiemakers zijn praktisch ambitieus en willen snel doorgroeien binnen middelgrote bedrijven. Ambitiemakers zijn flexibel in functie of sector en zijn bereid om hun pad iets aan te passen. Sommige Ambitiemakers combineren het wonen in Zeeland met een baan buiten de provincie. Hoewel Ambitiemakers het aanbod soms als beperkt ervaren, geloven ze dat groei binnen Zeeland mogelijk is. Zeker wanneer doorgroeimogelijkheden, innovatie en een moderne werkcultuur gestimuleerd word. Ambitiemakers keren terug als er een passende baan, traineeship of ondernemerskans zich aandient. Ambitiemakers zijn belangrijk voor de Zeeuwse economie, zonder perspectief vertrekken ze.

''Ik ben het traineeship en verhuizen aangegaan voor 2 jaar. Ik wil kijken hoe het me bevalt. Als ik het naar m'n zin heb, wil ik wel blijven.''
(respondent 4, 2026)

BEHOEFTEN

- *Groei en innovatie*
- *Praktische vooruitgang*
- *Professionele ontwikkeling en uitdaging*
- *Doorgroeimogelijkheden*
- *Balans tussen werkkansen en leefkwaliteit*

PIJNPUNTEN

- *Geen volwaardige universiteit*
- *Beperkt opleidingsaanbod*
- *Beperkte arbeidsmarkt*
- *Beperkte doorgroeimogelijkheden*
- *Beperkingen OV*
- *Minder innovatie en schaalgrootte*
- *Conservatievere werkcultuur*

DOELGROEPEN

Deze groep vormt een groot deel van de **terugkeerders, nieuwkomers** en **vertrokken-nieuwkomers**.

CARRIÈREZOEKERS

De Carrièrezoekers maken hun woonkeuze op basis van ontwikkelkansen en toekomstperspectief. Daarnaast zijn ze op zoek naar een culturele en stedelijke dynamiek. Ze vergelijken Zeeland hierbij actief met andere gebieden en maken hun keuze op basis van kansen en doorgroeimogelijkheden. Carrièrezoekers vertrekken meestal na het afronden van de middelbare school, bij de start van vervolgonderwijs, de start van hun loopbaan of wanneer ze tijdens hun carrière elders een kans zien of krijgen. Carrièrezoekers zijn op zoek naar opleidingsmogelijkheden, passend werk, doorgroeimogelijkheden, innovatieve omgevingen, projecten op grotere schaalgrootte, specialistische of specifieke functies en netwerken. Zeeland verliest structueel Carrierezoekers door gebrek aan passend vervolgonderwijs. Zeeland zal het onderwijsaanbod moeten aanpakken en de arbeidsmarkt interessanter moeten maken om hen te behouden, terug te laten keren of aan te trekken.

"Ik vind het leuk om op grote schaal te werken. Ik werk nu voor een gemeente met meer dan 60.000 inwoners. Zulke grote gemeenten heb je in Zeeland niet. Dat is toch een ander abstractieniveau."
(respondent 7, 2026)

BEHOEFTEN

- *Hoge ambities*
- *Innovatie*
- *Impact maken*
- *Stedelijke dynamiek*
- *Internationale oriëntatie*

PIJNPUNTEN

- *Geen volwaardige universiteit*
- *Beperkt opleidingen aanbod*
- *Beperkte arbeidsmarkt*
- *Beperkte doorgroeimogelijkheden*
- *Beperkingen OV*
- *Minder innovatie en schaalgrootte*
- *Ontbreken van culturele dynamiek*

DOELGROEPEN

Deze groep bestaat voornamelijk uit **vertrekkers**.

VERNIEUWERS

Vernieuwers zijn op zoek naar inspiratie, vernieuwing en een levendige dynamiek. Ze waarderen de rust en natuur, maar ervaren Zeeland als te rustig, saai, weinig vernieuwend en seizoensgebonden in aanbod. Vooral het gebrek aan moderne ontmoetingsplekken, culturele activiteiten en vernieuwende werk- of studiemogelijkheden maakt dat zij sneller twijfelen of vertrekken. Ze zoeken diversiteit, gelijkgestemden en een omgeving die hen zowel sociaal als creatief prikkelt. Als Zeeland meer dynamiek en ruimte voor nieuwe initiatieven biedt, kan deze groep zich sterker binden aan de provincie. Deze jongeren zijn belangrijk voor het imago en de aantrekkingskracht van Zeeland. Vernieuwers zorgen voor sfeer, nieuwe ideeën en stedelijke energie. Wanneer zij ruimte krijgen om initiatieven op te zetten, versterken ze niet alleen hun eigen binding, maar maken ze Zeeland ook aantrekkelijker voor andere jongeren. Vernieuwers zijn niet tegen Zeeland, maar ervaren dat Zeeland op dit moment onvoldoende vernieuwing biedt. Vernieuwers zijn belangrijk voor het imago en de aantrekkingskracht van Zeeland, maar voelen zich nu beperkt.

''In Zeeland mis ik de progressieve gemeenschap en culturele activiteiten die daarbij horen.''
(respondent 32, 2026)

BEHOEFTEN

- *Vernieuwing en vooruitgang*
- *Culturele diversiteit*
- *Spontane ontmoetingen*
- *Stedelijke dynamiek*
- *Balans tussen reuring en rust*
- *Creatieve vrijheid*

PIJNPUNTEN

- *Weinig uitgaansgelegenheden en leeftijdsgerichte vrijetijdsactiviteiten en ontmoetingsplekken en seizoensgebondenheid*
- *Weinig vernieuwing*
- *Weinig diversiteit in mensen en ideeën*
- *Beperkt opleidingsaanbod en werkgelegenheid*

DOELGROEPEN

Deze mentaliteit is sterk vertegenwoordigd bij **vertrekkers**, en in mindere mate bij **blijvers**, **terugkeerders** en **nieuwkomers**.

ORGANISATIE

Provincie Zeeland

Welke acties onderneemt de Provincie en stakeholders om jongeren aan te trekken en te behouden?
Welke kansen kunnen hieruit geformuleerd worden?

PROVINCIE ZEELAND

Provincie Zeeland speelt een verbindende en faciliterende rol bij het aantrekken en behouden van jongeren in de regio. Vanuit haar brede ambitie om economische ontwikkeling, groei en vernieuwing in Zeeland te stimuleren, richt de Provincie zich op sectoren waar Zeeland sterk in is: procesindustrie, circulaire biobased economie, havens en logistiek, recreatie en toerisme, energie, agrofood en landbouw, aquacultuur en visserij. Binnen deze context vormt een goed functionerende arbeidsmarkt, waarin jongeren een belangrijke rol spelen, een belangrijke voorwaarde voor een toekomstige ontwikkeling van de provincie.

De Provincie zelf heeft vooral een regisserende en stimulerende rol. Ze signaleren maatschappelijke ontwikkelingen, zetten deze op de agenda en delen deze met relevante partners. Daarnaast faciliteren en stimuleren ze de samenwerking tussen verschillende partijen zoals onderwijsinstellingen, bedrijven, andere overheden en maatschappelijke organisaties. Door deze partijen met elkaar te verbinden, financieel te ondersteunen en te enthousiasmeren, draagt de Provincie bij aan initiatieven die gericht zijn op het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. In sommige gevallen neemt de Provincie tijdelijk de rol van kwartiermaker of startmotor op zich om projecten op gang te brengen. Zodra deze projecten voldoende zijn ontwikkeld, wordt het eigenaarschap overgedragen aan andere betrokken partijen en blijft de Provincie betrokken als navigator. (Provincie Zeeland, n.d.)

Binnen Provincie Zeeland zijn verschillende teams betrokken bij het aantrekken en behouden van jongeren. Deze teams komen regelmatig samen tijdens het jongerenoverleg, waar ze elkaar bijpraten over lopende activiteiten op het gebied van jongeren.

Team Arbeidsmarkt

Het team Arbeidsmarkt ondersteunt en faciliteert middels subsidietrajecten verschillende projecten die gericht zijn op arbeidmarktontwikkeling en het aantrekken en behouden van jongeren. Binnen dit team is een beleidsadviseur (0,4 FTE) die naast cultuur, toerime en ICT ook verantwoordelijk voor de aanpak aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. In zijn rol als netwerkregisseur, subsidiecoördinator richt hij zich op het verbinden van verschillende initiatieven die met jongeren te maken hebben. Er liggen plannen voor een klankbordgroep waarin jongeren feedback kunnen geven en meedenken over initiatieven en projecten.

Merkorganisatie Zeeland

Merkorganisatie Zeeland speelt een belangrijke rol in het versterken van het imago en de zichtbaarheid van Zeeland als aantrekkelijke regio om te wonen, werken en studeren.

De organisatie richt zich op het ontwikkelen en uitdragen van een gezamenlijk verhaal over Zeeland in samenwerking met overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen. Hiermee willen ze de provincie beter positioneren binnen en buiten de regio en bijdragen aan economische en maatschappelijke ontwikkeling. (Provincie Zeeland, 2026)

Door middel van marketing, branding en het platform Zeeland.com (met o.a. Live+Work) wordt Zeeland gepromoot als aantrekkelijke plek voor nieuwe inwoners. De Merkorganisatie draagt door marketing en positionering bij aan het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. (Provincie Zeeland, 2025)

Jouw Zeeland
Jouw Zeeland is een initatief van Provincie Zeeland dat jongeren tussen de 12 en 23 jaar een stem geeft in provinciale vraagstukken. Door middel van activiteiten zoals denktanksessies, het jongerenparlement, debatten en gastlessen kunnen jongeren meedenken over thema's zoals wonen, openbaar vervoer, klimaat, onderwijs en werk. De ideeen en aanbevelingen die hieruit voortkomen worden gedeeld met gedeputeerden en beleidsmedewerkers en kunnen worden meegenomen in beleid en projecten. Op deze manier draagt Jouw Zeeland bij aan het versterken van de betrokkenheid van jongeren bij de provincie en kunnen activiteiten indirect bijdragen aan het aantrekken en behouden van jongeren.

Zeeland 2050
Zeeland2050 is een regionale toekomstvisie en samenwerkingsnetwerk waarin Provincie Zeeland, gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties samenwerken aan een toekomstbestendig Zeeland. De visie richt zich op drie ambities: Zeeland maakt Nederland schoner, groener en sterker, Zeeland is de hotspot voor vernieuwend onderwijs en onderzoek en sterke dorpen en bruisende steden. Binnen deze visie speelt jongerenparticipatie een belangrijke rol. Zeeland2050 organiseert denktanksessies en bijeenkomsten waarbij jongeren hun ideeën delen over thema's rondom leefbaarheid in Zeeland. De inzichten uit deze sessies worden meegenomen in beleidsontwikkeling en plannen voor de toekomst. Tenslotte werkt Zeeland samen met het Rijk aan de strategische- en investeringsagenda, zodat het toekomstperspectief landelijk wordt gedragen. (Zeeland2050, n.d.)

Cultuur
Team Cultuur van Provincie Zeeland richt zich op het versterken van de culturele sector en het creëren van mogelijkheden voor talentontwikkeling. Binnen dit beleid wordt ook gekeken naar hoe cultuur kan bijdragen aan het aantrekkelijker maken van Zeeland voor jongeren.

Het team stimuleert onder andere de ontwikkeling van broedplaatsen, residenties en projecten voor jonge makers, zodat zij de ruimte krijgen om hun talent te ontwikkelen en hun band met Zeeland te versterken of op te bouwen. Daarnaast ondersteunt de Provincie culturele organisaties en initiatieven via subsidies, partnerschappen en samenwerking. Door te investeren in talentontwikkeling, culturele voorzieningen en een aantrekkelijk cultureel aanbod draagt Team Cultuur indirect bij aan het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland.

Campus Zeeland
Campus Zeeland is een samenwerkingsverband van overheid, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven. Het is opgericht om regionaal onderwijsaanbod te versterken. Aanleiding was de kwetsbare positie van onderwijsinstellingen en het vertrek van jongeren uit de regio. Onder leiding van Provincie Zeeland richt Campus Zeeland zich op drie hoofddoelen: het versterken van onderwijs en onderzoek, het verbeteren van het economisch vestigingsklimaat en het vergroten van leefbaarheid.

Campus Zeeland werkt actief aan het opzetten van doorlopende leerlijnen van mbo-niveau tot wo-niveau, het ontwikkelen van nieuwe opleidingen (zoals masteronderwijs) en het stimuleren van samenwerking tussen onderwijs, via gezamelijke onderzoeksfaciliteiten zoals het Joint Research Center en initiatieven zoals het Delta Climate Center. De focus ligt hierbij op sectoren waar Zeeland sterk in is, zoals water, energie en voedsel.

Campus Zeeland draagt bij aan het aantrekken en behouden van jongeren door te investeren in een aantrekkelijk studentenklimaat, goede onderwijsvoorzieningen en samenwerking met Middelburg en Vlissingen. Er wordt ingezet op huisvesting, een levendige studentenomgeving en aansluiting op de arbeidsmarkt. Campus Zeeland ondersteunt innovatie en economische kansen, waardoor jongeren ook na hun studie perspectief hebben om in Zeeland te blijven.

Wie zijn belangrijke partners en stakeholders voor de Provincie Zeeland voor het aantrekken en behouden van jongeren? En wat zijn hun taken?

Primaire stakeholders
Dit zijn organisaties met als doelstelling het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland en zich daar ook actief en uitvoerend voor inzetten.

De Zeeuwse Connectie
Stichting de Zeeuwse Connectie is een community voor Zeeuwen binnen en buiten Zeeland en richt zich op het onderhouden van contact, informeren, verbinden en activeren van dit netwerk. De organisatie werd in 2010 opgericht en heeft inmiddels een community van ongeveer 15.000 (oud-)Zeeuwen opgebouwd. Hoewel de community niet uitsluitend op jongeren is gericht, speelt deze doelgroep wel een belangrijke rol omdat veel Zeeuwen de provincie verlaten wanneer zij gaan studeren. De Zeeuwse Connectie organiseert activiteiten zoals netwerkborrels in steden buiten Zeeland, workshops over de Zeeuwse arbeidsmarkt op de HZ, eindexamenacties voor scholieren en beheert de Zeeuwse Vacaturebank met o.a. startersfuncties en stages. De kracht van de organisatie zit in het grote netwerk en de flexibiliteit om snel initiatieven op te zetten en mensen met elkaar te verbinden. De Zeeuwse Connectie zet dit netwerk ook in om Zeeuwen met een terugkeer wens actief te ondersteunen. Tegelijkertijd ervaart de stichting ook uitdagingen, zoals het actief betrekken van jongeren, het negatieve imago van Zeeland en het ontbreken van structurele financiering, waardoor activiteiten vaak projectmatig georganiseerd worden. Het onderhouden en verder uitbreiden van het netwerk vraagt continu aandacht en middelen om Zeeuwen buiten de provincie betrokken te houden. (Zeeuwse Connectie, n.d.)

''Iemand die wel wil terugkomen en in het ADRZ wil gaan werken, maar zijn kind moet naar een vrije school, anders gaat het niet door. Er blijkt geen plek meer op de vrije school, dus gaat het automatisch niet door. Wij hebben een netwerk, we praten met de school en zorgen dat er een stoeltje bij komt. Dan kan het opeens wel.''
(voorzitter Zeeuwse Connectie, 2026)

Rootzz Zeeuws-Vlaanderen
Rootzz Zeeuws-Vlaanderen is een netwerkorganisatie voor en door jongeren die zich richt op het verbinden van jongeren, bedrijven en overheden. De organisatie legt de nadruk op de kansen die Zeeuws-Vlaanderen biedt op het gebied van wonen, werken en beleven en wil jongeren inspireren om een toekomst op te bouwen in de regio. Rootzz organiseert verschillende activiteiten en evenementen zoals Roetsj, Rendez Vous en informele netwerkbijeenkomsten. Ze bereiken jongeren via social media, workshops op scholen en via samenwerkingen met partners. De organisatie richt zich op jongeren tussen 16 en 30 jaar en werkt samen met bedrijven, gemeenten, kennisinstellingen en andere initiatieven in Zeeland. De kracht binnen Rootzz ligt in het door jongeren voor jongeren concept, waardoor ze aansluiten bij de belevingswereld van hun doelgroep en laagdrempelig en toegankelijk zijn. Rootzz merkt dat er veel initiatieven en projecten zijn rondom jongerenbinding, maar dat de afstemming en samenwerking hierin nog beter kan. Rootzz ervaart een hoge werklast bij het aanvragen van subsidies bij de Provincie, waardoor aanvragen soms uitblijven. Tot slot vormt de afhankelijkheid van vrijwilligers en de beperkte structurele financiering een uitdaging voor de organisatie om activiteiten op grote schaal te blijven organiseren.

''We missen slagkracht omdat we een vrijwilligersorganisatie zijn.''
(voorzitter Rootzz, 2026)

OnbegrensdZeeuwsVlaanderen
OnbegrensdZeeuwsVlaanderen is een netwerk van de drie Zeeuws-Vlaamse gemeenten, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen dat zich inzet voor het versterken van de regio op de gebieden wonen, werken en vrije tijd. Het netwerk is ontstaan in 2008 vanuit de behoefte om de regio aantrekkelijker te maken en nieuwe inwoners aan te trekken. OnbegrensdZeeuwsVlaanderen verbindt partners, signaleert kansen en knelpunten en jaagt projecten aan. Daarbij richt Onbegrensd-ZeeuwsVlaanderen zich op jongeren, terugkeerders en internationale werknemers. Voor jongeren organiseert het netwerk evenementen en informatievoorziening over het wonen, werken en leven in Zeeuws-Vlaanderen. Hiervoor werken ze samen met partners uit het netwerk. OnbegrensdZeeuwsVlaanderen ervaart uitdagingen bij het aantrekken van jongeren. Ze merken dat voornamelijk hoger opgeleide jongeren hun evenementen bezoeken. Daarnaast ervaren ze dat er wel aandacht is voor vraagstukken rondom jongeren, maar dat concrete maatregelen of investeringen vaak nog achterblijven. Daarnaast ervaren ze dat het aanvragen van subsidies een hoge werklast is, waardoor de drempel voor het indienen van aanvragen hoog kan zijn. Tenslotte speelt de beperkte capaciteit binnen de organisatie een rol. Het team bestaat uit meerdere personen, maar gezamenlijk vertegenwoordigen zij ongeveer 1 FTE. Hierdoor is de beschikbare tijd voor ontwikkelen en uitvoeren van nieuwe initiatieven beperkt.

Secundaire stakeholders
Dit zijn organisaties die belang hebben bij het aantrekken en behouden van jongeren maar het niet als hoofddoelstelling hebben. Zij leveren in mindere mate dan de primaire stakeholders een bijdrage aan het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland.

Voortgezet onderwijs
Middelbare scholen in Zeeland. Sommige scholen zoals o.a. het CSW en het Lodewijk College organiseren speeddates voor leerlingen met het werkveld. Dit geeft jongeren inzicht in sectoren en organisaties en bedrijven in Zeeland waar ze na het vervolgonderwijs aan de slag kunnen.

Vervolgonderwijs
Onderwijsinstellingen die vervolgonderwijs aanbieden hebben belang bij het behouden en aantrekken van nieuwe studenten.

MBO: Scalda en Het Hoornbeeck College
Het Scalda en het Hoornbeeck College bieden mbo-onderwijs aan in Zeeland. Scalda en het Hoornbeeck College hebben het Regioplan mbo Zeeland 2025-2027 opgesteld. Het regioplan versterkt de regionale onderwijsstrategie en is bedoeld om toekomstbestendig mbo-onderwijs in de regio te borgen. Het plan is goedgekeurd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en ze krijgen 8 miljoen uit het landelijke budget aan krimpmiddelen.
Het regioplan bestaat uit vier programmalijnen: Hybride onderwijs met praktijkroutes in o.a. verpleegkunde, assisterende gezondheidszorg en social work. Decentrale leerlocaties, ook wel regio hubs genoemd in Tholen en Zeeuws-Vlaanderen. Het onderwijsaanbod wordt onderhouden en vernieuwd. En Onderwijslogistiek: verbetering van systemen en processen voor flexibel en praktijkgericht onderwijs. Het regioplan is opgesteld met bedrijven, overheden en maatschappelijke partners in Zeeland en is erop gericht om studenten voor de regio te behouden en de Zeeuwse arbeidsmarkt duurzaam te versterken. (Scalda, 2025)

HBO: HZ University of Applied Sciences
De HZ University of Applied Sciences biedt hbo-onderwijs aan in Zeeland. Het alumninetwerk van de HZ richt zich op het onderhouden van contact met oud-studenten via een centraal platform en LinkedIn, waar bijna 6000 alumni zijn aangesloten. Het netwerk faciliteert gastlessen, stage- en onderzoeksopdrachten, bedrijfsbezoeken en mentorrollen en biedt kansen voor LLO. Een belangrijke uitdaging een het actief betrekken van afstuderende studenten bij het netwerk, waarvoor de HZ inzet op een offboarding campagne. Samenwerking met andere onderwijsinstellingen en de Provincie biedt kansen om het netwerk en de activiteiten breder neer te zetten en meer impact te creëren.

Volgens de alumni-coördinator liggen er kansen bij het bedrijfsleven meer zichtbaar te maken onder studenten door stages en vroege kennismaking te stimuleren. Tenslotte kan ondersteuning met taal en integratie de kansen vergroten om internationale studenten te behouden.

WO: University College Roosevelt (UCR)
University College Roosevelt biedt wo-bachelors aan in Zeeland. Het UCR werft actief Nederlandse en internationale studenten via schoolbezoeken, onderwijsbeurzen en wervingscampagnes, en werkt daarnaast aan het versterken van een alumni community. Via Community Engaged Learning werken studenten aan lokale vraagstukken bij Zeeuwse organisaties, wat bijdraagt aan kennismaking met de regio en mogelijke toekomstkansen. Een belangrijk knelpunt is het beperkte of negatieve beeld dat Nederlandse jongeren vooraf van Zeeland hebben, waardoor UCR onderzoekt hoe deze doelgroep beter bereikt kan worden. UCR ziet kansen in gezamenlijke regionale promotie en samenwerking met Provincie Zeeland, gemeente Middelburg, HZ en Scalda om het merk Zeeland te versterken. Volgens de External Relations Officer liggen er kansen voor het aantrekken van jongeren in het beter zichtbaar maken van het studentenleven in Zeeland, ondanks het kleinere en rustigere karakter van de provincie.

Zeeuwse gemeenten
De Zeeuwse gemeenten dragen elk op hun eigen manier in meer of mindere mate bij aan het aantrekken en behouden van jongeren. Alle Zeeuwse gemeenten bieden de mogelijkheid om een starterslening af te sluiten voor jongeren onder 35 jaar die hun eerste woning kopen.

Gemeente Hulst
De gemeente Hulst zelf werkt samen met HZ Nexus aan het vraagstuk; Hoe kunnen jongeren op een aansprekende en laagdrempelige manier (leren) anticiperen in lokale beleidsvorming, door inzet van digitale middelen zoals bijvoorbeeld serious games, interactieve platforms en andere tools die aansluiten bij hun leefwereld en communicatievoorkeuren? Naar aanleiding van het onderzoek van de Reuringdienst onder Zeeuws-Vlaamse jongeren heeft de gemeente Hulst de NIMBY-show georganiseerd. (Zeeuwsch-Vlaams Advertentieblad, 2025) Dit evenement was zo'n succes, dat de gemeente nu aan het kijken is naar mogelijkheden om het evenement maandelijks te organiseren. Inulst, de citymarketingorganisatie van de gemeente gaat zich vanaf 2026 ook meer focussen op jongeren. Tenslotte is de gemeente Hulst bezig met het ontwikkelen van de app Joplr om jongeren (die vertrokken zijn) op de hoogte te houden van activiteiten in de regio om zo binding te stimuleren. (de Callafon-Helmich, 2025)

Gemeente Terneuzen
Joplr is een online community voor jongeren uit Terneuzen waar ze kunnen meedenken en events op te zien zijn. Het doel van Joplr is verbinding met andere jongeren en de gemeente Terneuzen te stimuleren.
Hiernaast heeft de gemeente Terneuzen in 2023 in samenwerking met ontwerpbureaus De Reuringdienst, Studio Sociaal Centraal en gemeenten Hulst en Sluis de wensen en behoeften van Zeeuws-Vlaamse jongeren in kaart gebracht. De drie ontwerprichtingen die vanuit dit onderzoek naar voren zijn gekomen: een hippe plek met leuke activiteiten, experimenten voor beter vervoer en een mooie plek om te hangen met vrienden. (De Reuringdienst, n.d.)

Gemeente Reimerswaal
De gemeente Reimerswaal zet middels verschillende activiteiten in op een leefomgeving waarin jongeren zich fijn voelen en zich kunnen ontplooien. Deze activiteiten omvatten o.a. dorpsactiviteiten, schoolactiviteiten, sportfaciliteiten, vakantieactiviteiten, jongerendagen, buurtwerk, jongerenwerkers, een jeugdhonk en de realisatie van betaalbare starterswoningen. Daarbij biedt de gemeente de starterslening aan jongeren tot 35 jaar die hun eerste huis willen kopen. Deze activiteiten dragen indirect bij aan het doel om jongeren te behouden en aan te trekken.

Gemeente Schouwen-Duiveland
De gemeente Schouwen-Duiveland heeft de GASD app ontwikkeld. Via deze app kunnen jongeren eenvoudig alle sport, culturele en sociale activiteiten in hun omgeving ontdekken. De app is ontwikkeld voor jongeren van 12 tot 18 jaar en geeft een duidelijk overzicht. Jongeren kunnen zich via de app ook inschrijven. De gemeente wil jongeren stimuleren om actief deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten en hun welzijn en de sociale binding te vergroten. (Gemeente Schouwen-Duiveland, 2025)

Initiatieven van externe organisaties en bedrijfsleven

Delta Climate Center

In het Delta Climate Center worden de krachten van zes onderwijs- en kennisinstellingen gebundeld. Het Scalda, HZ University of applied sciences, University Roosevelt, NIOZ Zeeonderzoek, Universiteit Utrecht en Wageningen University and Research. Hun doel is door middel van onderzoek en onderwijs bij te dragen aan een duurzame toekomst voor delta gebieden wereldwijd. (Delta Climate Center, 2025)

Het project "Het beeld van Zeeland" onderzoekt het DCC hoe Zeeland in nieuwsmedia en reisgidsen wordt neergezet en hoe dit beeld door de tijd verandert. Daarbij wordt ook gekeken naar de rol van kust en voedsel, in samenwerking met HZ-experts. (Delta Climate Center, n.d.) Het DCC biedt aantrekkelijke onderwijsprogramma's aan studenten in Zeeland. Daarnaast volgen studenten van de Universiteit Utrecht en Wageningen een deel van hun studie in Zeeland, waardoor ze in contact komen met andere studenten en potentiële Zeeuwse werkgevers. Tenslotte werkt het DCC nauw samen met de provincie, gemeenten en bedrijven om studenten na hun afstuderen carrièrekansen en een aantrekkelijke leefomgeving te kunnen bieden. (Ten Holter, 2025)

LMG

LMG strategie+creatie organiseert jaarlijks het netwerkevent Contacta in Goes. Tijdens dit drie-daagse evenement brengen ze ondernemingen, organisaties en overheden samen. Op woensdagochtend zijn scholieren van middelbare scholen in Zeeland welkom om zichzelf te oriënteren op de arbeidsmarkt en kennis te maken met bedrijven in Zeeland. Naast de Conctacta organiseert LMG ook jaarlijks een Zeeuwse banenmarkt. (LMG, n.d.)

Sterk Techniek Onderwijs Zeeland (STOZ)

Sterk Techniek Onderwijs Zeeland zet zich in om techniekonderwijs in het voortgezet onderwijs te versterken en aantrekkelijker te maken voor leerlingen. Dat doen ze door scholen, bedrijven en andere partners samen te brengen in projecten die techniek dichter bij jongeren brengen en hen toekomstperspectief in Zeeland laten zien. Indirect draagt STOZ bij aan het behoud van jongeren in de regio door ze te enthousiasmeren voor technische opleidingen en banen. (STOZ, n.d.) (Goedhart-Leijnse, 2025)

Talent voor Zeeland

Talent voor Zeeland biedt traineeships aan in Zeeland voor afgestudeerde HBO-ers en WO-ers om hen (terug) naar Zeeland te laten keren en te boeien, binden en zichzelf te laten ontwikkelen op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Talent voor Zeeland is opgestart vanuit AddVision Projectmanagement en nu vijf jaar actief in Zeeland en heeft inmiddels ruim 50 trainees afgeleverd op de Zeeuwse arbeidsmarkt. (Goedhart-Leijnse, 2025)

Zeeland Nazomer Festival ZNF NEXT
Het Zeeland Nazomerfestival heeft in 2025 voor het eerst ZNF Next georganiseerd. Een dag voor jongeren waar jongeren hun stem konden laten horen en hun mening konden delen over de toekomst van de provincie. Volgend jaar zal er ook een ZNF Next dag worden georganiseerd, maar dan onder het thema ‘De zee die geeft en neemt.’ Het thema van 2025 sluit aan bij het thema behouden en aantrekken van jongeren in Zeeland. ZNF Next droeg daarmee dit jaar direct bij aan het doel, maar zal op de lange termijn voornamelijk indirect bijdragen door het aanbieden van culturele activiteiten aan jongeren.

KANSEN ORGANISATIE

Provincie Zeeland

KANSEN

Er zijn veel directe of indirecte initiatieven die bijdragen aan het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. Het ontbreekt aan een compleet overzicht en in sommige gevallen samenwerking en meetbare impact.

INTERN

Uitbreiding van Capaciteit

Binnen Provincie Zeeland liggen er kansen om de functie van beleidsmedewerker jongeren op te schalen naar een zelfstandige en voltijdse rol of meerdere rollen. Gezien de omvang en complexiteit van uitdagingen rondom het behoud en aantrekken van jongeren en initiatieven is dit wenselijk om structureel impact te maken. De beleidsmedewerker jongeren kan initiatieven dan nog beter toetsen bij de klankbordgroep, in kaart brengen, coördineren, opvolgen, impact meten en stakeholders verbinden en ondersteunen.

Versterken imago

Voor de merkorganisatie ligt de grote uitdaging om het imago van Zeeland te verbeteren, dat door meerdere stakeholders als slecht benoemd wordt.

PRIMAIRE STAKEHOLDERS

Uitbreiding van capaciteit

Ook bij primaire stakeholders liggen kansen in slagkracht. Het team van OnbegrensdZeeuwsVlaanderen bestaat uit meerdere personen, maar de beschikbare capaciteit is zeer beperkt, met slechts 1fte voor drie doelgroepen (jongeren, terugkeerders, internationals). Om daadwerkelijk meer impact te kunnen maken op het aantrekken en behouden van jongeren is uitbreiding noodzakelijk. Naast OnbegrensdZeeuwsVlaanderen geeft ook Rootzz aan slagkracht te missen door de afhankelijkheid van vrijwillige inzet.

Structurele financiering van primaire stakeholders

Zowel bij Stichting De Zeeuwse Connectie als Rootzz zijn afhankelijk van projectmatige of tijdelijke financiering, waardoor ze worden beperkt in hun structurele inzet.

De drempel voor subsidieaanvragen verlagen

Tenslotte liggen er kansen om het proces voor subsidieaanvragen te vergemakkelijken. Zowel OnbegrensdZeeuwsVlaanderen als Rootzz geven aan daarbij tegen een hoge werklast aan te lopen. Het gebrek aan capaciteit zal deze drempel versterken.

Opschalen persoonlijke 'begeleiding' bij terugkeer

Stichting de Zeeuwse Connectie zet haar netwerk actief in om drempels bij terugkeer te verminderen. De positieve impact hiervan blijkt ook uit het doelgroeponderzoek.

SECUNDAIRE STAKEHOLDERS

Beroepenspeeddates en scholierenochtend Contacta
Er liggen kansen voor introduceren van beroepenspeeddates en een bezoek aan de scholierenochtend tijdens de Contacta op alle middelbare scholen in Zeeland om jongeren bewust te maken van de mogelijkheden op de Zeeuwse arbeidsmarkt

Bezoeken Contacta en of banenmarkt van LMG
Het bezoeken van de Contacta of de banenmarkt opnemen in het lesprogramma van mbo-/hbo- en wo-instellingen om studenten te introduceren en bewust te maken van kansen op de Zeeuwse arbeidsmarkt.

Alumninetwerk voor alle vervolgonderwijsinstellingen
Er liggen kansen op het introduceren van alumninetwerken op het Scalda, Hoornbeeck en UCR om binding van oud-studenten met Zeeland te houden en te versterken. Hiernaast zouden alumninetwerken van de vervolgonderwijsinstellingen kunnen samenwerken en krachten kunnen bundelen. Ook oud-leerlingenavonden of netwerken op middelbare scholen kunnen aan ditzelfde doel bijdragen.

Samenwerken wervingscampagne nieuwe studenten vervolgonderwijs
Er liggen kansen voor het Scalda, Hoornbeeck, de HZ en UCR om samen te werken aan wervingscampagnes voor nieuwe studenten en Zeeland te positioneren als aantrekkelijke studentenregio.

Aanbod traineeships en juniorfuncties uitbreiden
Er liggen kansen voor het uitbreiden van het traineeship aanbod van Talent voor Zeeland en Zeeuwse werkgevers stimuleren om zelf traineeships en junior functies aan te bieden op hbo-/wo-niveau.

Gezamenlijke jongerenstrategie voor Zeeuwse gemeenten
Er liggen kansen om gezamenlijk met alle dertien gemeenten een strategie op te stellen voor het behouden en aantrekken van jongeren en samenwerking daarin te stimuleren.

TRENDS

Sociaal en cultureel

Welke sociale en culturele trends bieden kansen voor het behouden en aantrekken van jongeren in Zeeland?

LEVEN ZONDER SCRIPT

FLEXIBILITEIT, VRIJHEID, INDIVIDUALISME

Jonge generaties (Millennials, Gen Z, Alpha) volgen niet langer dezelfde klassieke levenspaden als hun ouders. Nieuwe beperkingen, onzekerheden, kansen en keuzevrijheid zorgen voor aanzienlijke veranderingen in onze demografie. Traditionele levenspaden worden ter discussie gesteld en maken ruimte voor nieuwe manieren van denken en leven.

We zien dat nieuwe generaties minder waarde hechten aan de klassieke mijlpalen van het leven. Waar vroeger het huwelijk, na een relatie een logische stap was, zien we dat jongeren nu pas op latere leeftijd een relatie krijgen. (Filippone, 2024) Een groeiend aantal jongvolwassenen tussen 20 en 30 jaar stelt het huwelijk uit of ziet er helemaal vanaf. We zien de leeftijd waarop jongeren trouwen stijgen en het aantal huwelijken afnemen. In 2021 bleek uit onderzoek van het Pew Research Center dat 25% van de 40-jarigen nog nooit getrouwd was geweest, tegenover 6% in 1980. (Raskin, 2025) Daarnaast zien we het aantal afstudeerders aan de universiteit, maar ook het aantal starters dat het ouderlijk huis verlaat dalen. (Accenture, 2023)

Deze patronen zijn te verklaren door financiële vrijheid, individualisering maar ook de toenemende behoefte aan flexibiliteit en vrijheid. Vrouwen zijn onafhankelijker dan ooit en kunnen zichzelf financieel prima alleen redden. Digitalisering maar ook nieuwe technieken in de medische wereld spelen hierin een grote rol. Zo laten steeds meer millennialvrouwen hun eicellen, noodgedwongen of uit eigen wil, invriezen. Dit fenomeen wordt ‘social freezing’ ook wel genoemd. (Khaddari & Van Riel, 2024) In België zien ze sinds de pandemie een forse toename in het aantal aanvragen van vrouwen om ‘Bewust Alleenstaande Moeder’ (bam) te worden. (Knack, 2022) Het traditionele gezin maakt plaats voor nieuwe gezinsvormen. Behalve BAM’s en alleenstaande ouders met kinderen zien we steeds vaker samengestelde gezinnen, regenboog gezinnen, polyamoreuze gezinnen of DINKS (Double Income No Kids). DINKS zijn jongvolwassenen die bewust voor een leven zonder kinderen kiezen. (Pathak, 2024) Behalve verandering in gezinsstructuren beïnvloedt community living ook de manier waarop we wonen. Zo zien we bijvoorbeeld meerdere generaties of gezinnen op een adres wonen.

Ook op carrièregebied zien we veranderingen. In tegenstelling tot voorgaande generaties die meer waarde hechten aan status en salaris, kiezen jongeren steeds vaker voor een baan die hun meer zingeving en balans geeft. Ook als dit betekent dat ze er financieel op achteruit gaan. Het bewust verruilen van een veeleisende goedbetaalde functie voor eenvoudiger, rustiger en zinvoller werk wordt ook wel Downshifting genoemd. (Oord, 2025)

Deze ontwikkelingen en de crisis op de woningmarkt hebben invloed op hoe we wonen. We zien al enige tijd een toename in het aantal eenpersoonshuishoudens. Begin 2025 waren dit er 3,4 miljoen en er wordt een stijging tot 3,8 miljoen verwacht tegen 2035. (CBS, 2025) Behalve een toename in het aantal alleenstaande ouderen, wonen ook jongeren steeds vaker alleen. Twee op de vijf starters kocht hun eerste woning alleen in het laatste kwartaal van 2025. (Godinez, 2026)

Deze ontwikkelingen laten zien dat traditionele levenspaden niet langer gelden voor jongere generaties. Jongeren houden zich niet vast aan traditionele mijlpalen zoals trouwen, samenwonen of kinderen krijgen. Ze stellen dit vaker uit, passen het aan of laten het helemaal los. Individualisering, financiêle onafhankelijkheid en veranderende waarden zorgen ervoor dat mensen hun eigen levenspad vormgeven. Hierdoor ontstaan nieuwe gezinsvormen, meer eenpersoonshuishoudens, en behoefte aan flexibelere vormen van wonen en leven.

SIGNALEN

Nieuwe gezinsstructuren

Nieuwe woonvormen

Social Freezing

Downshifting

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Eenpersoonswoningen voor alleenstaande starters, singles en ouderen.
- Meer tijdelijke flexibele woningen of woonconcepten voor tussenfases.
- Grotere woningen voor alternatieve gezinsvormen, co-living concepten of gedeelde woonvormen voor meerdere gezinnen of generaties.
- Ontmoetingsplekken en evenementen om gemeenschapsvorming en sociaal contact te stimuleren.

OPTIMALISATIE VAN HET LEVEN

GEZONDHEID, AUTONOMIE, PERSOONLIJKE ONTWIKKELING

De trend optimalisatie van het leven verwijst naar een wereldwijde verschuiving waarin we zien dat gezondheid en welzijn een steeds belangrijkere rol speelt in hoe mensen hun leven inrichten. Met name jongere generaties nemen zelf de controle over hun fysieke, mentale en sociale gezondheid. Uit onderzoek van het Global Wellness Institute blijkt dat de wellness-economie een recordbedrag van $6,8 triljoen maakte en naar verwachting zal de groei tot 2029 nog sneller verlopen tot $9,8 triljoen. (Global Wellness Institute, 2025)

Het constant ‘aan staan’ door digitalisering, toenemende prestatiedruk en de impact van de coronapandemie en geopolitieke onrust zorgen ervoor dat er een groeiende aandacht is voor mentale gezondheid, balans en zelfzorg. Het gevoel van onmacht en controleverlies versterkt deze behoefte, want wanneer externe factoren onzeker zijn, is eigen lichaam en geest iets waar mensen nog wel controle over hebben. (Word Economic Forum, 2024)

Steeds meer mensen zijn bezig met het actief optimaliseren van hun lichaam en geest met behulp van technologie, data en leefstijl-experimenten. Dit wordt ook wel biohacking genoemd. Je kunt hierbij denken aan het gebruik van wearables, gezondheidsapps, voedingssupplementen, intermittent fasting, cryo-therapie, maar ook aanpassingen in je leefstijl zoals cycle syncing (leven naar je hormonale cyclus) of de 75 hard challenge. De rol van gezondheid is de afgelopen jaren deels verschoven van medische professionals naar het individu zelf.

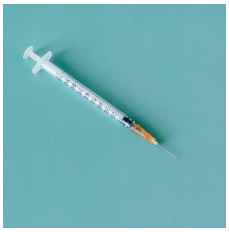
De Enhanced Games is een nieuw sportevenement waar het gebruik van prestatiebevorderende middelen en methoden is toegestaan. Daarmee wil het initiatief de grenzen van het menselijk lichaam verkennen en prestaties optimaliseren. Het concept roept veel discussie op over ethiek, gezondheid en de toekomst van sport. De Enhanced Games staan symbool voor een bredere maatschappelijke discussie over prestatie, optimalisatie, technologie en grenzen. (NOS Sport, 2025)

Naast biohacking zien we longevity als belangrijke subtrend. Deze trend richt zich op het verlengen van de levensduur, waarbij niet alleen de levensverwachting, maar vooral het aantal gezonde jaren een belangrijke rol spelen. (Fincken, 2024) Naast het optimaliseren van gezonde levensjaren blijkt het aantal gelukkige levensjaren ook een steeds belangrijkere rol te spelen. In het boek Joyspan beschrijft Kerry Burnight dat een lang leven niet gelijk staat aan een gelukkig leven. Je moet wel van je ‘extra tijd’ kunnen genieten. (Dunn, 2025)

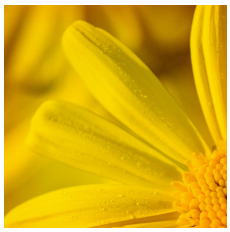
Deze ontwikkeling laat zien dat de perceptie van gezondheid verandert. Gezondheid wordt steeds meer gezien als persoonlijke verantwoordelijkheid en een actief project. Gezondheid wordt gezien als iets wat voortdurend geoptimaliseerd kan worden: beter slapen, een hoger energielevel, minder stress, een sterker lichaam of een scherper brein. Mensen wachten niet tot er gezondheidsproblemen ontstaan, maar investeren steeds vaker continu in hun lichamelijke en geestelijke welzijn.

Gezondheid wordt steeds meer gezien als een continu proces van optimalisatie. Onder invloed van digitalisering, prestatiedruk en maatschappelijke onzekerheden nemen mensen de eigen regie over hun fysieke, mentale en sociale welzijn. Met behulp van technologie, data en leefstijlkeuzes proberen ze hun gezondheid, energie en geluk actief te verbeteren. Het verschuift daarmee van een maatschappelijke behoefte naar individueel project waarin niet alleen een gezond, maar ook een lang en gelukkig leven centraal staat.

SIGNALEN

Enhanced Games

Joyspan

Cycle syncing

Biohacking

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- De natuur, kust en ruimte van Zeeland biedt kansen om zich te positioneren als omgeving waar gezondheid, rust en welzijn centraal staan.
- Zeeland is aantrekkelijk voor jongeren met een sterke focus op gezonde en gebalanceerde leefomgeving.
- Aantrekken van gezondheids, vitaliteits- en wellnessconcepten voor doelgroepen die actief bezig zijn met hun gezondheid.

PLATTELANDSDROMEN

VERTRAGEN, RUST, ESCAPISME

In een samenleving die steeds sneller, drukker en digitaler wordt, groeit het verlangen naar een rustiger en eenvoudiger leven. Het platteland wordt steeds vaker gezien als plek waar men kan ontsnappen aan prestatiedruk, prikkels en stedelijke hectiek. Op social media ontstaat een romantisch beeld van het platteland als plek waar je rust, natuur, gemeenschap en tijdloosheid vindt. Dit zorgt ervoor dat steeds meer jongeren nadenken over wonen of een tijdelijk verblijf buiten de stad.
We zien dat rust steeds vaker als consumptiegoed wordt aangeboden: stilte retreats, stilte reizen, lessen in 'niksen' en matcha's met CBD. Rust wordt verpakt en verkocht als lifestyle-keuze, luxe product en statussymbool. (Jacobs, 2025)

In Azië zijn bejaardenhuizen voor jongeren in opkomst. Deze jeugdbejaardenhuizen beloven jongeren een maand ontsnapping aan het hectische dagelijks leven. Het concept is simpel, jongeren hebben geen verplichtingen, krijgen drie keer per dag een maaltijd en hoeven helemaal niets te doen. Wel worden er activiteiten aangeboden zoals creatieve of actieve workshops. De belangrijkste verschuiving hierin is niet de accomodatie zelf, maar de toestemming om zonder schuldgevoel onproductief te zijn. De jeugdbejaardenhuizen laten de behoefte aan rust zien, zonder dat jongeren het gevoel hebben dat ze falen of opgeven. (Yee, 2026)

In China verlaten veel jongeren eersterangs steden zoals Beijing, Shanghai, Guangzhou of Shenzhen voor bergstadjes in de provincie. Jongeren ontvluchten de steden vanwege de hoge huizenprijzen en de concurrerende en slecht betaalde arbeidsmarkt. Jongeren die geluk, levenskwaliteit en vrije tijd belangrijker vinden dan geld, ruilen de steden in voor de natuur. (Blussé, 2025)

In de zomer van 2025 maakte VSR een podcastserie VSR de stad uit. Voor de opnames van de podcast bezochten podcasthosts Perre en Doortje verschillende mensen die de stad hebben ingeruild voor een leven op het platteland. Hier bespreken ze het idyllische beeld wat mensen hebben van wonen buiten de stad. Het wordt gezien als een soort vlucht van hun huidige leven en een oplossing van al hun problemen. Uit onderzoek van Esther Peeren blijkt hoe mensen naar het platteland kijken in Nederland, Zuid-Afrika, Groot-Brittannië, VS, China. Het beeld van tijdloosheid, een homogene gemeenschap, veiligheid en familiariteit wordt verspreid door populaire culturen. Het idee van een buiten de tijd staand gebied, als een plek waar dingen simpeler zijn en er minder druk op de mensen staat. Het idee dat het platteland een ontsnapping biedt aan het chaotische leven van de geglobaliseerde wereld. Mensen zijn gehecht aan dat beeld, er treedt een verzet op als dat beeld veranderd wordt. (VSR, 2025)

Deze verschillende signalen laten zien dat jongeren steeds vaker op zoek zijn naar rust, vertraging en een leven met minder druk. In een maatschappij waar productiviteit en bereikbaarheid centraal staan, groeit de behoefte aan plekken en momenten waar niets hoeft.

SIGNALEN

Slow living

Jeugdbejaarden huizen in Azië

Matcha met CBD

VSR de stad uit

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Zeeland positioneren als slow living regio waar je rust kunt vinden van de dagelijkse hectiek.
- Het aanleggen van snelle verbindingen en bereikbaarheid met stedelijke gebieden verbeteren zorgen dat jongeren kunnen werken in de stad en kunnen wonen in de rust.
- Nieuw ondernemerschap stimuleren zoals kleinschalige initiatieven, lokale productie en duurzaam toerisme.
- Aantrekken van rustresidenties, digital detox en slow living retreats waardoor tijdelijk verblijf kan worden omgezet in permanent wonen.

RADICALE TRANSPARANTIE

EERLIJKHEID, AUTHENTICITEIT, TRANSPARANTIE

Nieuwe generaties jongeren hebben een scherp oog voor wat niet echt of authentiek is. Deze nieuwe generaties zijn op zoek naar eerlijkheid en authenticiteit. Ze verkiezen transparantie boven het perfecte verhaal, ook als dat minder mooi is. Gen Z en Alpha zijn opgegroeid in tijden van fake news en AI teksten en afbeeldingen en hebben een scherp oog voor wat niet echt is. (Prenger, 2025)

Het Nederlandse merk Upfront heeft in sneltreinvaart de Nederlandse markt betreden en heeft zijn succes te danken aan transparantie. In tegenstelling tot andere merken staan bij hen de ingrediënten prominent voor op de minimalistische verpakking in plaats van achterop. Het merk begon in 2020 met sportvoeding en opende in 2025 hun eerste supermarkt met alleen eerlijke producten van hun eigen merk. Naast eerlijkheid en transparantie over de inhoud van hun producten werken deze kernwaarden ook door in hun marketing, communicatie en bedrijfsvoering. Een voorbeeld hiervan is het sollicitatieproces waarbij je eerst moet aanvinken dat je akkoord gaat met vijf dagen op kantoor werken, voordat je kan solliciteren. (Koppelaar, 2025)

Puma betrekt met het initiatief Voices of a Re:Generation jonge activisten bij het beoordelen en verbeteren van de duurzaamheidsstrategie. Hiermee willen ze transparanter zijn naar hun consumenten en greenwashing voorkomen. Jongeren uit verschillende landen hebben directe invloed op het bedrijfsbeleid en de duurzaamheidsstrategie. (Creativepool, 2024)

Ryanair heeft een social-mediastrategie waarin ze hun reputatie en zwakke punten juist uitlichten. In plaats van kritiek te vermijden, maken ze content rondom de grappen over goedkope vluchten, memes over oncomfortabele vliegtuigstoelen en klachten van klanten. Hiermee erkennen ze problemen in plaats van ze te verbergen of te ontkennen, deze strategie voelt eerlijk, menselijk en authentiek. (Boston Waves, 2025)

Activistisch outdoor merk Patagonia bracht in 2025 het eerste Work in Progress Report uit. Een rapport waar al hun inspanningen om te voldoen aan de eisen rondom hun impact op het milieu in staan. In het rapport staan welke doelen behaald zijn, maar ook welke doelen niet gehaald zijn. Met het Work in Progress Report wil Patagonia de impact op de aarde communiceren, zowel positief als negatief. Sinds 2022 is de aarde 98% aandeelhouder van het merk. (Kooijman, 2025)

Deze signalen laten zien dat eerlijkheid en transparantie steeds belangrijker worden voor jonge generaties. In plaats van een perfect en gecontroleerd verhaal verwachten zij openheid en authenticiteit. Kwetsbaarheid en imperfecties maken organisaties geloofwaardig en zijn belangrijk om vertrouwen bij hen op te bouwen.

SIGNALEN

UPFRONT
supermarkt

Voices of a
Re:Generation
Puma

Socials strategie
Ryanair

Work in Progress
Report Patagonia

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Deze trend laat zien dat authentieke en transparante communicatie over Zeeland als woonregio belangrijk is.
- Het is belangrijk om de voordelen van Zeeland te laten zien, maar ook eerlijk te zijn over welke uitdagingen er nog liggen.

TERUG NAAR ECHT CONTACT

VERBINDING, ONMOETING, EENHEID

Digitalisering zorgt voor een groeiende behoefte aan offline en écht contact. Jonge generaties zijn op zoek naar intentionele sociale momenten met gelijkgestemden, vrienden of familie. Het is een reactie op de toenemende sociale interactie via schermen. Er ontstaat een tegenbeweging waarin mensen bewust tijd en ruimte creëren voor echte ontmoetingen. 79% van de Amerikaanse Gen Z'ers zoekt naar meer interactie in de fysieke wereld. (Francombe, 2026)

Steeds meer millennials en Gen Z-ers kiezen voor een dumbphone in plaats van een smartphone. Een simpele ouderwetse telefoon zonder social media apps. Een telefoon waar je mee kunt bellen, sms'en en soms whatsappen. Geen push notificaties en eindeloze feeds om doorheen te scrollen. Jongeren willen minder afleiding, prikkels en meer rust en autonomie. (Men's Health, 2026)

Heineken lanceerde in 2025 een campagne in samenwerking met Joe Jonas en toonaangevende influencers. In de humoristische campagne wordt een wereld geschetst waarin niemand meer op socials zit, omdat iedereen offline plezier maakt. De boodschap echte verbindingen en sociale dynamiek ontstaat offline. (Koenen, 2025)

Zo zien we dat jongeren online daten voor offline daten verruilen. Ze zijn 'datingapp moe' en verkiezen echte connecties boven oppervlakkige contacten. (Lambert, 2025)
Voorbeelden zijn de populairteit van het ouderwetse speed daten, The Brooklynn Brickwall in New York met polaroids en handgeschreven briefjes of een rol beschuit in je winkelkarretje bij de Jumbo tijdens het flirtuurtje. Jongeren verkiezen offline ontmoetingen boven online contact. (Geffner & Green, 2024)

Niet alleen voor het vinden van een liefdespartner zoeken mensen hun heil offline. Het Nederlandse concept The Offline Club dat in 2024 zijn eerste offline hangout in Amsterdam organiseerde, groeide in snel tempo uit tot een internationaal concept met offline evenementen en retreats in grote steden door heel Europa. Jonge mensen zijn op zoek naar ontmoetingen ervaringen in real life. (Khalili, 2026) (The offline club, n.d.)

Runclubs zijn de nieuwe sociale netwerken. Runclubs creëren digitale en fysieke ruimtes waar mensen samen kunnen zijn. Runclubs gaan niet alleen over hardlopen of het verbeteren van gezondheid, maar ook over het gevoel van erbij horen. (London Marathon Events, 2025)

In Japan kun je een oma huren voor emotionele steun, hulp bij huishoudelijke taken, kooklessen en bemiddelen bij familieconflicten en het geven van levensadvies. Deze oma's zijn tussen de 60 en 94 jaar oud zijn in te huren tegen een uurtarief en reiskostenvergoeding. De oma's zijn vaak op zoek naar een actieve rol en zingeving. Het concept stimuleert niet alleen verbinding maar gaat ook eenzaamheid tegen. (Japan Today, 2025)

Uit onderzoek van Ikea blijkt dat 1 op de 3 mensen regelmatig op de bank eet. Met de IKEA eetclub willen ze mensen weer samen aan tafel krijgen. Bezoekers kunnen genieten van een gratis diner in de showrooms, bereid door foodinfluencer Chefke Luc. De tafelindeling is zo gemaakt, dat je je tafelgenoten leert kennen en samen kunt genieten. (LINDA, 2026)

Deze signalen laten zien dat er een groeiende behoefte is aan offline verbinding. Jonge generaties zoeken naar intentionele, betekenisvolle momenten en ontmoetingen in real life. Oppervlakkige online interacties maken plaats voor echte gesprekken en gemeenschapsgevoel. De populariteit van offline activiteiten zoals speeddaten, runclubs en de toename van dumb phones laten zien dat mensen bewust ruimte creëren voor offline contact. Echte verbinding en het gevoel van ergens bij horen en gedeelde ervaringen worden waardevoller in een sterk gedigitaliseerde samenleving.

SIGNALEN

Heineken Get Off Socials Campagne

Flirt uurtje Jumbo

IKEA Eetclub

Huur een oma

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Zorgen voor voldoende leeftijdsgerichte ontmoetingsplekken, activiteiten en evenementen in de dorpen en steden.
- Stimuleren initiatieven gericht op doelgroep jongeren zoals offline clubs, creatieve workshops, sportgroepen en communitys.

DOOR ANDERE OGEN

OPENHEID, INCLUSIVITEIT, VERBINDING

Door andere ogen draait om een groeiende behoefte aan verbinding, nuance en wederzijds begrip in een samenleving die steeds meer verdeeld lijkt. Lijkt, want hoewel de wereld gepolariseerd voelt, is deze dat niet, blijkt uit onderzoek van Quita Muis. Het voelt alsof onze meningen haaks tegenover elkaar staan en dat discussies steeds extremer worden. Dit heeft grote invloed op hoe we naar de wereld kijken volgens de sociologe. De afgelopen twintig jaar zijn onze meningen over verschillende onderwerpen niet verder uit elkaar gegroeid. Het gevoel van polarisatie is groter dan dat het daadwerkelijk echt zo is. (Tilburg University, 2024)

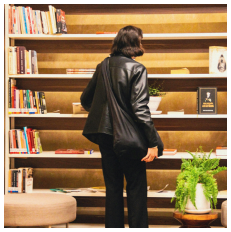
Jongeren zijn op zoek naar omgevingen waar ruimte is voor verschillende perspectieven, zonder harde tegenstellingen of (sociale) druk om een kant te kiezen. Dit uit zich in verschillende initiatieven die ontmoeting, een open dialoog en inclusiviteit stimuleren.

Studenten van het Cibap ontwikkelden het bordspel ‘Stel je voor’. Tijdens het spelen ontdekken spelers dat ze veel meer overeenkomsten hebben, dan verschillen. Luchtige vragen stimuleren de nieuwsgierigheid van de deelnemers en helpen open te staan voor andere meningen. Het spel brengt het gesprek op gang en spelers dichterbij elkaar. (Studio Sociaal Centraal, 2024)

Bibliotheek Utrecht bundelde boeken met twee verschillende perspectieven om polarisatie tegen te gaan. De boeken zijn gebundeld met een strikje en staan naast een bordje met ‘Lees ook eens de andere kant van het verhaal.’ Door de boeken gebundeld aan te bieden hopen ze mensen aan het denken te zetten en ervoor te zorgen dat ze alle informatie hebben die nodig is om een mening te vormen en deze goed te kunnen onderbouwen. De bibliotheek biedt bundels over politiek aan, maar ook kookboeken. Zo hebben ze een boek met TikTok-recepten gekoppeld aan een oma’s receptenbundel, maar ook de biografie van Michelle Obama en Ivanka Trump. (Santangelo, 2025) Het concept Living Library gaat een stapje verder en koppelt mensen aan elkaar om vooroordelen te onderzoeken en tegen te gaan. Je kunt zelf voor een persoon kiezen die in zijn of haar leven te maken heeft gehad met verschillende vooroordelen. Tijdens het gesprek mag je alles vragen, zolang het maar met respect gebeurt. Het is een concept van Deense oorsprong maar wordt inmiddels ook in verschillende bibliotheken in Nederland georganiseerd. (Living Library, n.d.)

De app Bubbel biedt mensen de mogelijkheid om anoniem in gesprek te gaan met een politieke tegenpool. Veel mensen begeven zich in netwerken met gelijkgestemden, dit draagt bij aan het gevoel van polarisatie en steeds fellere politieke discussies. De app kwam tot stand in een samenwerking met Stichting Civinc, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Stemwijzer. Eerdere initiatieven zoals waaromkiesjij.nl laten zien dat er veel behoefte is aan dit soort gesprekken en dat mensen actief deelnemen. Uit onderzoek blijkt dat deze korte anonieme gesprekken leiden tot meer begrip, sympathie en bereidheid om met elkaar in gesprek te blijven. De app biedt een laagdrempelige manier om het gevoel van polarisatie te verminderen en constructief maatschappelijk debat te stimuleren. (Emerce, 2023)

SIGNALEN

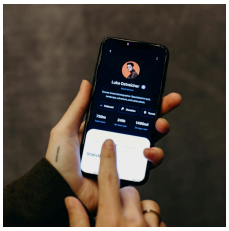
Boekenbundels Bibliotheek Utrecht

Anti polarisatie spel ‘Stel je voor’

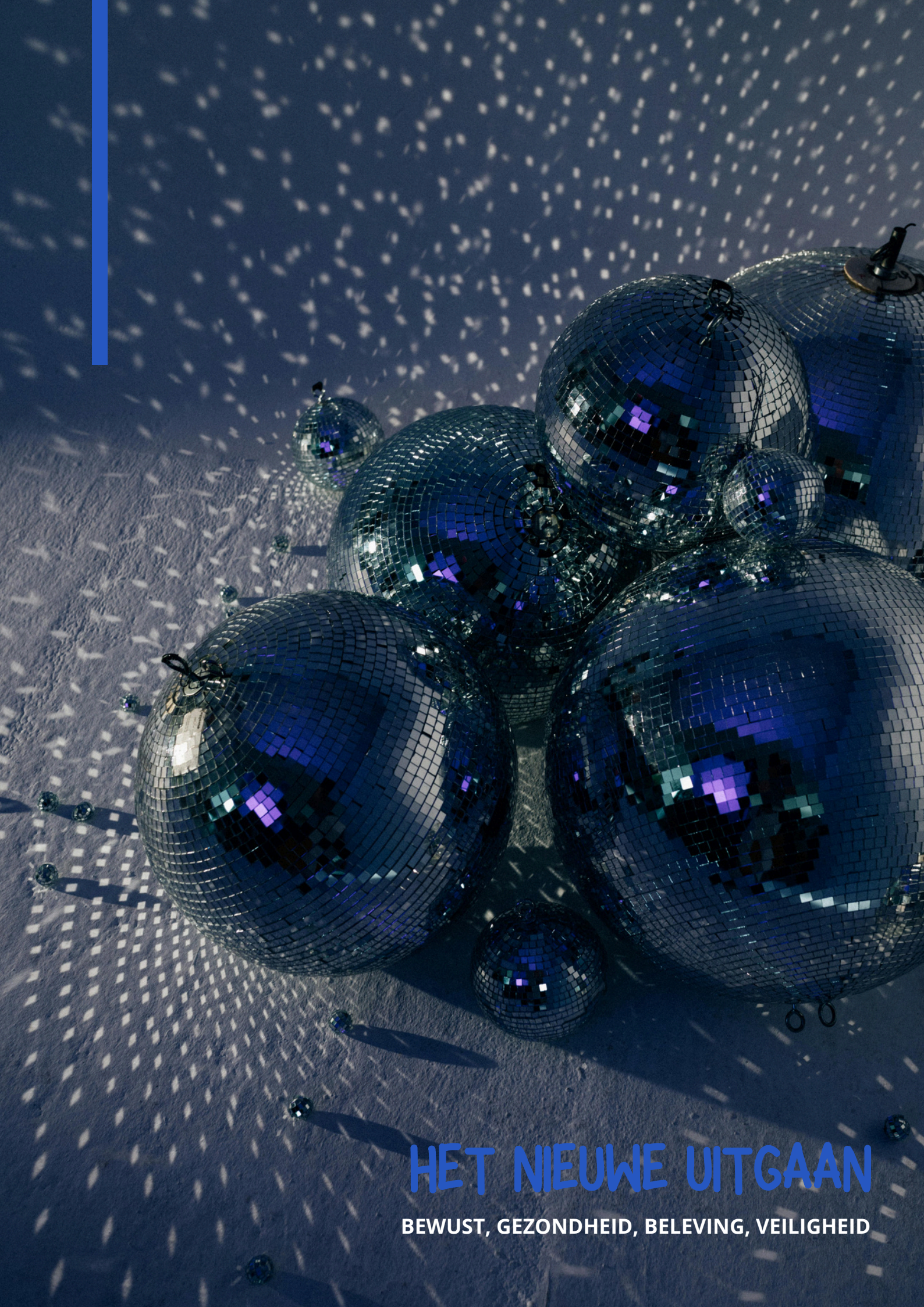
Living Library

Bubbel: in gesprek met je politieke tegenpool

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Ontmoeting en dialoog tussen doelgroepen stimuleren: blijvers, vertrekkers, terugkeerders en nieuwkomers.
- Ontmoeting en dialoog tussen jongeren met verschillende opvattingen stimuleren om inclusie te stimuleren.
- Inzetten op inclusieve kleinschaligheid en sociale cohesie als kracht. Het dorpsgevoel en ‘ons-kent-ons’ kunnen bijdragen aan sterke onderlinge verbindingen en betrokkenheid van jongeren bij hun omgeving.
- Verschillende doelgroepen jongeren (ook vertrekkers, terugkeerders en nieuwkomers) actief en structureel betrekken bij beleid en ontwikkeling.

HET NIEUWE UITGAAN

BEWUST, GEZONDHEID, BELEVING, VEILIGHEID

Het nieuwe uitgaan beschrijft hoe Gen Z anders om gaat met uitgaan dan eerdere generaties. Uitgaan draait voor hun minder om het nachtleven en alcoholgebruik zoals we dat voorheen kenden. Het nieuwe uitgaan draait meer om ervaring, sfeer en betekenisvolle momenten met elkaar delen. Jongeren kiezen vaker voor activiteiten overdag of in de vroege avond. Dit kunnen festivals zijn, sport of creatieve evenementen of kleinschalige bijeenkomsten.

Bewust gedrag speelt een grote rol. Jongeren gaan minder vaak uit. Het alchoholgebruik onder jongeren neemt af en er is meer aandacht voor gezondheid en welzijn. (Zie trend: Optimalisatie van het leven) Jongeren maken bewustere keuzes. Dit verklaart de explosieve populariteit van hard seltzer. Een soort bruiswater met een laag alcoholpercentage, maar ook laag is in suiker en calorieën. (Yacoub, 2025)

Uit Belgisch onderzoek blijkt dat overprikkeling, slaaptekort en katerangst drempels zijn om uit te gaan. (Schouppe, 2026) Daarnaast hechten jongeren meer waarde aan veiligheid, inclusiviteit en jezelf kunnen zijn, waardoor de sociale omgeving belangrijker wordt dan alleen de locatie.

Uitgaan mag het slaapritme niet verstoren. Feestjes die overdag plaatsvinden winnen aan populariteit. Koffieraves in bakkerijen, supermarkten of koffiezaakjes winnen aan populariteit bij de jonge generatie. Softclubbing is een term die gebruikt wordt voor feesten die vroeg beginnen en vroeg eindigen. (BNN VARA, 2025)

In Amsterdam pleit de Sober Curious beweging voor een levensstijl waarin geen drank of drugs worden gebruikt. Sober Clubbing zijn feestjes waar iedereen nuchter is, maar waar evengoed gedanst wordt als in een normale club. Ze willen daarmee een tegengeluid geven aan feestjes waarin alcohol de norm is en bezoekers moeten uitleggen waarom ze niet drinken. (Water, 2025)

Gen Z voelt zich over het algemeen steeds onveiliger en maakt zich zorgen over veiligheid. (Hermus, 2025) In Britse clubs en cafés zagen ze in 2023 het aantal incidenten toenemen. (Woodham, 2025) Festivals vinden plaats op een afgebakend terrein met gelijkgestemden en zijn overzichtelijker dan een plein waar veel cafés zijn. (Lefèvre, 2025)

Steeds vaker worden telefoons en camera's verboden in clubs. Bij de entree word je gevraagd om je camera af te plakken of deze in een speciaal hoesje te bewaren. Dit draagt bij aan de privacy en zorgt ervoor dat mensen niet ongewenst worden gefilmd en ze zich kunnen overgeven aan de dansvloer. (Roele, 2025)

In Toronto worden er 'All Female Sober Raves' georganiseerd, waar naast alcohol ook geen mannen zijn toegestaan. Tijdens deze avonden kunnen vrouwen vrij dansen zonder te worden lastig gevallen door griezelige mannen. Rachel Molenda organiseert deze feesten en wil vrouwen meer in contact met zichzelf en met elkaar laten komen tijdens deze female only raves. (Carlberg, 2025)

SIGNALEN

Bakery Raves

Camera's afplakken of smartphone hoesjes

Sober Curious beweging Amsterdam

All-female party Toronto

DE KANSEN VOOR ZEELAND

- Stimuleren van nieuwe uitgaansconcepten
- Maak ruimte voor experiment (tijdelijke of pop-up events op unieke locaties en werk samen met kleine ondernemers)
- Investeren in multi functionele uitgaansplekken voor jongeren
- Veiligheid en inclusiviteit in het nachtleven stimuleren
- Stimuleer social community events zoals runclubs, creatieve meet-ups en young professional events gericht op het uitbreiden van sociale netwerken.

KANSEN TRENDS

Sociaal en cultureel

Uit de trendanalyse blijkt dat jongeren steeds minder volgens de traditionele mijlpalen leven en juist zoeken naar flexibiliteit, betekenisvolle verbinding en waarde hechten aan een gezonde leefstijl. Dit biedt kansen voor Zeeland om zich te positioneren als aantrekkelijke woonregio voor jongeren.

Flexibel leven en wonen | Leven zonder script
Jongeren volgen geen vaste levenspaden en hebben behoefte aan woonvormen die meebewegen met hun levensfase. Zeeland kan hierop inspelen met een divers woningaanbod. Van eenpersoonswoningen voor starters tot flexibele, tijdelijke woonconcepten en grotere woonvormen voor samengestelde gezinnen, co-living-concepten en meergeneratie woningen.

Gezondheid en welzijn centraal | Optimaliseren van het leven
Fysieke en mentale gezondheid spelen steeds een grotere rol in de keuzes van jongeren. Zeeland heeft de potentie om zich te profileren als regio waar rust, ruimte en welzijn centraal staan. Aanvullende kansen liggen bij het stimuleren van gezondheids-, vitaliteits-, en wellnessconcepten.

Rust als luxe | Plattelandsdromen
Het platteland wordt aantrekkelijker als tegenhanger van het hectische leven in de stad. Zeeland kan zich positioneren als slow-livingregio. Er liggen kansen voor snelle verbindingen die het mogelijk maken om te wonen in de rust en te werken in de stad. Daarnaast kan worden ingezet op kleinschalige initiatieven van ondernemers en lokale productie. Duurzaam toerisme, rust residenties en retreatconcepten bieden kansen om tijdelijk verblijf om te zetten in permanente vestiging.

Eerlijk en authentiek | Radicale transparantie
Jongeren verwachten oprechte en transparante communicatie. Ze hebben een scherp oog voor alles wat niet echt of oprecht is. Voor Zeeland liggen er kansen om een eerlijk en authentiek verhaal te communiceren.

Behoefte aan verbinding | Terug naar echt contact
In een digitale wereld groeit de behoefte aan offline contact en gemeenschapsgevoel. Zeeland kan dit versterken door te investeren in ontmoetingsplekken, initiatieven en evenementen die sociale binding onder jongeren mogelijk maken.

Inclusie en betrokkenheid | Door andere ogen
In een wereld die steeds meer gepolariseerd voelt, hechten jongeren waarde aan inclusie en wederzijds begrip. Door ontmoeting en dialoog tussen verschillende doelgroepen te stimuleren en jongeren actief te betrekken bij beleid en ontwikkeling, kan Zeeland de binding van jongeren met de regio vergroten.

Nieuwe vormen van uitgaan | Het nieuwe uitgaan
De huidige generatie gaat niet meer uit op dezelfde manier als voorgaande generaties. Ze maken bewustere keuzes, zijn selectiever en vinden veiligheid belangrijk. Zeeland kan hierop in spelen door vernieuwende uitgaansconcepten te stimuleren. Van pop-up events op bijzondere locaties tot multifunctionele plekken die overdag en s'avonds gebruikt kunnen worden. Door ruimte te geven aan experiment en ruimte te geven aan ondernemers kan een diverser aanbod ontstaan. Tenslotte is het belangrijk om in te zetten op een veilig en inclusief nachtleven en sociale community events zoals runclubs, creatieve meet-ups en netwerkbijeenkomsten voor jongeren te stimuleren.

SECTOR

Ontwikkelingen

Welke ontwikkelingen bieden kansen voor het behouden en aantrekken van jongeren in Zeeland?

Welke ontwikkelingen in Zeeland zijn relevant voor het aantrekken of behouden van jongeren?

Strategische Agenda Zeeland2050

In de strategische agenda Zeeland2050 heeft Zeeland samen met het Rijk ambities opgesteld. De drie groeimotoren: Sterke steden en dorpen, Magneet voor talent en Clean Energy Port bieden kansen voor het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. Alle interventies uit de strategische agenda dragen bij aan de leefbaarheid van Zeeland en maken de provincie daarmee aantrekkelijker voor jongeren. Tegelijkertijd zijn er een aantal interventies die direct kansen bieden voor het aantrekken en behouden van jongeren. Deze zijn hieronder opgesomd.

Betaalbare woningen voor starters

In de strategische agenda staat het doel om het aantal woningen in Zeeland op te schalen met 75.000 richting 2050. Hier liggen kansen om betaalbare en geschikte starterswoningen te realiseren, zodat deze aansluiten bij de wensen en behoeften van jongeren.

Bereikbaarheid

Er zijn doelen gesteld om de bereikbaarheid van Zeeland te verbeteren. Het gaat hierbij over het versterken van de bereikbaarheid over de weg, maar ook per spoor en hoogwaardige OV-verbindingen richting Randstad, Brabant en Vlaanderen en het goederenvervoer over zee. Het versterken van de bereikbaarheid over de weg en per spoor bieden direct kansen voor het aantrekkelijker maken van de provincie voor jongeren. Een betere bereikbaarheid zorgt ervoor dat Zeeland aantrekkelijker wordt om te wonen en of te werken en studeren.

Onderwijs

Sterk en breed vervolgonderwijsaanbod en kennisclusters stimuleren jongeren om in Zeeland te blijven en bieden kansen om jongeren van buitenaf aan te trekken. Belangrijk is het versterken van de breedte van vervolgonderwijs van praktisch tot promotieniveau (mbo tot wo) zodat jongeren de provincie niet hoeven te verlaten voor (hoger) vervolgonderwijs. Een breed onderwijsaanbod in verschillende sectoren zoals energie, nucleair, defensie, (maritieme) maakindustrie en zorg en welzijn biedt kansen om meerdere jongeren met verschillende interessegebieden aan te spreken.

Arbeidsmarkt
De ontwikkeling van een Clean Energy Port en versterking van de Gezondheidsagenda creëren nieuwe werkgelegenheid in sectoren als energie, maritieme maakindustrie, haven en logistiek, defensie, gezondheid en zorg. De bredere arbeidsmarkt maakt het aantrekkelijk voor jongeren met verschillende interesses en opleidingsniveaus. Ook draagt het bij aan doorgroeimogelijkheden en carrièreperspectief van jongeren.

Cultuur
Het versterken van het Zeeuwse culturele ecosysteem zorgt voor ontmoeting, verbinding, verbeelding en vernieuwing. Culturele activiteiten, voorzieningen, festivals, podia verbeteren de kwaliteit van leven, zorgen voor een aantrekkelijke vrijetijdsinvulling en maken Zeeland bruisend als 'plek waar het gebeurt'. (Rijksoverheid et al., 2026)

Programmaplan Regio Deal Zeeuws-Vlaanderen/Zeeland: Zeeuwse Aanpak Vitale Regio's.

Het programma Zeeuwse Aanpak Vitale Regio's richt zich op delen van Zeeland waar leefbaarheid en voorzieningen onder druk staan, met name in dunbevolkte gebieden zoals Zeeuws-Vlaanderen. Met gerichte impulsen in zorg, onderwijs en arbeidsmarkt wordt het toekomstperspectief van inwoners en werkgevers versterkt. Deze Regio Deal vormt een eerste stap in de uitvoering van het Nationaal Programma Vitale Regio's en de Strategische Agenda Zeeland 2050. Door deze inzet wordt de spiraal van verschraling omgezet in een spiraal van versterking.

Het programma Zeeuwse aanpak vitale regio's kent drie programmalijnen. Hoewel al deze programmalijnen bijdragen aan de leefbaarheid en het aantrekkelijker maken van de regio voor jongeren, zijn de interventies die direct kansen bieden voor het aantrekken en behouden van jongeren hieronder opgesomd.

Verbeteren van de kwaliteit en veiligheid van de fysieke leefomgeving.
De eerste programmalijn richt zich op het verbeteren van de leefomgeving. Door het realiseren van ontmoetingsplekken in iedere kern, kunnen inwoners elkaar ontmoeten, vriendschappen sluiten en zal de sociale cohesie en het verenigingsleven in (kleine) kernen in Zeeland versterkt worden. Daarnaast zouden veilige omgevingen uitnodiging zijn tot meer beweging in zowel de kleine kernen als stedelijke gebieden.

Deze programmalijn biedt kansen voor jongeren op het gebied van sociale verbondenheid, verbetering van fysieke (en mentale) gezondheid.

Behouden van basisvoorzieningen.
De tweede programmalijn richt zich op het behoud van belangrijke voorzieningen zoals onderwijs en zorg. Het doel is voorkomen dat voorzieningen verdwijnen in dunbevolkte gebieden en mensen genoodzaakt zijn om te verhuizen. Het behoud van voorschoolse educatie, primair onderwijs en voortgezet onderwijs biedt voornamelijk kansen voor jonge gezinnen. Middelbaar beroepsonderwijs dat aansluit bij de regionale arbeidsmarkt draagt bij aan het behoud van jongeren en hun toekomstperspectief. Het behoud van belangrijke zorgvoorzieningen vormt een randvoorwaarde voor het op peil houden van de leefbaarheid in de regio.

Verbeteren van onderwijs en aansluiting op de arbeidsmarkt.
De derde programmalijn richt zich op het vergroten van ontwikkelkansen voor inwoners en het versterken van hun positie op de arbeidsmarkt. Het doel is om inwoners gezond te laten opgroeien, vitaal ouder te laten worden en hen voldoende kansen bieden om zich te ontwikkelen. Daarbij wordt ingezet op een betere aansluiting tussen onderwijs en toekomstige en huidige arbeidsmarkt, zodat jongeren opleidingen kunnen volgen die aansluiten bij de behoeften van de regionale economie, zoals sectoren met personeelstekorten: techniek, zorg en onderwijs. Maar ook op belangrijke sectoren voor de toekomst: waterveiligheid, energie, voedsel en digitalisering) Dit vergroot de kansen voor jongeren om werk te vinden in Zeeland en stimuleert ze om na hun opleiding te blijven of terug te keren.

Samenwerking tussen gemeenten, de provincie, zorg- en onderwijsinstellingen en het Rijk zijn in het programma belangrijk, naast actieve betrokkenheid van inwoners en extra aandacht voor jongeren. (Regio Deal Zeeland, 2026)

Wat gebeurt er in vergelijkbare regio's in binnen- en buitenland?

Terugkeerinitiatieven: Kom terug!

Tineke Reitsma bracht voor haar promotieonderzoek: Kom terug! Europese initiatieven in kaart die zich richten op het aantrekken van nieuwe inwoners. Hoewel er initiatieven zijn die zich focussen op de terugkeer van vertrokken jongvolwassenen, spelen de meeste initiatieven in op meerdere doelgroepen. Het overzicht waar de initiatieven letterlijk op een geografische kaart zijn verzameld, laat de grote hoeveelheid zien dat in Europa veel (plattelands)gebieden te maken hebben met dalende bevolkingsaantallen. De initiatieven richten zich op verschillende doelgroepen: nieuwe bewoners algemeen, vertrekkers, huidige inwoners, specifieke beroepsgroepen of specifieke leeftijd/levensfase. Daarnaast kan ieder initiatief van doorlooptijd verschillen. Sommige initiatieven zijn doorlopend, andere eenmalig, tijdelijk of terugkerend. De initiatieven zijn inhoudelijk op te delen in vier categorieën. Deze staan hieronder beschreven.

Informatie- en promotie platformen

Veel gemeenten, regio's of gebieden hebben een website of aparte landingspagina ontwikkeld waar de thema's wonen, werken en leven centraal staan. Hierop zijn vacatures, informatie over wonen, werken, vrije tijd, evenementen of projecten te vinden. In sommige gevallen zit hier ook regiomarketing aangekoppeld met bijvoorbeeld video's, podcasts of blogs met succesverhalen. Op platforms van sommige regio's komen al deze thema's terug, maar er zijn ook platformen met alleen vacatures of ondernemerskansen, zoals het platform van het Duitse Chemnitz. Deze initiatieven richten zich op informatievoorziening en het zichtbaar maken van de regio voor potentiële nieuwe inwoners. Het doel is om de drempel voor verhuizen te verlagen en het imago van de regio te versterken. Voorbeelden zijn het platform van het Duitse Landkreis Stendal, Saarland, de Belgische Westhoek, Kalundborg of het eiland Bornholm in Denemarken.

Zeeland kent ook zulke initiatieven: het platform Zeeland.com Live + Work en OnbegrensdZeeuwsVlaanderen voor de regio Zeeuws-Vlaanderen.

Projecten of programma's gericht op jongeren
Sommige initiatieven richten zich specifiek op jongeren. Zo heeft de regio Emilia-Romagna in Italië een wet aangenomen die zich focust op het aantrekken en behouden van hoogopgeleid talent. Bring Together Lithuania biedt een zomer- of jaarprogramma aan young professionals tussen de 18 en 35 jaar die uit Litouwen zijn vertrokken om zich persoonlijk en professioneel te ontwikkelen. De regio Noord-Limburg laat leerlingen van het voortgezet en vervolgonderwijs kennis maken met het bedrijfsleven en biedt traineeprogramma's aan op hbo- en wo-niveau om young professionals kennis te laten maken met het aanbod in de regio.

Projecten gericht op specifieke beroepsgroepen
Deze initiatieven focussen zich op het aantrekken van specifieke beroepsgroepen om het tekort op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Vaak combineren ze werkmogelijkheden met ondersteuning bij huisvesting of integratie. Ierland roept vertrokken bouwvakkers op die naar het buitenland zijn vertrokken om terug te komen, eerder riepen ze verpleegkundigen op om terug te keren. Litouwen stelde verhuissubsidie beschikbaar voor het aantrekken van artsen, en Tsjechië bood in 3 regio's scholarships aan voor medische professionals.

De Huisartsenconnectie zorgt in samenwerking met het Erasmus MC dat de opleiding regionaal in Zeeland gevolgd kan worden. Zo kunnen huisartsen in opleiding een verhuisvergoeding aanvragen als ze nog niet in Zeeland wonen. De Huisartsenconnectie ondersteunt aankomende huisartsen met activiteiten zodat ze zich snel thuisvoelen en een sociaal netwerk kunnen opbouwen. Ook bieden ze ondersteuning bij werk voor een eventuele partner en contacten bij de kinderopvang.

Young professional netwerken/ jongerenclubs: voor jongeren door jongeren.
Deze initiatieven richten zich op young professionals of jongeren. Deze initiatieven richten zich voornamelijk op het versterken van sociale binding met de regio. Door netwerken, evenementen en ontmoetingsmogelijkheden te organiseren proberen ze jonge mensen met elkaar en het lokale bedrijfsleven te verbinden. In Denemarken zijn er verschillende Klubs die vertrokken jongeren op de hoogte houden van activiteiten, evenementen en vacatures in hun thuisgemeente of zelf evenementen organiseren in grote studentensteden zoals Klub Lemvig, Klub Thy en Klub Eksilvestyder.

Ook in Nederland zijn er young professional netwerken die zich richten op verbinden, inspireren en activeren zoals GF2035 in Friesland.

In de regio Zeeuws-Vlaanderen kent Zeeland een jongerennetwerk. Rootzz wil jongeren, bedrijven en overheidsorganisaties verbinden en de kansen in Zeeuws-Vlaanderen uitlichten op het gebied van wonen, werken en beleven.

Financiële impuls of ondersteuning
Deze initiatieven bieden directe financiële voordelen om een verhuizing naar de regio aantrekkelijker te maken. Er kan gedacht worden aan verhuispremies, subsidies voor nieuwe inwoners, huizen voor 1 euro of financiële tegemoetkoming bij de geboorte van een baby. Zulke initiatieven zien we terug in Zwitserland. Extremadura in Spanje probeerde digital nomads aan te trekken met subsidies.

Provincie Zeeland stelt met het programma Boeien en Binden subsidie beschikbaar voor initiatieven die jongeren enthousiasmeren om in Zeeland te studeren, wonen of te werken.

Persoonlijke begeleiding
Sommige initiatieven zetten in op individuele begeleiding, terugkeerders of nieuwkomers kunnen een fysieke of telefonische afspraak maken voor het inwinnen van advies zoals in Landkreis Greiz.

In Zeeland biedt Talent Service Zeeland persoonlijke en praktische individuele begeleiding aan mensen die in Zeeland willen werken. Zo zet de organisatie zich via hun netwerk ook in voor een partner die eventueel een baan zoekt, passend onderwijs of zorg voor de kinderen van de kandidaat.

Een impactmeting van de verschillende initiatieven zou kunnen helpen om inzicht te verkrijgen in welke aanpakken effectief zijn, welke minder goed werken en wat hun daadwerkelijke effect is op het aantrekken en behouden van inwoners. Op basis van deze informatie zou Provincie Zeeland kansrijke initiatieven kunnen voortzetten en nieuwe initiatieven opzetten.

KANSEN SECTOR

Ontwikkelingen

In Zeeland spelen op dit moment veel ontwikkelingen die bijdragen aan de toekomst van de provincie. Met onder andere initiatieven zoals de Strategische Agenda Zeeland 2050 en de Regio Deal Zeeuwse Aanpak Vitale Regio's wordt actief gewerkt aan het versterken van de leefbaarheid, economie en aantrekkelijkheid van de regio. Deze inzet laat zien dat Zeeland volop in beweging is en zich gericht voorbereidt op uitdagingen. Hierdoor ontstaan er op verschillende gebieden kansen en veranderingen die de provincie verder versterken.

Woningaanbod
De uitbreiding van het woningaanbod biedt kansen om betaalbare woningen te realiseren die aansluiten bij de wensen en behoeften van jongeren.

Bereikbaarheid
Het verbeteren van de bereikbaarheid over de weg en per spoor maken Zeeland aantrekkelijker als woon- of werklocatie voor jongeren.

Onderwijs
De verbreding in onderwijssectoren maar ook in onderwijsniveaus biedt kansen om jongeren met verschillende interesse- en opleidingsniveaus aan te spreken. Het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt biedt kansen voor jongeren om na hun studie aan het werk te gaan in Zeeland.

Arbeidsmarkt
Nieuwe, bredere en gespecialiseerde werkgelegenheid biedt kansen om jongeren met verschillende opleidingsachtergronden en niveaus aan te spreken. Deze ontwikkeling draagt ook bij aan doorgroeimogelijkheden en carrièreperspectief.

Cultuur
De ambitie om het Zeeuwse culturele ecosysteem te versterken draagt bij aan kansen voor ontmoeting en vrijetijdsinvulling. Door hierbij de wensen en behoeften van jongeren mee te nemen wordt Zeeland aantrekkelijker voor hen.

Ontmoeting stimuleren
Ontmoetingsplekken in iedere kern dragen bij aan sociale cohesie en bieden kansen voor het versterken van de binding van jongeren.

Behoud van basisvoorzieningen
Het behoud van voorzieningen in dunbevolkte gebieden in Zeeland zorgt ervoor dat ook deze gebieden aantrekkelijk blijven voor jongeren om zich te vestigen. Basisvoorzieningen vormen een randvoorwaarde om de leefbaarheid op peil te houden

Terugkeerinitiatieven
Verschillende terugkeer initiatieven op het gebied van informatievoorziening, projecten of programma's met een focus op jongeren, specifieke beroepsgroepen, jongerennetwerken, financiële ondersteuning of persoonlijke begeleiding kunnen inspiratie en kansen bieden om terugkeer te stimuleren. Een impactmeting van bestaande initiatieven zou inzicht kunnen geven in de meest kansrijke initiatieven.

ADVIES
Provincie Zeeland

ADVIES

Uit het onderzoek blijkt dat Zeeland al inzet op het versterken van de leefbaarheid en het aantrekken en behouden van jongeren. Programma's zoals het Nationaal Programma Vitale Regio's en Zeeland2050 dragen bij aan thema's die jongeren belangrijk vinden. Maar cijfers uit eerdere onderzoeken en uit de gesprekken met jongeren blijkt dat de urgentie hoog is.

De aantrekkingskracht van Zeeland voor jongeren wordt bepaald door samenhangende factoren die hun dagelijks leven beïnvloeden. Jongeren maken hun keuze niet op basis van één aspect, maar op basis van het totaalplaatje waar verschillende leefbaarheidsfactoren elkaar versterken. De belangrijkste kansen liggen bij het versterken van het vrijetijdsaanbod, investeren in betaalbare en passende woningen, het verbreden van het onderwijsaanbod, en de mogelijkheid tot het volgen van volwaardig universitair onderwijs, versterken van verbindingen tussen kernen in Zeeland en met (stedelijke) gebieden daarbuiten en een bredere arbeidsmarkt met aantrekkelijker carrièreperspectief. De concrete vertaling van deze kansen per doelgroep en thema is uitgewerkt in de doelgroepanalyse.

Persoonlijke begeleiding en ondersteuning voor nieuwkomers en terugkeerders op het gebied van wonen en werken en het opbouwen van een sociaal netwerk kunnen een belangrijk verschil maken.

Ook op organisatorisch niveau zijn er belangrijke verbeterkansen. Het huidige aanbod aan initiatieven is versnipperd en vaak afhankelijk van tijdelijke financiering, vrijwilligers en beperkte capaciteit. Dit beperkt de slagkracht. Om meer impact te maken is behoefte aan structurele capaciteit, minder complexe subsidietrajecten en meer samenhang. Door initiatieven, gemeenten en provincie te laten optreden vanuit een gezamenlijke strategie met centrale coördinatie en impactmeting kan effectiever worden gewerkt aan het aantrekken en behouden van jongeren.

Tot slot is het belangrijk om jongeren structureel te betrekken bij beleid en de toekomst van Zeeland. Jongeren willen niet alleen meepraten, maar ook zien dat hun input leidt tot concrete acties en directe zichtbare resultaten.

Deze inzichten laten zien dat de opgave rondom het aantrekken en behouden van jongeren om de samenhang van veel verschillende aspecten gaat. Het vraagt om een aanpak waarin het aantrekkelijk maken van Zeeland als woonregio centraal staat, maar waarvoor samenwerking en structurele uitvoeringskracht nodig is. Door structureel in te zetten op deze kansen kan Zeeland groeien tot dé plek waar jongeren (opnieuw) voor kiezen.

AANBEVELINGEN

Voor vervolgonderzoek
Hoewel dit onderzoek waardevolle inzichten op de hoofdvragen heeft opgeleverd, zijn er verschillende thema's naar voren gekomen die vragen om verdere verdieping. In de vragenlijsten en diepte-interviews zijn onderwerpen genoemd, die om verdere verdieping vragen en mogelijk van grote invloed zijn op het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland. Deze thema's kunnen verder worden uitgediept op basis van de reeds verzamelde data, deze biedt waarschijnlijk genoeg aanknopingspunten voor verdere analyse.

Hieronder worden deze thema's benoemd als aanbevelingen voor vervolgonderzoek. Door hier dieper op in te gaan, kan een completer beeld ontstaan van de behoeften en motivaties van jongeren. Dit kan handvaten bieden om toekomstige beleidskeuzes en initiatieven beter te onderbouwen.

Invloed van partners
Bij terugkeerders en nieuwkomers speelt de partner vaak (mede) een rol in de keuze voor Zeeland. Terwijl de partner(bereidheid) vertrekkers er soms van weerhoudt om terug te keren. Uit het onderzoek Kom Terug! van Tineke Reitsma blijkt dat terugkeerders en blijvers vaker een partner hebben uit dezelfde opgroeigemeente als zij zelf. (Reitsma et al., 2026) Niels Kooiman onderzocht hoe verhuisgedrag van mannen en vrouwen zich verhoudt tot hun opleiding en gezinssituatie en stelt dat de veranderende positie van de vrouw (vandaag vaker hoger opgeleid dan de man) heeft bijgedragen aan de krimp van gebieden aan de randen van Nederland. Voorheen verlieten stellen na een aantal jaar de Randstad, omdat de man toen de kostwinner was. Toen werd het carrièreperspectief van de vrouw minder meegenomen in de verhuiskeuze. Tegenwoordig zijn er meer tweeverdieners en stellen met twee universitair opgeleide partners. Zij kiezen er vanwege het baanaanbod vaak voor om in de randstad te blijven. (CBS, 2025) In welke mate draagt een Zeeuwse partner bij aan de terugkeer naar Zeeland? Welke kansen liggen er om Zeeland aantrekkelijker te maken voor hoogopgeleide tweeverdieners?

Persoonlijke ontwikkeling buiten Zeeland
Veel vertrekkers of terugkeerders geven aan dat persoonlijke ontwikkeling ook meespeelde in de keuze om buiten Zeeland te gaan werken of studeren. Hierin spelen anonimiteit, zelfstandig worden en diversiteit aan mensen en faciliteiten een belangrijke rol. Er liggen kansen om dit verder te onderzoeken. Wat missen jongeren dan precies en wat is er nodig zodat jongeren de provincie hiervoor niet hoeven te verlaten?

''Ik denk toch dat veel mensen uit Zeeland het liefst een partner uit Zeeland zouden vinden om mee terug te gaan.

Ik zie in mijn vriendengroep ook dat het werkt:

Mijn vriendinnen hebben allemaal een vriend uit Zeeland, die willen allemaal mee terug.

En de jongens hebben een vriendin van buiten Zeeland en die gaan niet terug. ''

(respondent 22, 2026)

Diversiteit en politieke stroming

Uit de vragenlijst en in verschillende interviews kwam naar voren dat jongeren in Zeeland diversiteit (in inwoners maar ook voorzieningenaanbod) en een progressief geluid missen. Is dit alleen het imago of is dit ook daadwerkelijk zo? En hoe zou Zeeland (en het imago) diverser en progressiever kunnen worden?

Veiligheid

Uit de vragenlijst en de interviews bleek dat jongeren het gevoel van veiligheid in steden en dorpen in Zeeland waarderen. Vlissingen werd daarentegen vaak genoemd als plek waar jongeren zich juist onveilig voelen. Is Vlissingen onveiliger dan andere Zeeuwse steden? Welke kansen liggen er om de veiligheid of het gevoel van veiligheid in Vlissingen te vergroten?

Weinig ruimte voor spontaniteit

Tijdens de interviews werd bij het thema mobiliteit vaker genoemd dat jongeren spontaniteit missen. Door de grote afstanden en het beschikbare openbaar vervoer (bus, haltetaxi of hub) of de auto voelen zij zich beperkt om spontaan dingen te ondernemen. Welke kansen liggen er om meer ruimte voor spontaniteit te creëren voor jongeren in Zeeland?

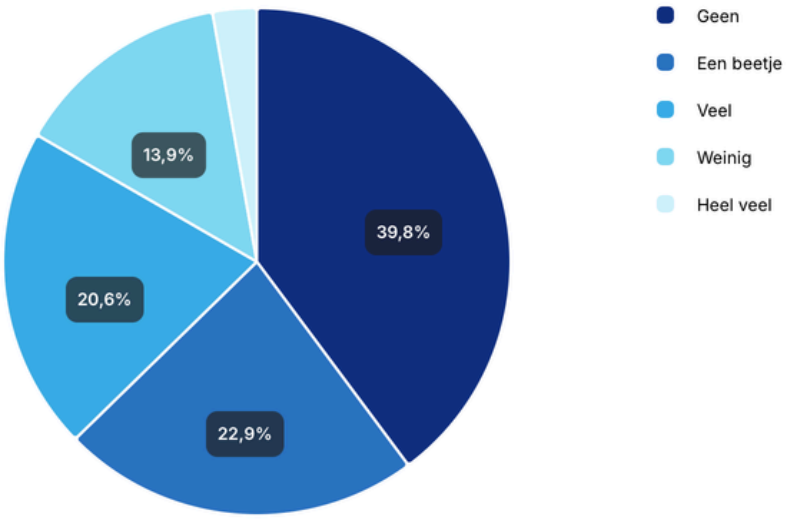
Stagiaires in Zeeuws toerisme

Hoewel veel jongeren de provincie verlaten voor werk of studie en studentenleven, blijkt dat er in de doelgroep nieuwkomers en vertrokken-nieuwkomers jongeren zijn met een opleidingsachtergrond in toerisme die juist voor stages naar Zeeland komen. Zij gaan vaak voor het eerst zelfstandig wonen en maken een soort van studententijd door in Zeeland. Hoe kan Zeeland hun verblijf aantrekkelijker maken en de kansen vergroten dat ze ook na hun stageperiode in Zeeland blijven?

Mentale gezondheid van jongeren in Zeeland

Naar aanleiding van de resultaten van de ZNF Next dag is een vraag rondom de mentale gezondheid van Zeeuwse jongeren opgenomen. 60% van de jongeren geeft aan dat de keuze om in Zeeland te blijven of te vertrekken invloed heeft gehad op hun mentale gezondheid. Uit de diepte-interviews blijkt dat dit in positieve en negatieve zin kan zijn. Bij 22% had de keuze om te blijven of te vertrekken veel of heel veel invloed op hun mentale gezondheid. Om de (positieve of negatieve) impact hiervan in te schatten is vervolgonderzoek nodig.

51. In welke mate heeft de keuze om in Zeeland te blijven of te vertrekken invloed gehad op je mentale gezondheid?

Sociale netwerken en eenzaamheid

Uit de interviews bleek dat het gebrek aan leeftijdsgebonden vrijetijdsvoorzieningen en ontmoetingsplekken voor jongeren bijdraagt aan gevoelens van eenzaamheid. Dit komt voornamelijk voor bij terugkeerders die opnieuw een sociaal netwerk moeten opbouwen of 'het weggevallen deel' willen aanvullen en bij nieuwkomers, zonder netwerk in de provincie. Verder onderzoek kan inzicht geven in de omvang van het probleem en de behoeften van deze doelgroepen.

Vrije tijd buiten de provincie

Uit de vragenlijst en interviews blijkt dat veel jongeren behoefte hebben aan ontmoetingsmogelijkheden, uitgaansmogelijkheden en vrijetijdsactiviteiten. Jongeren geven aan vaak buiten de provincie (Rotterdam, Breda of België) te gaan om gebruik te maken van zulke voorzieningen. In hoeverre leid dit tot de opbouw van een sociaal netwerk buiten de provincie? En draagt dit (indirect) bij aan vertrek uit de provincie?

Verschillen tussen regio's

Voor het doelgroeponderzoek zijn jongeren uit verschillende regio's bevraagd. Alhoewel Zeeland een provincie is, kenmerken de regio's zich door enorme verschillen. Door bijvoorbeeld alleen naar de ligging te kijken zijn jongeren uit Schouwen-Duiveland en Tholen meer georiënteerd op Rotterdam en Brabant, terwijl Zeeuws-Vlamingen Belgische steden als Brugge, Gent en Antwerpen als uitvalsbasis hebben. Op Walcheren ervaren jongeren de mobiliteit (door de treinverbinding) over het algemeen beter, dan in Zeeuws-Vlaanderen. Hoe jongeren hun leefomgeving ervaren is sterk afhankelijk van de regio. Verder onderzoek zou kunnen uitwijzen welke regio specifieke kansen er liggen om jongeren te behouden en aan te trekken.

Impactmeting terugkeerinitiatieven

Voor het onderzoek Kom Terug! heeft Tineke Reitsma verschillende Europese terugkeerinitiatieven in kaart gebracht. In de sectoranalyse zijn deze gecategoriseerd. Vervolgonderzoek naar de impact van deze terugkeerinitiatieven kan inzicht geven in welke de meeste kansen bieden voor het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland.

Imago

Zowel uit gesprekken met jongeren als met belangrijke stakeholders blijkt dat Zeeland te maken heeft met vooroordelen en imagoproblemen. Vervolgonderzoek kan inzicht bieden in kansen om dit te versterken.

DANKWOORD

Graag wil ik iedereen bedanken die heeft bijgedragen aan dit onderzoek.

Allereerst Provincie Zeeland voor het vertrouwen en de kans om dit onderzoek uit te voeren. De fijne samenwerking en bereidheid van collega's van alle afdelingen om mee te werken aan het onderzoek. In het bijzonder wil ik Rogier Zevenbergen bedanken voor het fijne contact, de openheid, betrokkenheid en het vertrouwen. Dit heeft een grote rol gespeeld in het verloop en resultaat van het onderzoek.

Daarnaast wil ik alle collega's van Team Arbeidsmarkt bedanken voor het warme welkom. Vanaf het begin heb ik me betrokken en onderdeel van het team gevoeld. Dat heeft het afgelopen half jaar extra bijzonder gemaakt. De fijne en gezellige sfeer op kantoor hebben daar zeker aan bijgedragen en zal ik ook zeker gaan missen.

Verder wil ik alle respondenten en stakeholders bedanken voor hun tijd en openheid om hun ervaringen te delen. Hun inzichten vormen de basis van het onderzoek en zijn van grote waarde geweest.

Ook wil ik Jeannet Sanderse (Provincie Zeeland) bedanken voor de fijne gesprekken, uitwisseling en het sparren. Evenals Tineke Reitsma (Rijksuniversiteit Groningen) voor het fijne contact, sparren en het uitwisselen van onderzoeksgegevens. Tenslotte Mies Loogman (Muzus) en Iris Scherphof (Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving) voor de updates en gegevensuitwisseling. Deze samenwerkingen laten zien hoe waardevol het is om op elkaars onderzoeksgegevens voort te bouwen, in plaats van hetzelfde opnieuw te onderzoeken.

Mijn tante, Dominique wil ik bedanken voor het zorgvuldig nalezen en corrigeren van spel- en taalfouten. En mijn kantoorcollega Sydyh voor zijn hulp bij het omslagontwerp.

Tot slot wil ik mijn omgeving bedanken voor de steun gedurende dit project, evenals iedereen die ik onbedoeld niet heb genoemd.

BIJLAGEN

Veldonderzoek

ONDERZOEKSOPZET

Doelgroepanalyse
Het doelgroeponderzoek is uitgevoerd aan de hand van een combinatie van deskresearch en fieldresearch. In de eerste fase zijn bestaande onderzoeken en beschikbare data geanalyseerd om inzicht te verkrijgen in demografische ontwikkelingen en verhuismotieven van jongeren, in zowel Zeeland als in vergelijkbare plattelandsregio's.

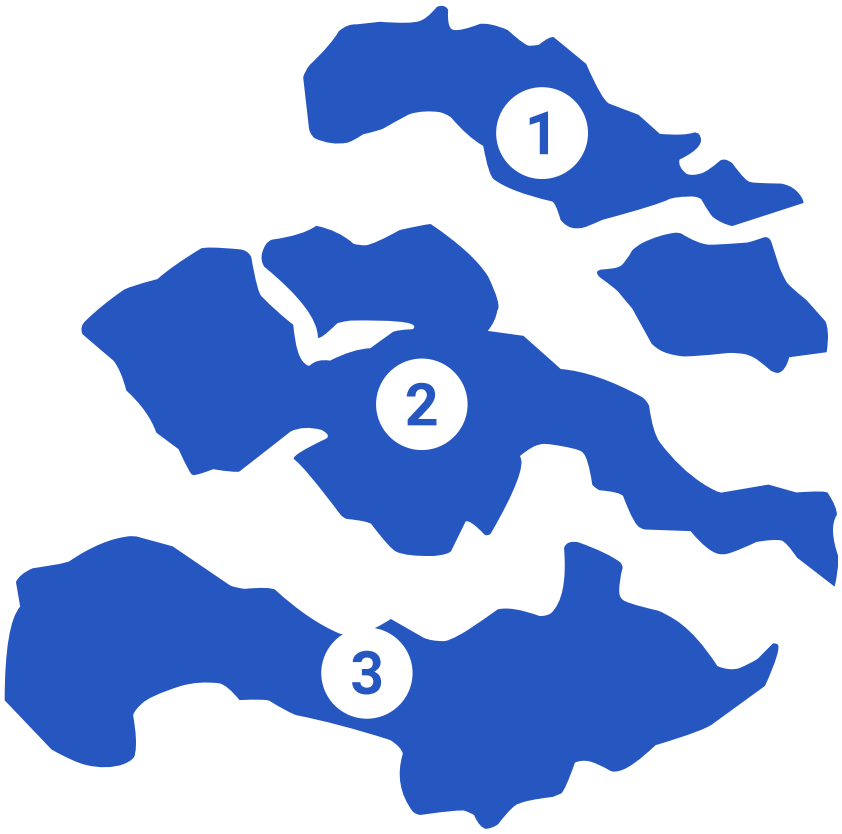
Vervolgens is verkennend veldonderzoek uitgevoerd tijdens het evenement Zeeuwen buiten Zeeland, de expositie Leren, Graven, Bouwen in Nesse en tijdens het Jongerenparlement. Deze fase diende om de eerste signalen en perspectieven op te halen.

Aanvullend is een online-vragenlijst ingezet om eerste inzichten te verkrijgen in de beweegredenen van jongeren. De vragenlijst diende tevens als wervingsmiddel voor respondenten voor de diepte-interviews. In totaal hebben 678 jongeren de vragenlijst ingevuld.

In de laatste fase zijn 40 diepte-interviews afgenomen met jongeren. Deze bieden verdiepende inzichten in de motivaties en waarden die een rol spelen bij de keuze om in Zeeland te blijven, te vertrekken, terug te keren of zich (niet) blijvend te vestigen. Om een realistisch beeld te kunnen geven van jongeren in Zeeland is er gewerkt met segmenten op basis van regio, leeftijdsfase en doelgroep. De 40 diepte-interviews zijn afgenomen verdeeld over de 60 doelgroepsegmenten.

Op basis van de doelgroepanalyse zijn mentaliteitsgroepen opgesteld die inzicht geven in verschillende type jongeren.

Segmentatie doelgroep-interviews

Gebiedssegementatie

1. Schouwen-Duiveland en Tholen
2. Walcheren, Noord-Beveland en Zuid-Beveland
3. Zeeuws-Vlaanderen

Leeftijdssegementatie

a. 16-18 jaar
b. 19-24 jaar
c. 25 - 29 jaar
d. 30 -35 jaar

Doelgroepsegmentatie

1. Geboren & Gebleven (blijver)
2. Geboren & Vertrokken (vertrekker)
3. Geboren & Teruggekeerd (terugkeerders)
4. Niet geboren & Gebleven (nieuwkomer)
5. Niet geboren & Vertrokken (vertrokken-nieuwkomer)

Organisatieanalyse
De organisatieanalyse is uitgevoerd middels een combinatie van deskresearch en kwalitatief veldonderzoek. In de eerste fase van deskresearch zijn beleidsdocumenten, programma's en bestaande initiatieven van Provincie Zeeland en belangrijke stakeholders geanalyseerd om inzicht te krijgen in de huidige aanpak en initiatieven rondom het aantrekken en behouden van jongeren.

Aanvullend zijn gesprekken gevoerd met interne stakeholders binnen de Provincie, evenals met externe primaire en secundaire stakeholders. Deze gesprekken gaven inzicht in de rollen, verantwoordelijkheden, samenwerkingen en knelpunten binnen de huidige aanpak en maakten zichtbaar waar kansen liggen voor versterking.

Trendanalyse
De trendanalyse is uitgevoerd aan de hand van de methode: scan, analyse, apply van Els Dragt zoals beschreven in het boek How To Research Trends. In de scanfase worden signalen verzameld waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende bronnen zoals websites, social media posts, evenementen, artikelen uit tijdschriften, kranten en bestaande onderzoeken.

In de analysefase zijn deze signalen geanalyseerd en geclusterd. Door verbanden te leggen ontstaat inzicht in waarde en behoefteverschuivingen. Daarna is gekeken naar de betekenis en de mogelijke impact op jongeren en hun leefomgeving.

In de apply-fase zijn de trends vertaald naar de context van Zeeland. Hierbij is gekeken naar welke kansen deze ontwikkelingen bieden voor het aantrekken en behouden van jongeren in de provincie.

Sectoranalyse
De sectoranalyse bestaat voornamelijk uit deskresearch. Deze richt zich op bestaande programma's die zich bezighouden met thema's die relevant zijn voor het aantrekken en behouden van jongeren.

Daarnaast is gebruikgemaakt van het onderzoek Kom Terug! van Tineke Reitsma, waarin verschillende terugkeerinitiatieven zijn verzameld. Voor de sectoranalyse zijn de verschillende typen terugkeerinitiatieven in kaart gebracht. Op basis van de inzichten uit de diepte-interviews, organisatieanalyse en de trendanalyse, zijn de meest kansrijke richtingen voor Zeeland geformuleerd. Deze aanpak maakt het mogelijk om ondanks het ontbreken van impactmetingen onderbouwde uitspraken te doen over welke initiatieven het meest effectief zijn voor het aantrekken en behouden van jongeren.

VELDONDERZOEK

Tentoonstelling Leren, Graven, Bouwen - White Cube Zeeuws-Vlaanderen

Op 18 december is tijdens de opening van de tentoonstelling leren, graven, bouwen in broedplaats Nesse in Terneuzen, Zeeuws-Vlaanderen veldonderzoek gedaan.

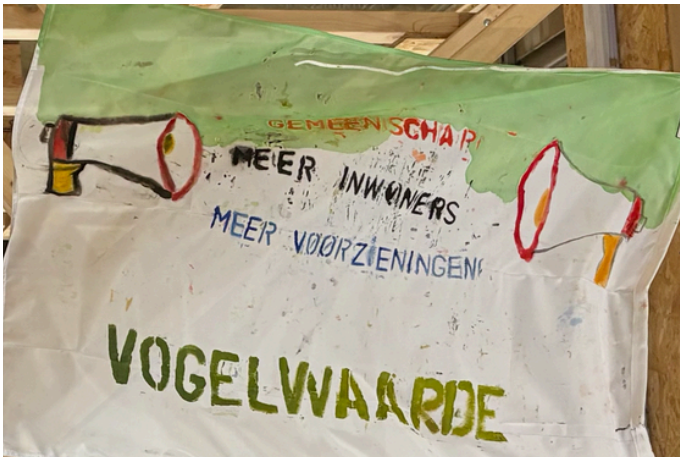
De tentoonstelling vormde de eerste stap in het co-creatieproces met White Cube Zeeuws-Vlaanderen. Een nieuw kunstcentrum op een akker in Terneuzen waar de behoeftes, ideeën en verbeeldingskracht centraal staan. In White Cube kunnen bewoners en jongeren hun creativiteit zichtbaar maken en samen nadenken over de toekomst van de regio.

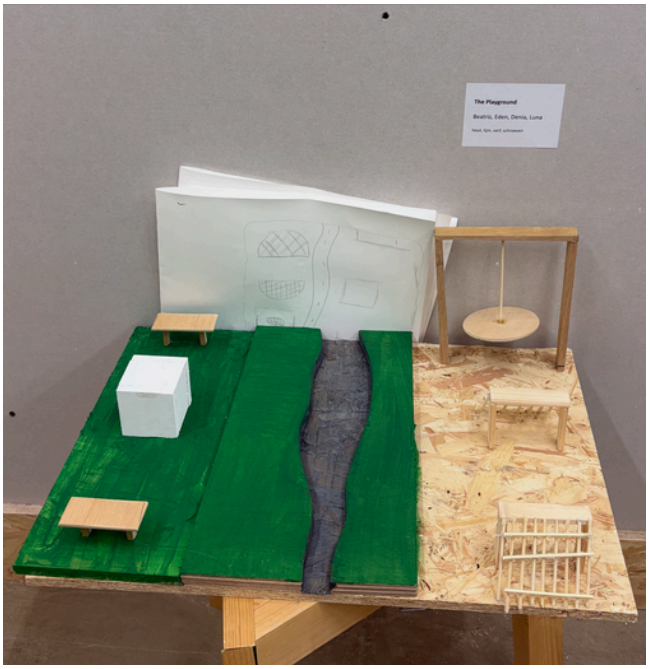
Voor deze tentoonstelling hebben 360 leerlingen van het Lodewijk College in Terneuzen hun leefomgeving onderzocht. In de tentoonstelling stond het perspectief van de jongeren centraal en exposeerden ze met kunst die liet zien wat de regio volgens hen nodig heeft.

Hoe de jongeren de regio nu beleven

MEER INWONERS
MEER VOORZIENINGEN
VOGELWAARDE

The Playground

Shopping centrum

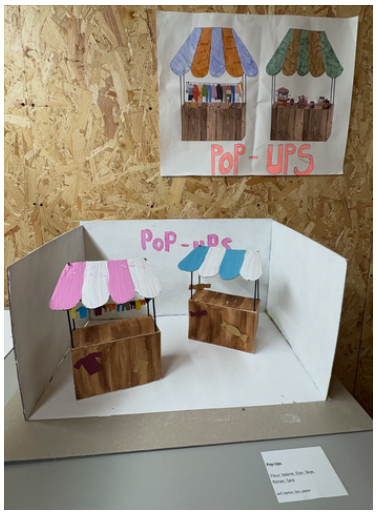

SPAR

meer
Winkels
Gezelligheid

Hoe jongeren de regio graag in de toekomst zouden willen zien

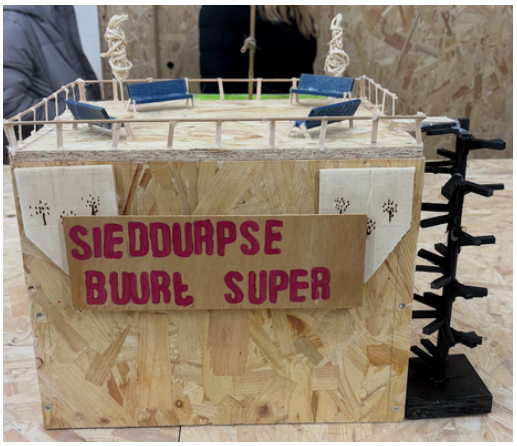

Uit de expositie Leren, Graven, Bouwen blijkt dat jongeren uit de regio Terneuzen behoefte hebben aan meer sportfaciliteiten en plekken waar ze andere jongeren kunnen ontmoeten. Ze vinden het ook belangrijk om zich verbonden te voelen met hun omgeving en hechten veel waarde aan een sterk gemeenschapsgevoel.

Daarnaast hebben ze de wens dat er meer voorzieningen zijn, zoals supermarkten en bijvoorbeeld kleding- en muziekwinkels. Ook openbaar vervoer speelde een grote rol in de expositie. Er was een bushokje gemaakt van hout voor beter ov, een treinverbinding in Zeeuws-Vlaanderen en de wens dat de pont (terug) komt kwam een aantal keer naar voren.

**De foto's van de expositie zijn eigen beeld.*

Zeeuwen Event Breda
Tijdens het Zeeuwen Event in Breda van De Zeeuwse Connectie, OnbegrensdZeeuwsVlaanderen en Rootzz is verkennend veldonderzoek uitgevoerd. Bezoekers van dit evenement waren studenten en oud-zeeuwen die verhuisd zijn naar Breda of omgeving. Het doel van dit verkennend veldonderzoek is een beeld te vormen van motieven waarom mensen ervoor kiezen om Zeeland te verlaten en om contactgegevens op te halen van de doelgroep Zeeuwen die Zeeland hebben verlaten.

Stellingen
De bezoekers kregen 2 muntjes en werden gevraagd om te stemmen op de twee stellingen waar ze het meest mee eens waren.

De stellingen en uitslag
''Je hoeft niet in Zeeland te wonen om een Zeeuw te blijven'': 35 stemmen
''Vrijheid om weg te gaan en terug te keren is belangrijker dan jongeren koste wat het kost in Zeeland te houden'': 29 stemmen
''In Zeeland heb je minder carrièrekansen": 19 stemmen
''In Zeeland heb je te weinig kansen om nieuwe mensen te ontmoeten'': 6 stemmen

'Kaartje voor Zeeland'
Bij binnenkomst kregen bezoekers een ansichtkaartje dat ze aan Zeeland konden versturen door het bij vertrek in de blauwe brievenbus achter te laten. Aan de linkerkant stonden vier korte vragen en aan de rechterkant konden bezoekers hun contactgegevens achterlaten als ze open stonden voor een vragenlijst of interview.
In totaal hebben 43 bezoekers een kaartje aan Zeeland verstuurd.

Op de vraag 'Ik ben gebleven/vertrokken omdat:' werd zoals verwacht het meest gereageerd met vertrokken. Het event vond plaats in Breda en werd voornamelijk bezocht door Zeeuwen die Zeeland hebben verlaten. Een aantal personen was wel in Zeeland gebleven, dit waren bijvoorbeeld mensen van de organisatie of sponsorbedrijven. 17 personen benoemden studie als reden van vertrek, 10 mensen werk, 4 voor de liefde en 3 mensen waren nieuwsgierig, op zoek naar avontuur of noemden 'ik wilde mezelf verder ontwikkelen' als reden. Er was 1 persoon die 'omdat er 10 maanden van het jaar niks te doen is' als reden noemde. De andere redenen waren persoonlijke redenen of niet relevant.

De enkeling die in Zeeland gebleven was, noemde verschillende aspecten zoals woningmarkt, liefde, werkgelegenheid in de logistieke sector, familie, de zee als reden om te blijven. Deze redenen zijn allemaal niet meer dan 1 keer genoemd. Twee mensen gaven aan in Zeeland te zijn gebleven omdat 'alles voor hen in Zeeland was.'

Op de vraag wat mis of waardeer je het meest aan Zeeland, werd het strand en de zee het vaakst benoemd (17x). Gevolgd door de rust (12x), nuchtere Zeeuwse mentaliteit (9x), familie (8x), natuur (5x), ruimte (5x), gemeenschap en gezelligheid (4x) en vrienden (3x). Aspecten die een enkele keer genoemd werden zijn: laagdrempeligheid, Zeeuwse trots, bedrijvigheid, herinneringen, weinig files, schoonheid, frisse lucht, schone dorpjes, de taal, gevoel van thuiskomen, gastvrijheid, eenvoud, mogelijkheden of de ouderlijke boerderij.

De vraag: Ik zou terugkomen als…. werd het vaakst beantwoord met als ik passend werk zou vinden, of als er meer/betere carrièrekansen in Zeeland zouden zijn (10x). Gevolgd door als mijn partner/gezin mee zouden gaan (5x). Ik zou (op dit moment) niet terugkomen (5x). Anderen gaven aan alleen voor vakantie of weekendjes terug te willen komen of als ze er een tweede woning zouden hebben (5x). Als er meer jeugd/jongeren zouden wonen (3x). Als ik met pensioen zou gaan (3x). Als ik een huis in Zeeland zou kunnen betalen (2x). Als ik meer behoefte heb aan rust (2x). Als er betere infrastructuur of ov zou zijn (2x). Aspecten die een keer genoemd werden zijn: meer reuring was, Breda in Zeeland zou liggen, voor de liefde, als alles in Zeeland zo blijft, we blijven werken aan balans tussen rust en beleven, veel geld had of als ons bod geaccepteerd wordt.

Op de laatste vraag: 'Hoe zou jouw ideale Zeeland er in 2050 uitzien?' werd verschillend geantwoord. Het antwoord dat we het vaakst zagen was: als het zo zou blijven zoals het nu is (5x). Gevolgd door: het behoud van rust en ruimte (4x). Goed bereikbaar/ov (3x). Als ik er woon (met mijn toekomstig gezin) (3x). Meer levendige horeca/culturele events (3x), voldoende/meer werkgelegenheid (2x), zon, zee, strand, zand (2x), veel natuur (2x), balans toerisme (2x). Gevolgd door antwoorden die een enkele keer genoemd werden: toekomstbestendige ecologie, toekomstbestendige maatschappij, moderne voorzieningen, familie, traditie niet vergeten wordt, meer jonge Zeeuwen, er meer te doen zou zijn, behoud van vrijheid, een plek waar iedereen zich op z'n gemak voelt, betaalbare woningen voor jongeren, leeg zonder tokkies, raar duur volk of Duitsers, welvaart, welzijn, respect voor iedereen, huizen aan het water.

Conclusie

De resultaten laten zien dat het merendeel van de bezoekers van het event in Breda voormalige inwoners van Zeeland waren die de provincie voornamelijk hebben verlaten voor studie of werk. De belangrijkste reden om te vertrekken ligt dus in onderwijs- en carrièremogelijkheden, terwijl persoonlijke of praktische motieven (liefde, avontuur, woningmarkt) ook een rol spelen.

Ondanks hun vertrek blijft de emotionele verbondenheid met Zeeland sterk aanwezig. Bezoekers noemen vooral de zee, het strand, rust en de nuchtere mentaliteit als wat ze het meest waarderen of missen. Dit wijst op een blijvende waardering voor de leefkwaliteit, natuur en identiteit van de provincie.

Wanneer gevraagd wordt onder welke voorwaarden zij zouden terugkeren, komt naar voren dat werkgelegenheid en carrièrekansen cruciaal zijn. Ook factoren als betaalbare woningen, aanwezigheid van familie of een levensfase met meer behoefte aan rust spelen een rol. Dit suggereert dat Zeeland aantrekkelijk blijft, maar dat economische en sociale factoren bepalend zijn voor terugkeer.

De toekomstvisie op Zeeland in 2050 laat een wens zien om de balans tussen rust, ruimte en ontwikkeling te behouden. De meeste respondenten hopen dat Zeeland in essentie hetzelfde blijft: rustig, natuurlijk en leefbaar maar wel met voldoende werkgelegenheid, goede bereikbaarheid en levendigheid om aantrekkelijk te blijven voor jongere generaties.

BRONNENLIJST

Literatuuronderzoek

- Blussé, J. (2025, september 20). Ontsnapt aan de Chinese droom. Volkskrant. https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2025/geluk-geld-dali-yunnan-china~v1839769/
- BNN VARA. (2025, November 1). Waarom gaan Gen Z'ers minder naar de club? - BNNVARA. bnnvara. Retrieved March 25, 2026, from https://www.bnnvara.nl/artikelen/waarom-gen-zers-minder-naar-de-club
- Boston Waves. (2025, mei 11). Ryanair's Social Media Strategy: How Humor and Boldness Built a Low-Cost Brand into a Viral Sensation. Boston Waves. https://www.bostonwaves.com/post/ryanair-s-social-media-strategy-how-humor-and-boldness-built-a-low-cost-brand-into-a-viral-sensa
- Carlberg, A. (2025, juni 9). This all-female sober rave series is one of the hottest parties in Toronto. Your City Within. https://www.yourcitywithin.com/this-all-female-sober-rave-series-is-one-of-the-hottest-parties-in-toronto/
- CBS. (2025, januari 16). De invloed van opleiding en gezinssituatie op verhuisgedrag van personen. CBS. https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2025/03/de-invloed-van-opleiding-en-gezinssituatie-op-verhuisgedrag-van-personen
- CBS. (2025, januari 16). De invloed van opleiding en gezinssituatie op verhuisgedrag van personen. CBS. https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2025/03/de-invloed-van-opleiding-en-gezinssituatie-op-verhuisgedrag-van-personen
- CBS. (2025). Huishoudens nu. CBS. Retrieved January 8, 2026, from https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/woonsituatie/huishoudens-nu
- Creativepool. (2024, juli 9). PUMA's Voices of a RE:GENERATION offer a transparent view of the brand's supply chain #BehindTheIdea. Creativepool. https://creativepool.com/magazine/inspiration/pumasvoicesofaregenerationofferatransparentviewofthebrandssupplychain-behindtheidea.31200
- Damsteeg, M. (2024, 09 24). Babybonus om Spaanse dorpen te vullen, 'Negeert echte problemen'. BNR. Retrieved 09 17, 2025, from https://www.bnr.nl/nieuws/internationaal/10557482/babybonus-om-spaanse-dorpen-te-vullen-negeert-echte-problemen
- de Callafon-Helmich, E. (2025, oktober 20). Inititatieven voor het aantrekken en behouden van jongeren in Zeeland [Email] [Email].
- Delta Climate Center. (2025). Over Delta Climate Center. Delta Climate Center. Retrieved 10 2, 2025, from https://projectenportfolio.nl/wiki/index.php/DCC

- Delta Climate Center. (n.d.). Activiteiten: Het beeld van Zeeland. Delta Climate Center. Retrieved 10 2, 2025, from https://projectenportfolio.nl/wiki/index.php/PR_01227
- De Reuringdienst. (n.d.). Joplr. De Reuringdienst. Retrieved oktober 08, 2025, from https://dereuringdienst.nl/projecten/taxi-joplr
- Dunn, J. (2025, July 18). Your Joyspan is the Key to Aging Well. The New York Times. Retrieved March 13, 2026, from https://www.nytimes.com/2025/07/18/well/is-joyspan-the-key-to-aging-well.html
- Emerce. (2023, oktober 25). Nieuwe app 'Bubbel' laat kiezers 'speeddaten' met politieke tegenpolen. Emerce. https://www.emerce.nl/wire/nieuwe-app-bubbel-kiezers-speeddaten-politieke-tegenpolen
- Filippone, D. (2024, februari 14). Waarom zijn er steeds meer singles? EOS Wetenschap. Retrieved 01 08, 2025, from https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/waarom-zijn-er-steeds-meer-singles
- Fincken, R. (2024, maart 05). Longevity - the science of healthy ageing. Vitamin Store. https://www.vitaminstore.nl/en/blog/longevity-the-science-of-healthy-ageing
- Francombe, A. (2026, januari 8). Waarom we massaal afknappen op ons digitale leven. Vogue. https://www.vogue.nl/cultuur/voices/offline-leven/
- Geffner, A., & Green, K. (2024, september 9). Brooklyn brick wall becomes hotspot for singles seeking love in NYC. Fox5 New York. https://www.fox5ny.com/news/brooklyn-brick-wall-becomes-hotspot-singles-seeking-love-nyc
- Gemeente Schouwen-Duiveland. (2025, december 18). Gemeente Schouwen-Duiveland. Facebook. Retrieved maart 06, 2026, from https://www.facebook.com/gemeentesd/photos/wist-je-dat-er-sinds-dit-najaar-een-app-is-voor-jongeren-met-toffe-activiteiten-/1299871598834404/
- Gemeente Schouwen-Duiveland. (n.d.). GASD | Home - GASD. Retrieved March 6, 2026, from https://www.ga-sd.nl/
- Global Wellness Institute. (2025, november 19). The Global Wellness Economy Hits a Record $6.8 Trillion and Is Forecast to Reach $9.8 Trillion by 2029. Global Wellness Institute. https://globalwellnessinstitute-org.translate.goog/press-room/press-releases/the-global-wellness-economy-hits-a-record-6-8-trillion-and-is-forecast-to-reach-9-8-trillion-by-2029/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=nl&_x_tr_hl=nl&_x_tr_pto=sge

- Godinez, E. (2026, January 7). Steeds meer jongeren kunnen een huis kopen en dat komt hierdoor. Metro Nieuws. Retrieved January 8, 2026, from https://www.metronieuws.nl/geld-carriere/woningmarkt/2026/01/meer-jongeren-huis-kopen/
- Goedhart-Leijnse, N. (2025, Oktober 07). STOZ & Talent voor Zeeland [Mailcontact]. In Talent voor Zeeland [Email].
- Hermus, S. (2025, September 16). Veiligheid is voor het eerst de grootste zorg van jongeren: 'Negeer gebeurtenissen niet, bespreek ze'. de Volkskrant. Retrieved March 25, 2026, from https://www.volkskrant.nl/binnenland/veiligheid-is-voor-het-eerst-de-grootste-zorg-van-jongeren-negeer-gebeurtenissen-niet-bespreek-ze~b05a7c45/
- Hofstede, H. (2023, oktober 9). Journeys of staying rural: Young adults in rural Northern Ireland, the Netherlands and Germany. Rijksuniversiteit Groningen. https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/787392774/Complete_thesis.pdf
- HZ Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. (2025, september 10). Jonge Zeeuwen in Beweging: verhuispatronen van en naar Zeeland. HZ University Of Applied Sciences. Retrieved januari 2026, 2026, from https://publicaties.kczs.nl/sites/default/files/media-files/HZ%20Dig%20brochure%20Jonge%20zeeuwen%20in%20beweging_v3.pdf
- Jacobs, M. (2025, juli 16). Waarom steeds meer reizigers de stilte opzoeken. National Geographic. https://www.nationalgeographic.nl/reizen/a62982635/stiltereizen
- Japan Today. (2025, July 14). Rental grandma service growing in Japan, can help cook or break up with boyfriends. Japan Today. Retrieved March 12, 2026, from https://japantoday.com/category/features/lifestyle/rental-grandma-service-growing-in-japan-can-help-cook-or-break-up-with-boyfriends
- Julian. (2025, August 4). Je kunt nu huizen kopen voor €1 in Frankrijk. VakantiePiraten. Retrieved October 10, 2025, from https://www.vakantiepiraten.nl/het-logboek/nl-je-kunt-nu-huizen-kopen-voor-eur1-in-frankrijk
- Khalili, J. (2026, January 28). No Phone, No Social Safety Net: Welcome to the 'Offline Club'. WIRED. Retrieved March 12, 2026, from https://www.wired.com/story/europe-offline-club-phone-addiction/

- Knack. (2022, September 2). Grote toename van bewust alleenstaande moeders sinds pandemie. Weekend Knack. Retrieved January 8, 2026, from https://weekend.knack.be/lifestyle/grote-toename-van-bewust-alleenstaande-moeders-sinds-pandemie/
- Koenen, K. (2025, april 29). We moeten offline (weer) sociaal worden, vindt Heineken. Marketing Tribune. https://www.marketingtribune.nl/bureaus/nieuws/2025/04/heineken-roept-op-get-social-off-social/index.xml
- Kooijman, M. (2025, november 13). Patagonia gaat met de billen bloot over duurzame impact: 'We zijn er nog niet'. Change INC. https://www.change.inc/transities/leiderschap-transitie/patagonia-gaat-met-de-billen-bloot-over-duurzame-impact-we-zijn-er-nog-niet
- Koppelaar, T. (2025, November 23). Waarom Upfront en Stëlz gen Z'ers wél elke dag naar kantoor krijgen: 'Radicale transparantie werkt'. De Ondernemer. Retrieved March 13, 2026, from https://www.deondernemer.nl/personeel/upfront-stelz-thuiswerken-gen-z-transparantie-roland-grootenboer-jesse-geul-milan-voet~a06f32b
- Lambert, D. (2025, maart 3). Ben jij ook moe van het swipen? Singles snakken naar offline liefde, de nieuwe hype. AD. https://www.ad.nl/binnenland/ben-jij-ook-moe-van-het-swipen-singles-snakken-naar-offline-liefde-de-nieuwe-hype~a6703f26/
- Lanting, I. (2019, 07 13). Hoe een Frans dorpje weerstand bood tegen de leegloop. Nederlands Dagblad. Retrieved 09 17, 2025, from https://www.nd.nl/nieuws/buitenland/523905/hoe-een-frans-dorpje-weerstand-bood-tegen-de-leegloop
- Lefèvre, L. (2025, juli 07). "Gen Z kiest bewuster wanneer ze uitgaat": hoe Rock Werchter 'huismusgeneratie' wist te lokken op laatste dag. VRT. https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/07/07/hoe-rock-werchter-thuisblijfgeneratie-gen-z-uit-hun-kot-wist-te/
- LINDA. (2026, March 17). Gratis dineren in de showroom dankzij Ikea eetclub. Linda. Retrieved March 25, 2026, from https://www.linda.nl/eten-recept/wat-goeeeed/ikea-eetclub-gratis-dineren/
- Living Library. (n.d.). Dok.info. https://www.dok.info/doen/livinglibrary.html
- LMG. (n.d.). Over Contacta. Contacta. Retrieved 10 2, 2025, from https://contacta.nl/over-contacta/

- London Marathon Events. (2025, september). https://www.londonmarathonevents.co.uk/big-half/article/run-clubs-are-new-social-networks-heres-how-they-are-rebuilding-community-digital. London Marathon Events. https://www.londonmarathonevents.co.uk/big-half/article/run-clubs-are-new-social-networks-heres-how-they-are-rebuilding-community-digital
- Mærsk, E. (2022, september 8). There and Back Again: the intertwining of educationally related (im)mobility choices of young adults from peripheral regions with contemporary identity and place narratives. Rijksuniversiteit Groningen. https://research.rug.nl/en/publications/there-and-back-again-the-intertwining-of-educationally-related-im/
- Men's Health. (2026, februari 5). Waarom steeds meer millennials en Gen Z'ers kiezen voor een 'dumbphone'. Mens Health. https://www.menshealth.nl/nieuws/waarom-jongeren-massaal-kiezen-voor-een-dumbphone
- Meulblok, M. (2024, 04 24). In de Franse 'Diagonal du vide' vind je nog amper een millennial terug: 'Voor geen goud'. Wij Nederland. Retrieved 10 10, 2025, from https://wnl.tv/2024/04/24/in-de-franse-diagonal-du-vide-vind-je-nog-amper-een-millennial-terug-voor-geen-goud
- Muzus. (2025, december). Grenswoners. Muzus. https://muzus.nl/wp-content/uploads/2025/12/Grenswoners-ontwikkelfase-Muzus.pdf
- Nederlands Jeugd Insitituut. (n.d.). Jongere | Lichamelijke ontwikkeling: veranderingen in lijf en hersenen. Nederlands Jeugdinstituut. Retrieved March 3, 2026, from https://www.nji.nl/kennis/ontwikkeling/jongere-lichamelijke-ontwikkeling-veranderingen-in-lijf-en-hersenen#vorming-van-het-jongerenbrein
- NOS. (2023, 12 23). Groningen wil jonge mensen uit Randstad lokken. NOS. https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2502604-groningen-wil-jonge-mensen-uit-randstad-lokken
- NOS Sport. (2025, mei 22). Fel bekritiseerde Enhanced Games leveren nu al 'wereldrecord' op in het zwemmen. NOS. https://nos.nl/artikel/2568274-fel-bekritiseerde-enhanced-games-leveren-nu-al-wereldrecord-op-in-het-zwemmen
- OnbegrensdZeeuwsVlaanderen. (2025). *Over OnbegrensdZeeuwsVlaanderen*. Onbegrensd Zeeuws-Vlaanderen. Retrieved September 17, 2025, from https://onbegrensdzeeuwsvlaanderen.nl/over/over-onbegrensdzeeuwsvlaanderen

- Oog op Wetenschap. (2026, februari 26). Hoeveel mensen vertrekken er uit hun geboortestreek? Spotify. https://open.spotify.com/episode/0OtwsLNkCg8tEQxQuzVwaJ?si=d03942a55a274647
- Oord, A. v. d. (2025, oktober 28). Fenomeen 'downshifting' in opkomst: waarom steeds meer mensen bewust een stapje terug doen in hun carrière. Intermediair. https://www.intermediair.nl/werk-en-carriere/loopbaanontwikkeling/downshifting-stap-terug-zetten-carriere-cbs-marlene-langbroek
- Oostrom, C. (2025, 03 17). Steeds meer Nederlandse dorpen lopen leeg, terwijl steden blijven groeien. Metro Nieuws. Retrieved 10 10, 2025, from https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2025/03/meer-nederlandse-dorpen-lopen-leeg/
- Pathak, A. (2024, Augustus 12). The New Normal: Double Income, No Kids, and Loving It. Medium. Retrieved 01 08, 2025, from https://braincuddle.medium.com/the-new-normal-double-income-no-kids-and-loving-it-ed2a122d0eca
- Prenger, Y. (2025, april 28). De impact van storytelling op de betrokkenheid van Gen Z. Kompas. https://www.kompaspublishing.nl/kennisbank/de-impact-van-storytelling-op-de-betrokkenheid-van-gen-z/
- Provincie Zeeland. (2025, augustus 12). Merkorganisatie Zeeland van start met nieuwe manager. Provincie Zeeland. Retrieved maart 05, 2026, from https://www.zeeland.nl/actueel/merkorganisatie-zeeland-van-start-met-nieuwe-manager
- Provincie Zeeland. (2025, december). Het Zeeuws Jongeren Parlement. Provincie Zeeland. https://www.zeeland.nl/over-ons/jouw-zeeland/het-zeeuws-jongerenparlement-0/aanbevelingen-jongerenparlement-en-nu-0
- Provincie Zeeland. (2026, januari 08). Raad van Advies Zeeuwse Merkorganisatie officieel van start. Provincie Zeeland. Retrieved maart 05, 2026, from https://www.zeeland.nl/actueel/raad-van-advies-zeeuwse-merkorganisatie-officieel-van-start
- Provincie Zeeland. (n.d.). Arbeidsmarkt. Provincie Zeeland. Retrieved 09 18, 2025, from https://www.zeeland.nl/economie/arbeidsmarkt
- Raskin, A. (2025, september 26). Waarom Gen Z en millennials steeds minder interesse hebben in het huwelijk. ELLE. Retrieved 01 08, 2025, from https://www.elle.com/nl/lifestyle/a68073377/jonge-mensen-minder-ineteresse-trouwen/

- Redactie BusinessWise. (2025, april 2). *Intermediair*. Doorgroeimogelijkheden voor Gen Z: 'Plezier gaat boven carrière maken'. Retrieved januari 08, 2025, from https://www.intermediair.nl/persoonlijke-groei/persoonlijke-ontwikkeling/doorgroeimogelijkheden-voor-gen-z-plezier-gaat-boven-carriere-maken-
- Regio Deal Zeeland. (2026, februari 5). *Zeeuwse Aanpak Vitale Regio's vastgesteld*. OZO. https://drive.google.com/file/d/1za2OOJ7_GAiU9tuIZGuxbEnmsnEuOh-M/view
- Reitsma, T., Bock, B., Cnossen, F., & Haartsen, T. (2026, maart 10). *Kom terug! Hoe plattelandsgebieden jongvolwassen vertrekkers kunnen verleiden om terug te keren*. RUG. https://storymaps.arcgis.com/stories/56e0e96de9b141ae9e9589f6314075d1
- Rijksoverheid, OZO, & Provincie Zeeland. (2026, maart 10). *Zeeland20550 Schets van de Strategische agenda Zeeland 2050 Rijk-Regio*. OZO. https://drive.google.com/file/d/1fksWT7c6WzIfRingwXFB7NxzIljWhBGg/view
- Roele, J. (2025, april 21). *Einde smartphones op feesten op komst? Dit festival op Koningsdag neemt drastische maatregel*. AD. https://www.ad.nl/binnenland/einde-smartphones-op-feesten-op-komst-dit-festival-op-koningsdag-neemt-drastische-maatregel~a76a4575/
- Rootzz. (n.d.). *Over ons*. Rootzz. Retrieved September 17, 2025, from https://rootzz.nl/over-ons
- Santangelo, E. (2025, april 10). *Bibliotheek Utrecht bundelt boeken die allebei een kant van het verhaal vertellen: 'Er is nooit maar één mening'*. AD. https://www.ad.nl/utrecht/bibliotheek-utrecht-bundelt-boeken-die-allebei-een-kant-van-het-verhaal-vertellen-er-is-nooit-maar-een-mening~a729556e/
- Scalda. (2025, 06 04). *Rijk ondersteunt Zeeuwse mbo-aanpak met € 8 miljoen*. Scalda. Retrieved 10 10, 2025, from https://www.scalda.nl/nieuws/rijk-ondersteunt-zeeuwse-mbo-aanpak-met-eu-8-miljoen
- Schouppe, W. (2026, February 10). *Studenten gaan niet meer uit om te drinken, dansen of een lief te vinden, zegt studie HOGENT*. VRT. Retrieved March 25, 2026, from https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2026/02/10/gent-uitgaan-studenten-hogent-onderzoek-bevraging-universiteit-a/
- STOZ. (n.d.). Sterk Techniekonderwijs Zeeland Over de regio. Sterk Techniekonderwijs. Retrieved October 2, 2025, from https://www.sterktechniekonderwijs.nl/regio/stozeeland/over-de-regio/

- Studio Sociaal Centraal, Reuringsdienst, Studio Marleen van Bergeijk, Studio Bernhard Lenger. (2024). Social Design Scheurkalender (1st ed.). The Social Design Lobby.
- Ten Holter, J. (2025, 10 16). Email: Initatieven voor het aantrekken en behouden van jongeren [Email]. In Email: Delta Climate Center [Email].
- Theaterproductiehuis Zeeland. (2025). Jongerendag ZNF Next- kernpunten voor het beleid. Jongerendag ZNF Next- kernpunten voor het beleid, 3.
- The offline club. (n.d.). our story. The offline club. https://www.theoffline-club.com/our-mission
- Tilburg University. (2024, september 26). Nieuw onderzoek: geen sprake van polarisatie. Tilburg University. https://www.tilburguniversity.edu/nl/actueel/persberichten/nieuw-onderzoek-geen-sprake-van-polarisatie
- van den Oord, A. (2025, oktober 28). Fenomeen 'downshifting' in opkomst: waarom steeds meer mensen bewust een stapje terug doen in hun carrière. Intermediair. Retrieved 01 08, 2025, from https://www.intermediair.nl/werk-en-carriere/loopbaanontwikkeling/downshifting-stap-terug-zetten-carriere-cbs-marlene-langbroek
- van Genge, C. (2025, 07 07). 1-eurohuizen in Italië: nog mogelijk in 2025? Casa Riviera. Retrieved 10 10, 2025, from https://casariviera.net/nl/blog/1-euro-haus-italien-2025/
- Vinkenvleugel, S. (2024, August 23). Waarmee kun je jongeren verleiden om terug te keren naar Drenthe? RTV Drenthe. Retrieved March 17, 2026, from https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/16559631/waarmee-kun-je-jongeren-verleiden-om-terug-te-keren-naar-drenthe
- VSR. (2025, augustus 7). VSR de stad uit: is buiten de stad wonen echt zo idyllisch als het lijkt?
- Water, M. v. d. (2025, januari 25). Nuchter feesten met de sober curious-beweging. Volkskrant. https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2025/uitgaan-nuchter-sober-feesten-reportage~v1305092/
- Woodham, L. (2025, maart 23). *End of hedonism? Why Britain turned its back on clubbing*. BBC. https://www.bbc.com/news/articles/czed9321l37o
- Word Economic Forum. (2024, mei 31). *Olena Zelenska: War is harming global mental health — even for people living in safety*. Word Economic Forum. https://www.weforum.org/stories/2024/05/war-mental-health-global-conflict-safety-ukraine/#:~:text=At%20the%20request%20of%20the,uncertainty%20and%20phobias%20it%20sparks.

- Yacoub, S. (2025, August 15). Hoe seltzer razendsnel het favoriete drankje van jongeren werd. Trouw. Retrieved March 26, 2026, from https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/hoe-seltzer-razendsnel-het-favoriete-drankje-van-jongeren-werd~b4a066a27/
- Yee, S. (2026, January 20). Commentary: Are China's 'youth retirement homes' a fad or an emerging industry? CNA. Retrieved March 12, 2026, from https://www.channelnewsasia.com/commentary/china-malaysia-youth-retirement-home-work-wellbeing-5868261
- Zeeland2050. (n.d.). Thema's. Zeeland2050. https://www.zeeland2050.nl/themas
- Zeeuwsch Vlaams Advertentieblad. (2025, February 5). NIMBY: Creatieve hangplek voor jongeren - Adverteren Zeeuwsch Vlaanderen. Zeeuwsch Vlaams Advertentieblad. Retrieved October 21, 2025, from https://www.zva-online.nl/nieuws/algemeen/25693/nimby-creatieve-hangplek-voor-jongeren
- Zeeuwse Connectie. (n.d.). Over De Zeeuwse Connectie. De Zeeuwse Connectie. Retrieved 10 02, 2025, from https://www.zeeuwseconnectie.nl/pages/over-ons/

AFBEELDINGEN

Alle afbeeldingen in dit rapport zijn rechtenvrij en afkomstig van Pexels, tenzij anders vermeld.

Provincie
Zeeland